Valiokunnan lausunto SuVL 9/2017 vp– E 29/2017 vp

Suuri valiokunta

Valtioneuvoston selvitys: EU27-päämiesten tulevaisuuspohdinnan ja Rooman julistuksen seuranta

Valtioneuvostolle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvosto on toimittanut eduskuntaan perustuslain 97 §:n mukaisen selvityksen: EU27-päämiesten tulevaisuuspohdinnan ja Rooman julistuksen seuranta (E 29/2017 vp).

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:
- tulevaisuusvaliokunta TuVL 5/2017 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- valtiosihteeri Kare Halonen, valtioneuvoston kanslia
- yksikön päällikkö Satu Keskinen, valtioneuvoston kanslia
- EU-erityisasiantuntija Ville Korhonen, valtioneuvoston kanslia
- osastopäällikkö Ilkka-Pekka Similä, ulkoasiainministeriö
- yksikön päällikkö Joni Heliskoski, ulkoasiainministeriö
- materiaaliyksikön johtaja Olli Ruutu, puolustusministeriö
- materiaaliyksikön erityisasiantuntija Tommi Nordberg, puolustusministeriö
- alivaltiosihteeri Tuomas Saarenheimo, valtiovarainministeriö
- finanssineuvos Martti Salmi, valtiovarainministeriö
- budjettineuvos Seija Kivinen, valtiovarainministeriö
- johtaja Janne Känkänen, työ- ja elinkeinoministeriö
- hallitusneuvos Liisa Heinonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- kansainvälisten asiain johtaja Pasi Korhonen, sosiaali- ja terveysministeriö
- maatalousneuvos Kari Valonen, maa- ja metsätalousministeriö
- johtaja Teija Tiilikainen, Ulkopoliittinen instituutti
- ohjelmajohtaja Juha Jokela, Ulkopoliittinen instituutti
- johtokunnan jäsen Olli Rehn, Suomen Pankki
- vanhempi ekonomisti Heli Simola, Suomen Pankki
- ekonomisti Juha Itkonen, Suomen Pankki

Valmis
5.0

- johtaja Taneli Lahti, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- asiantuntija Katja Miettinen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- kansainvälisten asioiden asiantuntija Pia Björkbacka, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- kansainvälisten asioiden päällikkö Risto Kousa, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- kansainvälisten asioiden päällikkö Markus Penttinen, Akava ry
- lainopillinen asiamies Atte Rytkönen, Suomen Yrittäjät ry
- toimitusjohtaja Suvi-Anne Siimes, Työeläkevakuuttajat TELA ry
- yliopistotutkija Timo Miettinen, Helsingin yliopisto
- maajohtaja Timo Vuori, Kansainvälinen kauppakamari ICC
- pääekonomisti Aki Kangasharju, Nordea
- emeritusprofessori Sixten Korkman

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- Akava ry
- FinUnions

Suuren valiokunnan delegaatio on valiokuntamatkalla Brysselissä 19.—20.11.2017 kuullut seuraavia tahoja:
- varapuheenjohtaja Jyrki Katainen, Euroopan komissio
- pysyvän edustajan sijainen Minna Kivimäki, Suomen pysyvä edustusto Euroopan unionissa
- Euroopan parlamentin jäsen Liisa Jaakonsaari
- Euroopan parlamentin jäsen Anneli Jäätteenmäki
- Euroopan parlamentin jäsen Petri Sarvamaa
- Euroopan parlamentin jäsen Hannu Takkula
- Euroopan parlamentin jäsen Nils Torvalds
- Euroopan parlamentin jäsen Henna Virkkunen
- Euroopan parlamentin jäsen Paavo Väyrynen

Viitetiedot

Tulevaisuusvaliokunnan asiassa E 29/2017 vp (EU27-päämiesten tulevaisuuspohdinnat) antaman lausunnon (TuVL 5/2017 vp) lisäksi valiokunta on lausunnossaan huomioinut seuraavat erikoisvaliokuntien lausunnot:

- sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunto (StVL 1/2017 vp) asiassa E 59/2016 vp (sosiaalinen pilari)
- maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnot (MmVL 18/2017 vp, MmVL 24/2017 vp, MmVL 28/2017 vp), talousvaliokunnan lausunto (TaVL 37/2017 vp) ja valtiovarainvaliokunnan kannanotto (24.10.2017) asiassa E 34/2017 vp (rahoituskehykset)
- talousvaliokunnan lausunto (TaVL 35/2017 vp) asiassa E 43/2017 (yhteisen kriisinratkaisurahaston yhteinen varautumisjärjestely)
- talousvaliokunnan lausunto (TaVL 41/2017 vp) vp asiassa E 66/2017 vp (pääomamarkkinaunioni)

- maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunto (MmVL 27/2017 vp) asiassa E 78/2017 vp (EU:n kauppapolitiikan ajankohtaiset kysymykset)
- perustuslakivaliokunnan lausunto (PeVL 55/2017 vp) ja tarkastusvaliokunnan kannanotto (14.11.2017) asiassa E 80/2017 vp (EMU:n tulevaisuus)
- valtiovarainvaliokunnan lausunto (VaVL 5/2017 vp) ja talousvaliokunnan lausunto (TaVL 54/2017 vp) asioista E 80/2017 vp (EMU:n tulevaisuus) ja E 95/2017 vp (pankkiunionin loppuunsaattaminen)
- hallintovaliokunnan lausunto (HaVL 38/2017 vp) asioista E 85/2017 vp ja E 103/2017 vp (muuttoliike)
- talousvaliokunnan kannanotto (21.11.2017) ja valtiovarainvaliokunnan kannanotto (28.11.2017) asiassa E 86/2017 vp (digitalouden verotus)
-Talousvaliokunnan lausunto (TaVL 38/2017 vp) asiassa EJ 21/2017 vp — E 21/2015 vp (digitaaliset sisämarkkinat)
-Puolustusvaliokunnan lausunto (PuVL 8/2017 vp) ja talousvaliokunnan lausunto (TaVL 42/2017 vp) asiassa U 50/2017 vp (puolustusteollinen kehittämisohjelma)

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄT

Valtioneuvoston kannat EU:n toiminnan kehittämiseen esitetään perustuslain 97 §:n mukaisessa valtioneuvoston selvityksessä E 29/2017 vp EU27-päämiesten tulevaisuuspohdinnan ja Rooman julistuksen seuranta.

Tässä kirjelmässä esitettyjä tavoitteita täydentävät kannat, joita on esitetty seuraavissa valtioneuvoston toimittamissa perustuslain 96 ja 97 §:n mukaisissa selvityksissä:

- Komission tiedonanto Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarista (E 59/2016 vp jatkokirjelmineen EJ 27/2016 vp, EJ 6/2017 vp, EJ 13/2017 vp ja EJ 14/2017 vp)
- Ison-Britannian eroprosessi EU:sta — Tilannekatsaus (E 125/2016 vp jatkokirjelmineen EJ 5/2017 vp, EJ 7/2017 vp, EJ 9/2017 vp, EJ 10/2017 vp, EJ 25/2017 vp ja EJ 34/2017 vp)
- Euroopan puolustusalan toimintasuunnitelma (E 6/2017 vp)
- Komission keskustelupaperi "Globalisaation hallitseminen 2025" (E 33/2017 vp)
- Vaikuttaminen EU:n tulevaan monivuotiseen rahoituskehykseen 2021— (E 34/2017 vp jatkokirjelmineen EJ 15/2017 vp, EJ 27/2017 vp, EJ 28/2017 vp, EJ 31/2017 vp ja EJ 32/2017 vp)
- Yhteisen kriisinratkaisurahaston yhteinen varautumisjärjestely (E 43/2017 vp)
- Komission työohjelma 2018 (E 49/2017 vp ja jatkokirjelmä EJ 33/2017 vp)
- Pääomamarkkinaunionia koskevan toimintasuunnitelman väliarviointi (E 66/2017 vp)
- EU:n kauppasopimusten arkkitehtuuri — sopimusten jakaminen toimivallan perusteella (E 71/2017 vp)
- EU:n kauppapolitiikan ajankohtaiset kysymykset (E 78/2017 vp)
- EMU:n kehittäminen (E 80/2017 vp)
- Tiedonanto koskien muuttoliikeagendan puolivälitarkastelua (E 85/2017 vp)
- Komission tiedonanto digitalouden verotuksesta COM(2017) 547 final (E 86/2017 vp)
- Komission suositus neuvoston päätökseksi luvan antamisesta aloittaa neuvottelut yleissopimuksesta investointiriitojen ratkaisemiseksi tarkoitetun monenvälisen investointituomioistuimen perustamiseksi (E 89/2017 vp)

- Komission tiedonanto "Pankkiunionin loppuunsaattaminen" (E 95/2017 vp)
- EU:n kehittäminen; institutionaaliset kysymykset (E 96/2017 vp)
- Muuttoliikkeen hallinta (E 103/2017 vp)
- Valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategia 2018 (E 106/2017 vp)
- Komission väliarvio digitaalisten sisämarkkinoiden strategian toteutuksesta (jatkokirjelmä EJ 21/2017 vp — E 21/2015 vp)
- Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (puolustusteollinen kehittämisohjelma) (U 50/2017 vp)

Kirjelmissään valtioneuvosto ottaa kantaa EU:n toiminnan kehittämistä koskeviin aloitteisiin. Näistä aloitteista kirjelmissä viitataan mm. Euroopan komission Euroopan tulevaisuutta koskevan valkoisen kirjan COM (2017) 2025 pohjalta laadittuihin pohdinta-asiakirjoihin EU:n sosiaalisesta ulottuvuudesta, globalisaation hallinnasta, talous- ja rahaliiton tulevaisuudesta, EU:n puolustuksen tulevaisuudesta sekä EU:n rahoituksen tulevaisuudesta.

Valtioneuvosto käsittelee kirjelmissään myös niitä kannanottoja ja sitoumuksia, joita pääministeri Sipilä esitti osallistuessaan Roomassa 25.3.2017 järjestettyyn tilaisuuteen, jossa EU:n 27 jäsenvaltion (EU27) hallitusten ja valtionpäämiehet sekä Eurooppa-neuvoston, Euroopan parlamentin ja Euroopan komission johtajat allekirjoittivat EU:n tulevaisuutta koskevan Rooman julistuksen, jonka keskeisenä viestinä oli EU27:n yhtenäisyyden merkityksen korostaminen tulevissa EU:n toimissa ja joka oli seurausta Bratislavassa syyskuussa 2016 käynnistyneestä EU27:n tulevaisuutta koskeneesta pohdinnasta (nk. Bratislavan prosessi).

Valtioneuvoston mukaan (lokakuun Eurooppa-neuvosto 19.—20.10.2017, raportti VNEUS2017-00678, EUN 78/2017 vp) EU-maiden päämiehet jatkavat tulevaisuuskeskustelua aikaisempaa koordinoidummin Eurooppa-neuvoston puheenjohtajan johdolla. Puheenjohtaja Tusk on lokakuussa 2017 esitellyt valmistelemansa nk. EU-johtajien asialistan, joka ulottuu kevääseen 2019 asti. Tässä asialistassa nostetaan seuraavan kahden vuoden keskeisiksi politiikkakysymyksiksi komission EU:n tulevaisuutta koskevissa pohdinta-asiakirjoissa esille nostettujen aiheiden lisäksi mm. muuttoliike, sisämarkkinat ja digitaalinen Eurooppa, ilmasto ja energiapolitiikka, sekä tutkimus- ja innovaatiopolitiikka. Päämiehet ovat tukeneet asialistan mukaista työohjelmaa, aiheita ja työmetodeja.

Myös komissio on täsmentänyt valkoisessa kirjassa ja pohdinta-asiakirjoissa esittämiään näkemyksiä EU:n kehittämisestä ja esittänyt vuoden 2018 työohjelmassaan ja muissa avauksissaan paitsi toimikautensa loppuajan lainsäädännölliset prioriteetit myös pidemmän tähtäimen visioita EU:n kehittämisestä erityisesti EU:n rakenteiden ja prosessien osalta. Tällaisia visioita ovat mm. toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteen, paremman sääntelyn ja oikeusvaltioperiaatteen vahvistaminen.

Kirjelmissä käsitellään myös EU:n kehittämiseen liittyviä institutionaalisia kysymyksiä, jotka todennäköisesti nousevat keskusteluissa esille. Näitä kysymyksiä ovat erityisesti Euroopan parlamentin (EP) kokoonpano, ylikansalliset listat EP-vaaleissa, nimitykset ylimpiin EU-virkoihin ja kärkiehdokasmenettely komission puheenjohtajan valinnassa, eriytyvä integraatio, määräenemmistöpäätösten lisääminen neuvostossa, Eurooppa-neuvoston ja komission puheenjohtajuuksien yhdistäminen sekä mahdollinen Euroopan talous- ja valtiovarainministerin tehtävä.

Lisäksi kirjelmissä arvioidaan Yhdistyneen kuningaskunnan (UK) eroprosessin vaiheita ja vaikutuksia tuleviin EU-tason toimiin. Valtioneuvoston kantoja kuvataan jäljempänä yksityiskohtaisemmin suuren valiokunnan lausunnon perusteluosassa valiokunnan kannanmuodostuksen yhteydessä.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

YLEISTÄ

Lausunnon kohteena olevat valtioneuvoston selvitykset

Suuri valiokunta edellytti lausunnossaan SuVL 2/2017 vp, että valtioneuvosto toimittaa eduskunnalle perustuslain 97 §:n mukaisen selvityksen Suomen tavoitteista EU:n tulevaisuuskeskustelussa ja tavoitteita tulee täydentää jatkokirjelmin tulevaisuuskeskustelun edetessä. Valiokunta perusteli näkemystään sillä, että"[p]erustuslain mukaan Suomen EU-poliittiset toimet — siltä osin, kuin ne kuuluvat eduskunnan toimivaltaan — edellyttävät eduskunnan ennakollista myötävaikutusta. EU:n institutionaalinen ja ohjelmallinen uudistaminen on mitä suurimmassa määrin perustuslain tarkoittamaa eduskunnan ennakollista vaikuttamista Suomen kannanmuodostukseen edellyttävää EU:n päätöksentekoa. Ilman eduskunnan ennalta ilmaisemaa kantaa valtioneuvoston edellytykset edustaa Suomea maamme tulevaisuuteen vaikuttavissa neuvotteluissa ovat valiokunnan näkemyksen mukaan riittämättömät."

Suuri valiokunta toteaa, että valtioneuvosto on toimittanut eduskunnalle useita perustuslain 96 ja 97 §:n mukaisia selvityksiä, joissa esitetään kantoja keskustelujen kohteina oleviin aloitteisiin ja pohdintoihin EU:n toiminnan kehittämisestä. Valiokunta pitää sille toimitettua aineistoa kattavana.

Näitä selvityksiä ovat EU27-päämiesten EU:n tulevaisuuspohdintoja käsittelevän E-kirjeen (E 29/2017 vp) lisäksi erityisesti valtioneuvoston kirjelmät EU:n sosiaalisesta ulottuvuudesta ja pilarista (E 59/2016 vp jatkokirjelmineen), Ison-Britannian eroprosessin vaiheista (E 125/2016 vp jatkokirjelmineen), puolustusalan toimintasuunnitelmasta (E 6/2017 vp), globalisaation hallinnasta ja EU:n kauppapolitiikan kehittämisestä (E 33/2017 vp, E 71/2017 vp, E 78/2017 vp ja E 89/2017 vp), monivuotiseen rahoituskehykseen vaikuttamisesta (E 34/2017 vp jatkokirjelmineen), yhteisen kriisinratkaisurahaston yhteisestä varautumisjärjestelystä (E 43/2017 vp), komission vuoden 2018 työohjelmasta (E 49/2017 vp ja jatkokirjelmä EJ 33/2017 vp), pääomamarkkinaunionista (E 66/2017 vp), EMU:n kehittämisestä (E 80/2017 vp), muuttoliikkeestä (E 85/2017 vp ja E 103/2017 vp), digitaalisista sisämarkkinoista (E 86/2017 vp ja jatkokirjelmä EJ 21/2017 vp — E 21/2015 vp), pankkiunionista (E 95/2017 vp), EU:n kehittämisen institutionaalisista kysymyksistä (E 96/2017 vp), kansallisesta vuoden 2018 EU-vaikuttamisstrategiasta (E 106/2017 vp) sekä puolustusteollisuuden kehittämisohjelmasta (U 50/2017 vp).

Lausunnon lähtökohdat ja tarkastelukulma

Tässä lausunnossaan suuri valiokunta ottaa kokoavasti tarpeellisessa laajuudessa kantaa valtioneuvoston edellä mainittuihin kirjelmiin pyrkien esittämään Suomen tavoitteita koskevan eduskunnan kannan mahdollisimman yhtenäisenä kokonaisuutena.

Suuri valiokunta pitää tällaista lähestymistapaa tärkeänä valtioneuvoston parlamentaarisen vastuukatteen kannalta. Vakiintuneen tulkintakäytännön mukaan perustuslain 93, 96 ja 97 §:ien säännösten tarkoituksena on varmistaa, että valtiosäännön mukainen ylimpien toimielinten välinen toimivaltajako säilyy ehjänä myös EU:ssa tehtävien päätösten kotimaisen valmistelun osalta. Perustuslain 93 § antaa valtioneuvostolle tehtäväksi valmistella kansallisesti EU:ssa tehtävät päätökset. Toimivalta päättää valmistelun pohjalta Suomen kannasta kuhunkin EU:ssa päätettävään kysymykseen määräytyy valtioelinten yleisen toimivaltajaon perusteella. Perustuslain 65 §:n mukaan valtioneuvostolle kuuluvat sille erikseen säädetyt tehtävät. Muilta osin hallitus hakee oikeutuksen toimilleen eduskunnasta. Kysymys on siitä, että valtioneuvosto hakee ennakolta eduskunnan hyväksyntää toimintalinjalleen asiassa, joka kuuluu eduskunnan toimivaltaan (PL 96 §) tai joka on sellainen, että esimerkiksi poliittisista syistä siitä on valtioneuvoston tai eduskunnan mielestä muuten syytä hankkia eduskunnan kanta (PL 97 §). Kummassakin tapauksessa eduskunnan kannanotto on ohjeellinen lähtökohta valtioneuvoston toiminnalle EU:ssa. Valiokunta pitää sille toimitettuja perustuslain 96 ja 97 §:ien mukaisia kirjelmiä hyvänä pohjana eduskuntakäsittelylle.

Suuri valiokunta pitää tarpeellisena koota ja järjestää eduskunnan kannat myös kansallisen julkisen EU-keskustelun tukemiseksi ja edistämiseksi. Myös tulevaisuusvaliokunta korostaa päätöksenteon avoimuutta ja vuorovaikutteisuutta EU-vaikuttamisen osana (TuVL 5/2017 vp).

Suuri valiokunta toteaa, että valtioneuvoston kirjelmissä ei erikseen eritellä lyhyen tai pitkän aikavälin kansallisia tavoitteita EU:n tulevasta suunnasta. On kuitenkin selvää, etteivät valtioneuvoston kannat kohdistu pelkästään lähivuosiin, vaan kannat perustuvat pidemmän tähtäimen strategiseen suunnitteluun. Valiokunta arvioi, että ajallinen erittely voisi lisätä tavoitteenasettelun selkeyttä.

Tässä lausunnossaan suuri valiokunta keskittyy arvioimaan niitä valtioneuvoston EU:n tulevaa suuntaa koskevia tavoitteita, joiden aikaperspektiivi on valiokunnan käsityksen mukaan vuotta 2018 pidempi. Vain arvioimalla pitkän tähtäimen tavoitteenasettelua, voidaan varmistaa lyhyen tähtäimen tavoitteiden johdonmukaisuus ja ennustettavuus, luoda pohja kestävälle vaikuttamistyölle ja myös arvioida lyhyen tähtäimen tavoitteiden toteutumista.

Lyhyen tähtäimen tavoitteiden osalta suuri valiokunta toteaa, että valtioneuvosto on toimittanut eduskunnalle EU-vaikuttamisstrategian vuodelle 2018 (E 106/2017 vp). Tässä vaikuttamisstrategiassa kuvataan vuosien 2016 ja 2017 strategioiden tapaan joukkoa eri sektoripolitiikkojen yksittäisiä hankkeita. Valiokunta on lähettänyt 29.11.2017 pidetyssä kokouksessaan valtioneuvoston E-kirjelmän asianomaisiin erikoisvaliokuntiin lausunnon valmistelua varten. Näiden lausuntojen valmistuttua valiokunta lähettää ne valtioneuvostolle tiedoksi ja ottaa niihin tarvittavassa määrin myös itse kantaa.

EU:n tulevaisuuskeskustelun merkitys Suomelle

Suuri valiokunta uudistaa lausunnossaan SuVL 2/2017 vp esittämänsä arvion siitä, että "EU:n jäsenyys on Suomelle edullisin tapa järjestää, kansalaisten turvallisuutta ja hyvinvointia turvaten, maamme suhteet ympäröivään maailmaan. Reaalisesti käytettävissä olevista vaihtoehdoista mikään ei tarjoa maallemme yhtä tehokkaita keinoja turvata suomalaisten etua maailmankaupassa, ilmastopolitiikassa ja maamme turvallisuudelle ratkaisevissa kysymyksissä."

Suuri valiokunta toteaa, että avoimena yhteiskuntana ja pienenä viennistä riippuvaisena taloutena Suomi on aina joutunut mukautumaan merkittävällä tavalla rajojensa ulkopuolella tapahtuneisiin kehityskulkuihin mukauttamalla lainsäädäntöään ja toimintaansa. EU-jäsenyyden myötä Suomelle avautui mahdollisuus osallistua täysimääräisesti EU:n päätöksentekoon ja lisätä vaikutusvaltaansa Suomeen joka tapauksessa suoraan tai epäsuorasti vaikuttavien toimien sisältöön. Jo näistä Suomen EU-jäsenyyden keskeisistä perusteluista seuraa valiokunnan näkemyksen mukaan se, että Suomen tulee osallistua aktiivisesti ja aloitteellisesti EU:n suuntaa koskevaan keskusteluun. Valiokunta arvioi, että näin huomioidaan parhaiten Suomen kansallinen etu, turvataan Suomen täysimääräiset vaikutusmahdollisuudet ja edistetään kansallisia kauppapoliittisia ja turvallisuuspoliittisia intressejä.

KANSALLISEN TAVOITTEENASETTELUN LÄHTÖKOHDAT

I Yhtenäisyyden ja vakauden takaaminen

Kasvupolitiikan, turvallisuuden ja toimintakyvyn edistäminen

Valtioneuvosto asettaa keskeiseksi ylätason kansalliseksi EU-politiikan tavoitteeksi EU:n yhtenäisyyden, vakauden, toimintakyvyn ja tuloksellisuuden edistämisen ja sen kehittämisen. (E 29/2017 vp, E 49/2017 vp, EJ 33/2017 vp)

Valtioneuvosto katsoo, että yhtenäisyyden, vakauden, toimintakyvyn ja tuloksellisuuden tavoitteiden saavuttamisessa olennaista on keskittyminen käytännön työhön, jossa kasvupolitiikka ja turvallisuus on nostettava läpileikkaaviksi teemoiksi. Valtioneuvoston mukaan kyse on pitkälti käynnissä olevan lainsäädäntötyön ja muiden hankkeiden jatkamisesta ja tehostamisesta sekä EU-sitoumusten asianmukaisesta toimeenpanosta. Kilpailukyvyn, kestävän kasvun ja työllisyyden edistäminen on ensisijaisen tärkeätä. UK:n eroneuvottelut eivät saa haitata EU:n tavanomaista lainsäädäntötyötä ja päätösten toimeenpanoa. (E 29/2017 vp, E 49/2017 vp, EJ 33/2017 vp)

Suuri valiokunta pitää valtioneuvoston tavoitteenasettelua realistisena ja käytännönläheisenä. Valtioneuvoston kanta ja tavoitteet pohjautuvat arvioon EU27:n kesken saavutettavissa olevasta neuvottelutuloksesta EU:n yhtenäisyyttä tukevalla tavalla. Ylikansallisista ja yhteisöllisistä päätöksentekomuodoista huolimatta EU:n toiminta ja suunta ovat aina riippuvaisia jäsenvaltioiden kansallisiin lähtökohtiin perustuvista tahtotiloista ja poliittisen sitoutumisen asteesta. Samalla kun erityisesti euron kriisi, muuttoliikkeet ja vaikeutunut sisäinen ja ulkoinen turvallisuustilanne sekä Brexit-kansanäänestyksen tulos ilmentävät tarvetta mukauttaa EU:n toimintaa ja lisätä EU:n tehokkuutta ja hyväksyttävyyttä, nämä tekijät ja suhtautuminen EU:n yhdentymisen suuntaan yleisesti muodostavat jakolinjoja sekä jäsenvaltioiden kesken että useiden jäsenvaltioiden sisällä.

Kuten suuri valiokunta totesi lausunnossaan SuVL 2/2017 vp, eurooppalainen integraatio on menestynyt parhaiten aloilla, joilla jäsenvaltioiden aineelliset intressit kohtaavat. Onnistunut integraatiopolitiikka vahvistaa kansalaisten luottamusta EU:n toimintaan. Valiokunta yhtyykin valtioneuvoston arvioon siitä, että EU:n kehittämistä on jatkettava tavalla, joka varmistaa EU:n yhtenäisyyden. EU:n on keskityttävä olennaiseen tuottamaan lisäarvoa kansallisiin toimiin nähden ja kunnioitettava toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatetta sekä kyettävä uudistuksiin saadakseen takaisin kansalaisten luottamuksen.

Suuri valiokunta katsoo, että EU:n kasvupolitiikan (lausunnon osio II) vahvistamiseksi konkreettisia tuloksia tarvitaan etenkin sisämarkkinoiden syventämisessä, vapaakaupan edistämisessä ja globalisaation hallinnassa. Valiokunta katsoo, että merkittäviä kysymyksiä liittyy myös talous- ja rahaliiton (EMU) toimintaan, ilmasto- ja energiapolitiikan ja Agenda 2030 -ohjelman toimeenpanoon, yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) uudistamiseen sekä EU:n sosiaalisen ulottuvuuden vahvistamiseen. Muuttoliikkeen kokonaisvaltainen hallinta (osio III) ja vaikeutunut sisäinen ja ulkoinen turvallisuustilanne (osio IV) vaativat myös EU-tason yhteistyön tiivistämistä. Kaikki nämä tavoitteet ja myös UK:n tuleva EU-ero edellyttävät rahoituskehyksien uudistamista (osio II). Jo Brexitistä seuraa se, että ratkaistavaksi tulee myös institutionaalisia ja toimintatapoja, kuten päätöksentekomenettelyjä ja sääntelyä, koskevia kysymyksiä (alla osiossa I).

Yhteisen arvopohjan syventäminen

Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen yhteisten arvojen turvaamisen tärkeydestä. Valiokunta pitää erittäin myönteisenä, että valtioneuvosto asettaa tärkeäksi tavoitteekseen jäsenvaltioiden yhtenäisen arvopohjan vahvistamisen ja katsoo, että tässä työssä erityisesti oikeusvaltioperiaatteen edistäminen ja sen kunnioittaminen kaikissa jäsenvaltioissa, korruption vastainen toiminta, avoimuus ja hyvän eurooppalaisen hallintomallin edistäminen ovat tärkeitä kysymyksiä (E 29/2017 vp, E 96/2017 vp).

Suuri valiokunta painottaa, että EU:n perusarvoja ovat ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, vapaus, kansanvalta, tasa-arvo ja oikeusvaltio. Jokaisen jäsenvaltion ja EU-toimielimen velvollisuutena on puolustaa näitä arvoja ja näin edistää EU:n perussopimuksen 2 artiklan (SEU) mukaisesti rauhaa ja jäsenmaiden kansalaisten hyvinvointia.

Päätöksentekomenettelyjen kehittäminen, ml. institutionaaliset kysymykset

Valtioneuvosto katsoo E-kirjelmässään (E 96/2017 vp) ensisijaisena kantanaan, että perussopimusten muuttaminen ei ole tässä vaiheessa ajankohtaista. Komission tehokkuutta voidaan lisätä sisäisin toimin ja myös Euroopan unionin neuvoston toimintakykyä voidaan vahvistaa työmenetelmiä ja päätöksentekomenettelyjä kehittämällä. Erityisesti määräenemmistöpäätöksentekoa tulisi hyödyntää nykyistä tehokkaammin EU:n perussopimusten asettamissa rajoissa.

Kirjelmässään E 96/2017 vp valtioneuvosto arvioi eri yhteyksissä esille tulleita EU:n institutionaalisen kehyksen uudistamista koskevia avauksia, jotka todennäköisesti nousevat jossain muodossa EU:n asialistalle. Valtioneuvoston kanta näihin esityksiin on lähtökohtaisesti varauksellinen. Valtioneuvosto ei näe tarvetta Eurooppa-neuvoston ja komission puheenjohtajuuksien yhdistämiseen. Komission kokoa ei tule supistaa, vaan siinä tulee jatkossakin olla yksi jäsen kusta-

kin jäsenvaltiosta. Valtioneuvosto ei myöskään kannata UK:n EP-paikkojen jakamista muille jäsenvaltioille tai tue EP-vaaleissa ylikansallisten ehdokaslistojen käyttöönottoa ja vuoden 2014 EP-vaaleissa toteutetun kärkiehdokasmenettelyn vahvistamista ja virallistamista.

Suuri valiokunta toteaa, että valtioneuvoston E-kirjelmän (E 96/2017 vp) käsittely eduskunnassa on kesken. Valiokunta ottaa kirjelmässä esitettyihin näkemyksiin yksityiskohtaisemmin kantaa erikoisvaliokuntakäsittelyn päätyttyä.

Alustavana arvionaan suuri valiokunta katsoo kuitenkin, että EU:ta on ensisijaisesti uudistettava ja sen toimintaa parannettava ja tehostettava nykyisten määräysten puitteissa hyödyntämällä kaikkia perussopimusten tarjoamia mahdollisuuksia. Mahdollisissa institutionaalisissa uudistuksissa on otettava lähtökohdaksi seuraavat periaatteet. Uudistuksien tulee vahvistaa EU:n yhtenäisyyttä, kansanvaltaisuutta ja toimintakykyä. EU:n toimielimillä on jatkossakin oltava omat selkeät, EU:n perussopimusten mukaiset asemansa ja tehtävänsä. Mahdolliset uudistukset eivät saa horjuttaa EU:n toimielinten välistä tasapainoa jäsenvaltioiden voimasuhteita tai heikentää komission tai muiden toimielinten hyväksyttävyyttä sen paremmin kansalaisten kuin jäsenvaltioiden hallitusten ja parlamenttien silmissä. Muutokset eivät myöskään saa heikentää pienten jäsenvaltioiden asemaa suurten eduksi.

Suuri valiokunta korostaa tässä yhteydessä myös kansallisten parlamenttien vaikutusmahdollisuuksien turvaamisen ja kansallisen parlamentaarisen vastuukatteen vahvistamisen merkitystä. Eurooppa-neuvosto ja Euroopan unionin neuvosto toimivat edelleen jäsenvaltioiden perussopimuksissa rajaaman toimivallan nojalla ja kokoonpanoissa, joissa suurin osa niiden jäsenistä on parlamentaarisesti vastuunalaisia toiminnastaan kansalliselle parlamentille. Kansallisten parlamenttien riittävän myötävaikutuksen varmistaminen kansallisen EU-politiikan valmisteluun vahvistaa jäsenvaltioiden sitoutumista päätösten täytäntöönpanoon. Kansallisten parlamenttien vaikutusvallan varmistaminen liittyy suoraan kansalaisten käsitykseen omasta vaikutusvallastaan EU:ssa ja EU:n hyväksyttävyydestä. Valiokunnan arvion mukaan kansallisten parlamenttien välinen vuoropuhelu on tärkeä osa EU:n toimintaa, mutta sitä ei voi koskaan pitää kansallisia menettelyjä korvaavana toimintana.

Suuri valiokunta pitää lisäksi tärkeänä, että päätöksentekomenettelyjä kehitettäessä arvioidaan sitä, miten toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteen toteutumista ja soveltamista voitaisiin vahvistaa EU-lainsäädäntötyössä ja muissa toimissa. Kansalaisten kannalta on olennaista, että EU pystyy tehokkaaseen toimintaan eikä tee asioita, jotka tulisi hoitaa kansallisella tai paikallisella tasolla. EU:n toiminnan tulee kohdistua olennaisiin kysymyksiin ja olla tosiasiallisesti tarpeellista ja hyväksyttävää.

Sääntelyn toimivuus ja purku

Suuri valiokunta toteaa, että sääntelyn toimivuuden edistäminen on olennaista kaikessa EU:n toiminnassa ja toiminnan edelleen kehittämisessä. Turhan sääntelyn purkaminen on ollut toistuvasti valiokunnan kansallista EU-politiikkaa koskevien lausuntojen kärkenä (mm. SuVL 4/2014 vp, SuVL 3/2015 vp, SuVL 2/2017 vp). Säädösten on oltava selkeitä ja toimivia. Myös tehokkaampaan seurantaan ja täytäntöönpanoon on panostettava. EU:ssa sovitut asiat on toimeenpantava ja yhteisiä sääntöjä on noudatettava.

Suhtautuminen eritahtiseen integraatioon

Valtioneuvoston tavoin (E 29/2017 vp, E 96/2017 vp) suuri valiokunta painottaa, että EU:n toiminnan lähtökohtana tulee olla jäsenvaltioiden mahdollisimman yhtenäinen näkemys ja samantahtinen eteneminen jäsenvaltioiden kesken. Mahdollisuus eritahtiseen integraatioon perussopimusten mukaisissa menettelyissä on kuitenkin parempi vaihtoehto kuin hallitustenvälisyyden lisääntyminen tai muu EU-rakenteiden ulkopuolella tapahtuva toiminta. Hallitusten välisen yhteistyön kehittäminen EU-rakenteiden ulkopuolella voi johtaa sekä erilaisten suljettujen kehien muodostumiseen jäsenvaltioiden kesken että päätöksenteon sääntösidonnaisuuden heikkenemiseen, mikä ei ole pienen jäsenvaltion edun mukaista. Tällaiset kehityskulut voivat vaarantaa EU:n sisäisen ja ulkoisen yhtenäisyyden ja hämärtää EU:n toimielinjärjestelmän voimasuhteita.

Perussopimusten mukaan eritahtisen yhdentymisen luonteeseen kuuluu, että luotava uusi yhteistyön muoto on avoin kaikille jäsenvaltioille, jolloin ne voivat liittyä siihen myöhemmin itselleen sopivalla aikataululla. Tästä periaatteesta on pidettävä kiinni. Suuri valiokunta uudistaakin arvionsa siitä, että eritahtisessa EU:ssa Suomen kannattaa olla mukana vaikuttamassa sellaiseen jäsenvaltioiden yhteistyöhön, joka tulee pienellä viiveellä koskemaan kaikkia jäsenvaltioita. Suomen osallistumista eritahtisen integraation hankkeisiin on arvioitava tapauskohtaisesti. Suomen tulee olla mukana sellaisissa hankkeissa, jotka ovat kansallisen edun ja Suomen vaikutusvallan kannalta perusteluja (SuVL 2/2017 vp).

II Kasvupolitiikka: tavoite kestävästä kasvusta ja työllisyydestä

Sisämarkkinoiden päivittäminen

Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta katsoo, että sisämarkkinoiden syventämisessä pitää edetä (E 49/2017 vp ja E 21/2015 vp — EJ 21/2017 vp). Valiokunta toteaa, että hyvin toimivat sisämarkkinat, ml. digitaaliset sisämarkkinat, energiaunioni ja pääomamarkkinaunioni, on välttämätön edellytys kestävän kasvun aikaansaamiseksi. Kuten valtioneuvosto esittää, komissiota on tuettava vuonna 2015 annettujen sisämarkkinastrategioiden [COM(2015) 550 palvelu- ja tavaramarkkinoiden syventäminen ja COM(2015) 192 strategia digitaalisista sisämarkkinoista] toimeenpanossa lainsäädäntöehdotuksiksi. Valiokunta toteaa, että toimivat sisämarkkinat ovat Suomen kansantalouden vakauden ja kasvun elinehto ja ne ovat myös EU:lle tärkein talouskasvua ja työllisyyttä edistävä tekijä. Toimintaympäristön muuttuessa myös sisämarkkinoita on päivitettävä.

Valtioneuvoston ja talousvaliokunnan (TaVL 38/2017 vp) tavoin suuri valiokunta pitää toimivien digitaalisten sisämarkkinoiden aikaansaamista Suomen keskeisenä sisämarkkinoiden kehittämistä koskevana tavoitteena. Sisämarkkinoiden toimivuus edellyttää EU-tasolla nykyistä määrätietoisempia toimia digitaalisten mahdollisuuksien täysimääräiseksi hyödyntämiseksi. Yhtenä keskeisenä digitaalisten sisämarkkinoiden toimintaa rajoittavana tekijänä on alaa koskevien kansallisten sääntelyratkaisujen kirjo. Digitaalisen talouden ja yhteiskunnan kehittyminen edellyttääkin monilta osin yhtenäisiä eurooppalaisia pelisääntöjä. Tärkeitä kansallisia kysymyksiä ovat mm. uusien teknologioiden (ml. tekoäly, robotiikka) ja alustatalouden hyödyntäminen ja sektorin toimintaedellytysten parantaminen, datatalous ja tiedon vapaa liikkuvuus sekä teollisuuden, pal-

velualojen ja julkisen sektorin digitalisoinnin edistäminen. Yhteistä lähestymistapaa tarvitaan myös kyberturvallisuuteen ja tietosuojakysymyksiin.

Suuri valiokunta katsoo, että sisämarkkinoiden sääntelykehikkoa valmisteltaessa on varmistettava sen teknologianeutraalisuus ja joustavuus, jotta se ei rajoita uusien toimintamallien ja teknologioiden hyödyntämistä nopeasti kehittyvässä toimintaympäristössä. Sääntelyä on kohdennettava sinne, missä sitä aidosti tarvitaan. EU:ssa on välttämätöntä panostaa siihen, että eurooppalainen sääntelyjärjestelmä kokonaisuudessaan toimii kilpailukykyisesti niin, ettei digitaalinen ja muu innovatiivinen yritystoiminta enenevässä määrin siirry toimimaan EU:n ulkopuolella. Kuten suuri valiokunta on aikaisemmissa yhteyksissä todennut, säädöstaakka vääristää markkinoita suurten yritysten hyväksi ja haittaa niitä pieniä, innovatiivisia uusyrityksiä, joista odotetaan muodostuvan tulevaisuuden talouden moottoreita ja jotka ovat keskeisiä työllisyyden kannalta (SuVM 1/2014 vp).

Suuren valiokunnan saaman selvityksen (E 86/2017 vp) mukaan komissio pohtii osana digitaalisten sisämarkkinoiden kehittämistä asiaan liittyviä verotuskysymyksiä. Asiaa koskevassa tiedonannossaan komissio pyrkii koordinoimaan EU:n ja jäsenvaltioiden kantoja kansainvälisellä tasolla käytävissä keskusteluissa. Tiedonannossa hahmotellaan myös tapoja, joilla digitaalisille sisämarkkinoille voitaisiin luoda oikeudenmukainen ja tehokas verojärjestelmä.

Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta pitää aihetta merkittävänä ja ajankohtaisena, mutta samalla huolellista valmistelua edellyttävänä. On tärkeää, että ratkaisut digitaalisen talouden verotuksen osalta tehdään globaalilla tasolla erityisesti verotusoikeuden (kiinteän toimipaikan käsite) sekä tulon kohdistamista koskevien säännösten (missä arvon katsotaan syntyvän) osalta. On kannatettavaa pyrkiä ratkaisuihin, jotka eivät lisää veroriitoja tai vaikuta haitallisesti verotuksen ennustettavuuteen. Asian arvioinnissa tulee ottaa huomioon myös kilpailukykytekijät sekä vaikutukset Suomen verotuottoihin. Valtiovarainvaliokunta kannustaa lisäksi (kannanotto 28.11.2017) tutkimaan aggressiivisen verosuunnittelun ja siihen puuttumisen vaikutusten arviointia. Talousvaliokunta katsoo puolestaan (kannanotto 21.11.2017), että Suomen verojärjestelmä on eurooppalaisessa vertailussa varsin kustannustehokas ja kattava. Suomessa toimiviksi todettuja ratkaisuja tulee tarjota EU:n tason sääntelyn pohjaksi. Talousvaliokunta toteaa lisäksi, että EU:n jäsenvaltioiden verojärjestelmien yhdensuuntaistaminen ja kehittäminen ovat olennainen elementti tasapuolisten kilpailuolosuhteiden luomisessa.

Sosiaalinen Eurooppa ja kestävä hyvinvointi

Valtioneuvosto pitää Euroopan sosiaalisen ulottuvuuden kehittämistä tärkeänä keskusteluaiheena ottaen huomioon talouskriisin aiheuttamat sosiaaliset haasteet ja työelämän muutokset. Valtioneuvoston mukaan sosiaalisen ulottuvuuden tulee perustua osallistavaan kasvuun, sisämarkkinoiden oikeudenmukaisuuteen ja EU:n perusoikeuskirjan toimeenpanon vahvistamiseen. Uusille EU-tason välineille tai prosesseille, kuten sitovien yhtenäisten minimistandardien luomiselle, ei ole tarvetta, vaan EU-tasolla työ- ja sosiaalipoliittisia tavoitteita tulee kehittää erityisesti EU:n talous- ja finanssipolitiikan koordinaatiovälineen, eurooppalaisen ohjausjakson, sisällä. Valtioneuvosto ei myöskään kannata jäsenvaltioiden työllisyys- ja sosiaalipoliittisten rakenteiden ja toimintatapojen harmonisointia. Valtioneuvosto tähdentää, ettei uusia tulonsiirtomekanismeja tule luoda jäsenvaltioiden välille, vaan jokaisen jäsenvaltion on kannettava vastuunsa omasta talous-

politiikastaan. (E 59/2016 vp ja sitä täydentävät jatkokirjelmät EJ 27/2016 vp, EJ 6/2017 vp, EJ 13/2017 vp, EJ 14/2017 vp)

Valtioneuvosto arvioi, että komission esitys Euroopan sosiaalisesta pilarista (TSTK-neuvosto hyväksyi tekstin 23.10.2017) vahvistaa omalta osaltaan sosiaalista ulottuvuutta, vaikka se onkin ymmärrettävä poliittisen yhteistyön kautta saavutettaviksi tavoitteiksi, ei oikeudellisesti sitovia periaatteita sisältäväksi asiakirjaksi. Pilarissa esitellään 20 keskeistä periaatetta ja oikeutta, joilla tuetaan oikeudenmukaisia ja moitteettomasti toimivia työmarkkinoita ja hyvinvointijärjestelmiä. (E 59/2016 vp ja sitä täydentävät jatkokirjelmät EJ 27/2016 vp, EJ 6/2017 vp, EJ 13/2017 vp, EJ 14/2017 vp).

Suuri valiokunta yhtyy sosiaali- ja terveysvaliokunnan näkemykseen (StVL 1/2017 vp) siitä, että taloudellisten ja sosiaalisten tavoitteiden tasapainoa ja oikeasuhtaisuutta on hyvä lisätä EU:ssa paitsi kansalaisten hyvinvoinnin ja sitä kautta talouden kasvutekijöiden parantamiseksi myös EU:n legitimiteetin vahvistamiseksi ja yhteiskunnallisen vakauden edistämiseksi. EU:n jäsenvaltioissa sosiaaliset ongelmat ovat merkittäviä; tuloerot jäsenmaiden välillä ja sisällä ovat suuria, ja köyhyys ja sosiaalinen osattomuus ovat talouskriisin seurauksena kasvaneet.

Valiokunta toteaa, että köyhyyden ja syrjäytymisen torjunta sekä sosiaalisen osallisuuden edistäminen edellyttävät myös EU-tason yhteistyötä. Valiokunta arvioi, että Göteborgissa marraskuussa 2017 järjestetty epävirallinen sosiaalihuippukokous ja sen yhteydessä järjestetty EU-päämiesten epävirallinen tapaaminen vahvistavat EU:n ja sen jäsenvaltioiden yhteistä sitoutumista ja vastuuta sosiaalisen ulottuvuuden alalla. Valiokunta pitää erittäin myönteisenä, että näissä tapaamisissa korostettiin sosiaalisen ulottuvuuden osana myös koulutusyhteistyön merkitystä ja opiskelijoiden liikkuvuuden edistämistä niin korkeakoulu- ja keskiasteella kuin ammatillisessa koulutuksessakin.

Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta katsoo, että osallistavan kasvun edellytyksenä on talouden ja työllisyyden kasvun lisäksi syrjäytymisen estäminen, modernit ja osallistavat koulutusjärjestelmät sekä riittävät ja kestävät sosiaalisen suojelun järjestelmät, jotka panostavat myös ennaltaehkäiseviin toimiin. Osallistava kasvu edellyttää sekä miesten että naisten aktiivista osallistumista työmarkkinoille. Sukupuoli- ja tasa-arvonäkökulman tulisi olla sosiaalisen ulottuvuuden poikkileikkaava teema. Toimia tulee jatkaa työelämän tasa-arvon, työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen sekä palkkatasa-arvon edistämiseksi. Erityisesti tulee painottaa naisten työssäkäynnin mahdollistamista ja vanhempainvapaiden tasaisempaa jakautumista isien ja äitien kesken.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan tavoin (StVL 1/2017 vp) suuri valiokunta tukee valtioneuvoston tavoitetta kehittää eurooppalaista ohjausjaksoa niin, että työllisyys- ja sosiaalipoliittiset tavoitteet voidaan ottaa nykyistä paremmin huomioon talouspoliittisten tavoitteiden rinnalla. Kaikissa EU-tason toimissa on arvioitava niiden työllisyys-, sosiaali- ja hyvinvointivaikutuksia ja seurattava niiden toteutumista myös päätöksenteossa.

Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta pitää tärkeänä, että perusoikeuskirjan toimeenpanoa tehostetaan EU-tasolla ja jäsenmaissa. Sosiaalisen pilarin oikeudet ja periaatteet on nähtävä tätä toimeenpanoa tukevina tekijöinä. Kuten sosiaali- ja terveysvaliokunta arvioi (StVL 1/2017 vp), pilarin puitteissa voidaan sitovia normeja löyhemmin asettaa politiikkatoimille yhteisiä tavoitteita,

jotka otetaan huomioon perusoikeuskirjan toimeenpanossa. Valtioneuvoston ja sosiaali- ja terveysvaliokunnan tavoin suuri valiokunta pitää tärkeänä, että pilarissa esitetyt tavoitteet koskevat kaikkia EU:n jäsenmaita eivätkä pelkästään EMU-maita, koska sosiaalisia haasteita on kaikissa jäsenmaissa.

Suuri valiokunta painottaa valtioneuvoston tavoin, ettei EU:lle tule sosiaalisen ulottuvuuden varjolla kehittää välinettä, jolla luodaan uusia tulonsiirtomekanismeja jäsenmaiden välille. Sosiaalisen ulottuvuuden vahvistaminen ei myöskään merkitse jäsenvaltioiden sosiaaliturvajärjestelmien harmonisointia. Jäsenmaiden työttömyysturvajärjestelmien ja palvelu- tai sosiaaliturvajärjestelmien yhdenmukaistamista ei tule jatkossakaan esittää, vaan niitä pitää kehittää kansallisista lähtökohdista käsin. Myös kansallisen työeläkejärjestelmän kannalta on tärkeätä, että lakisääteistä eläketurvaa koskevat päätökset tehdään jatkossakin kansallisella tasolla, eikä EU-tasoista sosiaalivakuutusjärjestelmää tule edistää (TaVL 54/2017 vp). Myös työmarkkinaosapuolten roolia kansallisesti on kunnioitettava. Lainsäädäntötoimet voivat tulla kysymykseen vain aloilla, joissa EU:lla on toimivaltaa.

Euroopan talous- ja rahaliitto EMU:n kehittäminen

Suuri valiokunta yhtyy asiantuntijakuulemisessa esitettyyn arvioon siitä, että yksi keskeisimmistä aiheista EU:n tulevaisuuskeskustelussa on EMUn kehittämistyö. Valtiovarainvaliokunnan (VaVL 5/2017 vp) lailla valiokunta katsoo, ettei EMUn uudistamista ole syytä lykätä, sillä talouskehityksen normalisoituessa halu epäkohtien korjaamiseen saattaa hiipua. Kuten tarkastusvaliokunta toteaa kannanotossaan (14.11.2017), EMUn vakaus ja hyvä toiminta ovat Suomelle tärkeitä. On tärkeää, että Suomi aktiivisesti muodostaa oman kantansa riskinäkökohdat huomioiden ja arvioi esitysten vaikutuksia myös Suomen valtion vastuiden kannalta.

Valtioneuvosto asettaa pankkiunionin loppuunsaattamisen ja pääomamarkkinaunionin edistämisen päätavoitteikseen EMUn kehittämisessä. Pankki- ja pääomamarkkinoiden kautta tapahtuva tehokas riskien vähentäminen on keskeistä EMUn vakauden ja no bail-out -periaatteen uskottavuuden kannalta. Markkinakurin merkitys tulisi huomioida nykyistä paremmin EMUn kehittämisessä. Pankkien ja valtioiden kohtalonyhteyden katkaiseminen ja täysimääräisen sijoittajavastuun soveltaminen ovat välttämättömiä toimia. Jokaisen jäsenvaltion tulee vastata omista veloistaan, ja no bail-out -periaatetta on sovellettava kriisinhallinnassa. Vasta tämän jälkeen voidaan edetä kohti yhteistä talletussuojaa ja kriisinratkaisurahaston pysyvää varautumisjärjestelyä. (E 43/2017 vp, E 66/2017 vp, E 80/2017 vp, E 95/2017 vp)

Valtioneuvosto on valmis harkitsemaan esityksiä valtioiden hallitusta velkajärjestelystä, koska oikein toteutettuna se olisi tärkeää euroalueen toiminnan kannalta. Valtioneuvosto suhtautuu alustavan myönteisesti Euroopan vakausmekanismin kehittämiseen ja eurooppalaisen valuuttarahaston muodostamiseen valtioneuvoston kirjelmässä E 80/2017 vp ilmenevin reunaehdoin. Valtioneuvosto tukee myös pyrkimyksiä vahvistaa euroryhmän puheenjohtajan asemaa ja parantaa euroryhmän toimintaedellytyksiä, mutta ei katso näiden tavoitteiden edellyttävän uusia toimielinjärjestelyjä, kuten EU:n valtiovarainministerin toimen tai -ministeriön perustamista. Valtioneuvosto ei kannata erillisen euroalueen budjetin luomista. Euroalueen mahdolliset erityistarpeet voidaan ottaa huomioon rahoituskehyksiä ja EU:n vuosibudjettia kehittämällä. Valtioneuvoston näkemyksen mukaan euroalueelle ei ole tarvetta perustaa uusia makrotaloudellisia vakautusjär-

jestelyitä suhdanteiden tasaamiseksi, kuten yhteiseurooppalaista työttömyysvakuutusta. (E 80/2017 vp)

Suuri valiokunta pitää valtioneuvoston EMUn kehittämisestä omaksumia lähtökohtia perusteltuina. Myös tässä kehitystyössä valtioneuvosto on ottanut käytännönläheisen ja riskien hallintaa korostavan lähestymistavan. EMUn uudistustyössä on edettävä niin, ettei jo sovittujen toimien täytäntöönpanoa ja saavutettuja tuloksia vaaranneta eikä jäsenmaiden yhteisvastuuta lisätä. Keskeisenä valmisteluja ohjaavana periaatteena on pidettävä riskienhallinnan ja riskien hajauttamisen sekä markkinakurin vahvistamista.

Valtioneuvoston lailla suuri valiokunta katsoo, että pankki- ja pääomamarkkinaunionin loppuunsaattaminen on EMUa kehitettäessä keskeistä. Valiokunta toteaa, että eri maiden pankkijärjestelmissä ja niihin sisältyvissä eri maiden riskeissä on edelleen suuria eroja, valvonnan yhtenäisyys on vielä puutteellinen eikä valtioiden ja pankkien välistä kohtalonyhteyttä ole pystytty täysin katkaisemaan (TaVL 35/2017 vp, TaVL 54/2017 vp). Pankkiunionin osalta onkin ensisijaista, että uudistuksissa keskitytään pankkisektorin riskejä vähentäviin ja tasaaviin toimenpiteisiin. Erityisesti pankkien vakavaraisuussääntelyä tulisi muuttaa valtioriskien osalta paremmin todellisia riskejä vastaavaksi.

Suuri valiokunta tukee valtioneuvoston toimintamallia laatia EU-vaikuttamisen ja kansallisen kannanmuodostuksen tueksi konkreettinen tiekartta siitä, miten pankkiunionin viimeistelyssä tulisi riskien hallinnan osalta edetä. Valtiovarainvaliokunnan mukaan olisi perusteltua arvioida, voitaisiinko yhteistä ja yhtenäistä talletussuojaa kohti edetä asteittain sitä mukaa, kun jäsenmaat pystyvät uskottavasti rajoittamaan pankkisektorinsa riskejä, tai pankkikohtaisesti, kun pankki täyttää asetetut kriteerit (VaVL 5/2017 vp). Myös talousvaliokunta suhtautuu varauksellisen myönteisesti yhteiseen talletussuojaan edellyttäen, että yhteisvastuun piiriin kuuluvien pankkien riskejä saadaan ensin merkittävästi vähennettyä ja että talletussuojan mekanismi rakentuu oikeudenmukaisesti (TaVL 54/2017 vp). Suuri valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi etsii aktiivisesti ratkaisuja, jotka mahdollistavat talletussuojan käyttöönoton. Samalla pääomamarkkinoiden roolia riskienjaossa tulisi tehostaa. Valiokunta kannustaa valmistelutyössä ripeyteen. Toimivien pankki- ja pääomamarkkinoiden merkitys korostuu EU-alueella, kun alueen suurin finanssikeskus lähtee Brexitin myötä.

Valtioneuvoston lailla suuri valiokunta ei tue sellaisia EMUa tukevia uudistuksia, jotka lisäisivät jäsenmaiden yhteisvastuuta tai johtaisivat pysyviin tulonsiirtoihin jäsenvaltioiden välillä. Sijoittajavastuun toteuttamisen ja no bail-out -periaatteen kunnioittamisen tulee olla kehittämistyön keskiössä. EMUa tulee kehittää niin, että toimivalta finanssi- ja talouspolitiikasta säilyy jatkossakin jäsenvaltioilla, eivätkä vastuusuhteet hämärry. Euroalueen jäsenmailla tulee jatkossakin olla vastuu oman taloutensa rakenteellisten ongelmien ja julkisen talouden alijäämän korjaamisesta.

Valtiovarainvaliokunnan tavoin (VaVL 5/2017 vp) valiokunta katsoo kuitenkin, että asian jatkovalmisteluissa olisi tarpeen määritellä tarkemmin, mitä yhteisvastuu tarkoittaa, koska Suomen etu yhteisvastuun eri muotojen osalta ei välttämättä ole sama. Suuri valiokunta kiinnittää tältä osin huomiota valtiovarainvaliokunnan pohdintoihin siitä, että yhteisvastuulla voidaan tarkoittaa joko moraalikatoa lisääviä pysyviä tulonsiirtoja, jotka herättävät vastustusta, tai vakuutustyyppistä riskien jakoa, kuten pankkiunionia, joka on esimerkki markkinakurin kanssa yhteensopivasta yh-

teisvastuun muodosta. Siinä euroalueen pankit vastaavat yhteisesti kriisinratkaisun kustannuksista euroalueella. Valtiovarainvaliokunnan mielestä on myös tarpeen kiinnittää huomiota rahapoliittiseen yhteisvastuuseen, sillä Euroopan keskuspankin (EKP) osto-ohjelma on antanut mahdollisuuden vähentää finanssipoliittista yhteisvastuuta, kun rahapoliittinen yhteisvastuu on kasvanut EKP:n osto-ohjelman kautta. Valtionvarainvaliokunnan mielestä olisikin tarpeen arvioida, miten EKP:n osallistumista kriisinhoitoon kehitetään osana rahaliiton syventämistä ja miten euromaiden ja keskuspankin vastuunjako ja roolien mahdollinen selkeyttäminen otetaan huomioon. Tarpeen olisi myös arvioida EKP:n rahoituksen kokonaisvaikutukset. (VaVL 5/2017 vp)

Hyvänä avauksena suuri valiokunta pitää valtioneuvoston tavoitetta luoda menettely hallittua valtioiden velkajärjestelyä varten, mikä omalta osaltaan vahvistaisi sijoittajavastuun toteutumista. Valiokunta pitää tätä tavoitetta erittäin keskeisenä EMU:n vahvistamisen kannalta. Jo eurokriisin ensimmäisissä vaiheissa tällaisten järjestelmien tarve on ollut ilmeinen. Vaikka mekanismi ei välttämättä poistaisi tukiohjelmien tarvetta, se pienentäisi tukirahoituksen määrää ja kestoa. Valiokunta katsoo, että toimiva velkajärjestelymekanismi palauttaisi valtion velkakestävyyden tavalla, joka minimoi taloudelle ja sitä kautta myös valtion veronkantokyvylle koituvat vauriot. Tämä olisi paitsi valtion myös velkojien etujen mukaista, sillä mitä paremmin talouden toimintaedellytykset voidaan turvata, sitä pienempi on vaadittavan velkajärjestelyn määrä.

Valiokunta suhtautuu myös alustavan myönteisesti EVM:n muuttamiseen eurooppalaiseksi valuuttarahastoksi mm. sen institutionaalista riippumattomuutta vahvistamalla, mikäli tällä tarkoitetaan etukäteen määriteltyjä sääntöperusteisia menettelytapoja, jotka mahdollistavat ylivelkaantunen jäsenvaltion velkojen hallitun uudelleenjärjestelyn ja siten sijoittajavastuun toteutumisen. Edellä esitetystä seuraa, että EVM:lle tulisi luoda riippumattomat edellytykset ottaa vastuu sopeutusohjelmien sisällöstä ja velkakestävyysanalyysistä sekä tarvittaessa toimia velkajärjestelymenettelyjen hallinnoijana. Merkittävät päätökset tulisi jatkossakin tehdä yksimielisesti. Kuten talousvaliokunta toteaa, yksimielisyysvaatimuksesta luopuminen voisi johtaa ongelmiin jäsenvaltioiden budjettisuvereniteetin näkökulmasta (TaVL 54/2017 vp). Myös perustuslakivaliokunta korostaa lausunnossaan (PeVL 55/2017 vp) budjettisuvereniteetin mahdollisimman tehokasta suojaamista EMUa koskevassa päätöksenteossa. Lausunnossaan perustuslakivaliokunta kokoaa yhteen myös muita aikaisemmin esittämiään EMUn toimintaan liittyviä valtiosääntöisiä huomioita.

Suuri valiokunta katsoo, että EMUa, ml. Euroopan vakausmekanismia (EVM), tulee kaikilta osin kehittää niin, että se tukee ja ohjaa jäsenvaltioita nykyistä vastuullisempaan talouspolitiikkaan. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston ja valtiovarainvaliokunnan (VaVL 5/2017 vp) arvioon siitä, että finanssipolitiikkaa koskevien sääntöjen toimeenpano on ollut edelleen heikkoa, eivätkä makrotalouspolitiikan uudet ohjausvälineet ole tukeneet merkittävästi jäsenmaiden kykyä talousuudistuksiin. Valiokunta arvioi, että nykyinen talouspolitiikan koordinaatiota koskeva sääntökehikko on varsin monimutkainen, kuormittava ja tulkinnanvarainen ja sen vaikutuksia jäsenvaltioiden toimintaan on vaikeaa hahmottaa. Tämä on omalta osaltaan heikentänyt kehikon nojalla tehtyjen päätösten uskottavuutta ja toimeenpanoa. EMUa kehitettäessä olisikin tarkasteltava sitä, miten talouspolitiikan koordinaatiomenettelyjä olisi mahdollista kehittää ja yksinkertaistaa talouspoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Suuri valiokunta arvioi, ettei euroalueelle ole tarpeen perustaa uusia makrotaloudellisia vakausjärjestelyjä suhdanteiden tasaamiseksi, kuten yhteiseurooppalaista työttömyysvakuutusta tai pahan päivän rahastoa. Kuten valtiovarainvaliokunta toteaa, finanssipoliittisten tasausmekanismien luomiseen liittyy vaara, että tasaus vähentää jäsenmaiden omaa halua välttää suhdannevaihteluita. Mekanismi saattaisi johtaa pysyvien tulonsiirtojen syntymiseen. Ns. automaattiset vakauttajat voivat periaatteessa hoitaa suuren osan tasaustarpeesta silloin, kun maat kohtaavat epäsymmetrisiä häiriöitä. Maa, jonka luottokelpoisuus on kunnossa ja jonka velkasuhde on kohtuullinen ja budjetti keskimäärin lähellä tasapainoa, voi puskuroida useimpien epäsymmetristen häiriöiden vaikutuksia pelkästään finanssipolitiikan automaattisten vakauttajien kautta. Ulkopuolisen mekanismin käyttö olisi näin ollen perusteltua vain erittäin poikkeuksellisissa tilanteissa. Makrotaloudellisen tasausmekanismin tarvetta vähentäisi myös se, että alijäämäkriteereiden tulkinnassa sovellettaisiin suurempaa joustavuutta ja sen vastapainona kiinnitettäisiin enemmän huomiota menokehyksiin ja velkakestävyyteen. (VaVL 5/2017 vp)

Valtioneuvoston ja valtiovarainvaliokunnan (VaVL 5/2017 vp) tavoin suuri valiokunta suhtautuu varsin varauksellisesti myös uusiin toimielinjärjestelyihin, kuten euroalueen valtiovarainministerin toimen perustamiseen. Mikäli uusia toimielimiä harkitaan, on ainakin oltava selkeä kuva siitä, mitä niiden toimivaltaan kuuluisi ja mitä lisäarvoa ne toisivat EMUn toimivuudelle.

Valtioneuvoston ja valtiovarainvaliokunnan tavoin valiokunta ei sulje pois mahdollisuutta kehittää monivuotista rahoituskehystä ja EU:n budjettia siten, että euroalueen mahdolliset erityistarpeet otetaan nykyistä paremmin huomioon (esim. nuorisotyöttömyyden vähentäminen ja rakenneuudistusten edistäminen). Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota valtiovarainvaliokunnan huoleen siitä, että tällaiset uudistukset voivat johtaa EU:n eritahtisen integraation vahvistumiseen, mikä ei ole välttämättä Suomen edun mukaista. Tehokkaampi keino voisikin olla tulkita alijäämäkriteereitä joustavammin silloin, kun rakenneuudistuksilla parannetaan pitkän aikavälin velkakestävyyttä (VaVL 5/2017 vp). Suuri valiokunta katsoo, että kaikissa EMUn kehittämistä koskevissa toimissa on vältettävä euromaiden ja muiden jäsenmaiden eriytymistä ja vastakkainasettelua.

Globalisaation hallinta ja kauppapolitiikka

Suuri valiokunta toteaa, että valtioneuvosto on toimittanut sille useita perustuslain 97 §:n mukaisia E-kirjeitä, joissa esitetään kansallisia tavoitteita globalisaation hallinnasta ja EU:n kauppapoliittisten toimien sisällöstä sekä suunnasta (E 33/2017 vp, E 71/2017 vp ja E 78/2017 vp). Kirjelmissään valtioneuvosto asettaa pääasialliseksi tavoitteekseen vahvistaa EU:n kauppapoliittista toimintakykyä. Samanaikaisesti EU-tasolla on kiinnitettävä nykyistä paremmin huomiota globalisaation hyötyjen jakautumiseen tavalla, josta kaikki yhteiskunnan eri ryhmät voivat hyötyä. Valiokunta yhtyy näihin valtioneuvoston linjauksiin.

Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta katsoo, että protektionistisen ilmapiirin lisääntymisen myötä on tärkeätä turvata vapaakauppaan perustuvan EU:n yhteisen kauppapolitiikan jatkuminen ja sen vahvistaminen. Valiokunta arvioi, että muuttunut toimintaympäristö (ml. Brexit, USA:n uuden hallinnon protektionistiset toimet, Kiinan tuottamat kilpailuvääristymät) vahvistaa merkittävästi EU:n yhteisen kauppapolitiikan merkitystä Suomelle ja muille pienehköille, viennistä vahvasti riippuvaisille talouksille. Asiantuntijakuulemisissa on arvioitu, ettei Suomella ole

ilman EU:n kauppapoliittista mahtia ja osaamista vastaavia mahdollisuuksia saavuttaa kauppasopimuksissa kohtuullisia ja samalla kansantaloutta hyödyttäviä ehtoja.

Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston arvioon siitä, että EU:n tulee tukea ja kehittää avointa ja sääntöpohjaista kauppajärjestelmää, jonka perustana on Maailman kauppajärjestön WTO:n monenvälinen sääntö- ja neuvottelukokonaisuus. Suomen kaltaiset pienet ja avoimet taloudet voivat menestyä kansainvälisessä kilpailussa vain, jos ne pystyvät viemään, tuomaan ja investoimaan mahdollisimman vapaasti ja myötävaikuttamaan sellaisten kansainvälisten sääntöjen luomiseen, jotka mahdollistavat sekä kilpailukyvyn että tärkeiksi katsottujen muiden kuin taloudellisten arvojen edistämisen. Avoimuuteen ja sääntöpohjaiseen kaupan vapautumiseen perustuva kauppapolitiikka tukee Suomen innovaatioiden ja kilpailukyvyn kehittymistä tarjoamalla mahdollisuuden globaalien arvoketjujen tehokkaaseen hyödyntämiseen. Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa myös EU:n kauppapolitiikan merkitystä maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden viennin edistämisessä (MmVL 27/2017 vp).

Suuri valiokunta toteaa, että UK:n erotessa EU:sta Suomi menettää merkittävän kumppanin avoimen ja sääntöperusteisen vapaakaupan puolestapuhujana EU:n sisällä. Muuttunut toimintaympäristö edellyttääkin uusien kumppanuuksien luomista ja vanhojen vahvistamista jäsenvaltioiden kesken. Valiokunta arvioi, että erityisesti Pohjoismaat ovat tässä yhteydessä Suomelle luonteva viiteryhmä.

Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta suhtautuu myönteisesti esityksiin vahvistaa EU:n kauppapoliittista toimintakykyä ja uskottavuutta kehittämällä EU:n kykyä neuvotella, hyväksyä ja toimeenpanna kauppasopimuksia. Myös kauppasopimusneuvottelujen avoimuutta tulee edelleen lisätä. Valtioneuvoston tavoin valiokunta pitää esityksiä kauppasopimusten jakamisesta EU:n toimivaltaan perustuviin ja jaetun toimivallan sopimuksiin keinona tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Myös komission pyrkimyksiä kehittää investointiriitojen ratkaisumenettelyä on syytä tukea. Valiokunnan saaman selvityksen (E 89/2017 vp) mukaan komissio pyrkii aloittamaan neuvottelut yleissopimuksesta investointiriitojen ratkaisemiseksi tarkoitetun monenvälisen investointituomioistuimen perustamisesta.

Asiantuntijakuulemisissa on tuotu esille, että epävarmuus isojen kauppamahtien kauppapoliittisesta suunnasta on tehnyt EU:sta, jolla on tarjota ennustettava ja yhtenäinen sääntöpohja, sisämarkkinoiden suomat taloudelliset edut ja euro valuuttana, aikaisempaa houkuttelevamman kauppakumppanin. EU:n onkin hyödynnettävä nämä mahdollisuudet ja kyettävä kilpailukykynsä ja -asemansa turvaamiseksi neuvottelemaan kunnianhimoisia kauppasopimuksia, jotka avaavat markkinoita myös eurooppalaisille pienille ja keskisuurille yrityksille. Samalla se voi vahvistaa asemiaan kansainväliseen kauppaan liittyvien sääntöjen kehittäjänä sekä edistää ja toimeenpanna tätä kautta myös työntekijöiden ja ympäristönsuojelua sekä kuluttajansuojaa ja näitä koskevia normeja sekä kestävän kehityksen arvoja.

Globalisaation oikeudenmukaisen hallinnan kannalta on tärkeätä, että EU:n kauppapoliittisten ratkaisujen vaikutuksia arvioidaan eri alueiden, osapuolten, työllisyyden, toimeentulon ja tuotannon säilymisen näkökulmasta sekä huomioidaan erityisesti niiden vaikutukset haavoittuvimpien alueiden ja heikoimmassa asemassa olevien ihmisten kannalta.

Kauppapoliittisten ratkaisujen lisäksi on tärkeätä, että globalisaation oikeudenmukaisessa hallinnassa hyödynnetään sisämarkkina-, elinkeino-, innovaatio-, kilpailu-, koulutus-, työvoima-, ympäristö, sosiaali-, vero- ja kehitysyhteistyöpolitiikan keinoja ja tarvittaessa myös uudistetaan näiden politiikkatoimien tehokkuutta globalisaation hallinnassa. Suuri valiokunta arvioi, että myös Euroopan sosiaalisen ulottuvuuden vahvistaminen on kytkettävä lähemmin globalisaation hallintaan. Globalisaation hallinnassa ilmastonmuutoksen ja haitallisen verokilpailun torjuminen ovat vastaavasti tärkeitä kysymyksiä. Koska ilmastonmuutos merkitsee viljelykelpoisen pinta-alan pienenemistä, globalisaation hallinnassa myös ruokaturvasta huolehtiminen on nostettava merkittäväksi kysymykseksi.

Rahoituskehykset

Suuri valiokunta tukee valtioneuvoston E-kirjelmässä E 34/2017 vp ja sitä täydentävissä jatkokirjelmissä (EJ 15/2017 vp, EJ 27/2017 vp, EJ 28/2017 vp, EJ 31/2017 vp, EJ 32/2017 vp) esitettyjä rahoituskehysneuvotteluja koskevia tavoitteita.

Valtioneuvosto ja suuren valiokunnan kuulemat asiantuntijat ennakoivat tulevia rahoituskehysneuvotteluja (2021—) vaikeiksi. UK:n eron myötä EU:n budjetti menettää toiseksi suurimman nettomaksajan. Valtioneuvoston mukaan tämä aiheuttaa merkittäviä alentamispaineita rahoituskehysten kokonaistasoon. Samalla EU-alueen sisäisten ja ulkoisten kehityskulkujen huomioiminen edellyttää rahoituksen uudelleenkohdentamista ja toimintaperiaatteiden muutoksia. Kuluvana ja aikaisempina rahoituskehyskausina enemmistö menoista on kohdentunut koheesioon ja maatalouteen. Rahoituskehysten sisälle tarvitaan myös enemmän joustovaraa käytettäväksi myöhemmin yhdessä sovittaviin ennakoimattomiin menoihin.

Valtioneuvoston kantana on, että UK:n erosta aiheutuvaa vajetta ei paikata, mikä merkinnee 7,6 — 17 %:n vuotuista vähennystä rahoituskehysten kokonaistasoon. Kokonaistason laskiessa rahoitusta on kohdennettava uudelleen. Erityisesti muuttoliikkeeseen vastaaminen ja puolustusyhteistyön kehittäminen ovat aloja, joilla EU-rahoituksen määrää tulisi lisätä. Koheesiorahoituksessa tavoitteeksi asetetaan EU-rahoituksen osuuden vähentäminen ja kansallisen omarahoitusosuuden kasvattaminen. Maatalouspolitiikan osalta varaudutaan Brexitin myötä kasvaviin paineisiin maatalousrahoituksen kokonaistason laskemiseen.

Suuri valiokunta katsoo, että keskeiseksi lähtökohdaksi rahoituskehysten uudistustyössä ja varojen kohdentamisessa on otettava hyvinvoinnin, kestävän kasvun, työllisyyden, osaamisen ja innovaatioiden tukeminen. Valtioneuvoston ja talousvaliokunnan tavoin (TaVL 37/2017 vp) suuri valiokunta painottaa tiukkaa budjettikuria kuitenkin yhdessä asetetut sisältötavoitteet turvaten ja Suomen maksuosuuden kohtuullisuuden ja oikeudenmukaisuuden varmistamista.

Suuri valiokunta arvioi, että rahoituskehysneuvotteluja koskevassa uudistustyössä on pyrittävä uudistamaan ja modernisoimaan rahoituskehysten rakenteita ja vahvistamaan niiden vaikuttavuutta ja joustavuutta sekä lisäämään Suomen suhteellista saantoa Suomelle tärkeissä kysymyksissä. Näitä ovat erityisesti koheesio-, innovaatio-, kehitys- ja tutkimusrahoituksen ehtojen muuttaminen entistä laatu- ja tulosperusteisemmaksi alueellisten kriteereiden sijaan. EU-rahoitusta tulee suunnata korkeatasoisiin eurooppalaista lisäarvoa tuottaviin hankkeisiin.

Koheesiopolitiikan osalta on tärkeätä pyrkiä siihen, että perinteisten ns. koheesiomaiden infrastruktuurihankkeiden sijaan siirryttäisiin kaikkia jäsenmaita hyödyttäviin yhteisiin alueellisiin kehityshankkeisiin. Samalla on huolehdittava siitä, että kansalliset alueelliset erityispiirteet eivät menetä merkitystään koheesiopolitiikan osana. Suomen syrjäinen ja pohjoinen sijainti, harva asutus sekä pitkät etäisyydet on otettava jatkossakin huomioon. Tämä edellyttää pohjoisen harvan asutuksen tuen jatkamista. Myös muut erityispiirteet, kuten Itämeri ja arktisuus sekä Venäjän raja-alue, tulee huomioida rahoituksessa (MmVL 24/2017 vp). Valiokunta kiinnittää huomiota myös valtiovarainvaliokunnan näkemyksiin (kannanotto 24.10.2017 jatkokirjelmään EJ 28/2017 vp) tarpeesta parantaa Suomen suhteellista saantoa Verkkojen Eurooppa -välineestä. Valiokunnan mielestä Suomella on oltava rahoitusvälinettä koskevissa neuvotteluissa sellaista liikkumavaraa, joka antaa valmiuden arvioida mm. tukikelpoisen verkon laajentamista ja EU:n reuna-alueita koskevien liikenneyhteyksien parantamista.

Valtioneuvoston ja maa-ja metsätalousvaliokunnan tavoin (MmVL 18/2017 vp, MmVL 24/2017 vp, MmVL 28/2017 vp) suuri valiokunta katsoo, että Suomen tulee tavoitella yhteisen maatalouspolitiikan kokonaisuuden osalta rahoituskehysten uudistustyössä mahdollisimman korkeaa saantoa maan epäedulliset luonnonolosuhteet huomioiden. Kuten maa- ja metsätalousvaliokunta painottaa, Suomi on saanut EU-rahoitusta selvästi eniten juuri yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) kautta. YMP:n II pilarin eli maaseudun kehittämisen rahoituksesta Suomen saanto-osuus on kuluvalla kaudella n. 2,4 prosenttia eli merkittävästi Suomen n. 1,5 prosentin maksuosuutta korkeampi. Myös YMP:n I pilarin suorien tukien osalta saanto on suhteellisen hyvä, 1,3 prosenttia. EU-tukien merkitys maatalouden tuloille ja kannattavuudelle on Suomessa erittäin keskeinen. EU-tukien määrä ylittää selvästi maatalouden yrittäjätulon (korvaus yrittäjäperheen työlle ja yritykseen sijoitetulle omalle pääomalle), joka on alentunut koko 2000-luvun.

Suuri valiokunta pidättäytyy asian käsittelyn tässä vaiheessa ottamasta yksityiskohtaisesti kantaa varsin alustaviin esityksiin omien varojen uudistamisesta. Valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että EU:n tulopuolta uudistetaan yhtäaikaisesti menopuolta koskevien uudistusten kanssa. Valiokunta korostaa lisäksi tarvetta yksinkertaistaa omien varojen järjestelmää niin, että se on mahdollisimman läpinäkyvä, oikeudenmukainen ja hallinnollisesti kustannustehokas. Ensisijaisena tavoitteena tulee olla maksualennuksista luopuminen.

Maatalous ja metsätalous

Valtioneuvosto asettaa keskeiseksi EU:n yhteistä maatalouspolitiikkaa koskevaksi tavoitteekseen (E 29/2017 vp, E 34/2017 vp ja jatkokirjelmä EJ 32/2017 vp, E 49/2017 vp) sen, että maataloustuotannon on voitava jatkua kannattavasti EU:n kaikilla alueilla, mukaan lukien epäsuotuisat tuotantoalueet. Suuri valiokunta pitää linjausta perusteltuna. Kuten maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, EU:n maataloustuotannon päätavoitteena tulee olla ruoantuotannon vahvistaminen (MmVL 28/2017 vp).

Maa- ja metsätalousvaliokunnan (MmVL 18/2017 vp, MmVL 28/2017 vp) tavoin suuri valiokunta kiinnittää erityistä huomiota tuotantoon sidotun tuen merkitykseen kansalliselle maataloudelle. Lisäksi on tärkeää, että maataloutta on jatkossakin mahdollista tukea myös kansallisesti toimintaedellytysten niin vaatiessa. Maa- ja metsätalousvaliokunta painottaa myös sitä, että tuotan-

toon sidotun tuen mahdollisimman suuri osuus suorista tuista mahdollistaa tuotannon ylläpitämisen myös epäsuotuisilla alueilla ja ohjaa tukitoimia aktiiviseen maataloustuotantoon.

Suuri valiokunta pitää erittäin tärkeänä YMP:n uudistamista koskevana tavoitteena sitä, että EU:n maatalouspolitiikan toimeenpanoa huomattavasti yksinkertaistetaan. Velvoitteiden määrää tulee vähentää ja turhaa sääntelyä poistaa. Hallinnollista taakkaa tulee keventää niin tuen saajien kuin hallinnon osalta. Jäsenvaltioilla tulee olla toissijaisuusperiaatteen mukaisesti enemmän toimivaltuuksia päättää mm. valvonnan yksityiskohdista. Tukiehtojen toteutumisen valvonnan tulee olla nykyistä riskiperusteisempaa ja kustannustehokkaampaa digitaalista teknologiaa hyväksikäyttäen (MmVL 28/2017 vp). Maatalouspolitiikalla on kyettävä tehokkaasti vastaamaan myös ympäristö- ja ilmastohaasteisiin. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston arvioon siitä, että ympäristö- ja ilmastotoimenpiteet ovat parhaiten toteutettavissa II pilarin rahoituksen vahvistamisen sekä tukijärjestelmän yksinkertaistamisen kautta.

Kuten maa- ja metsätalousvaliokunta katsoo (MmVL 18/2017 vp), metsäpolitiikan tulee olla jäsenvaltioiden vastuulla myös jatkossa. Suuri valiokunta toteaa, että monet EU:n eri politiikkasektorien toimet, kuten ilmasto- ja energiapolitiikka sekä ympäristöpolitiikka, vaikuttavat kuitenkin merkittävästi kansallisen metsäpolitiikkamme liikkumavaraan. Kansallisena tavoitteena tulee olla, että metsäalaan vaikuttava valmistelu ja päätöksenteko EU:ssa on nykyistä koordinoidumpaa ja tasapuolisempaa ja että siinä otetaan huomioon metsäalan kansalliset erityispiirteet sekä huomioidaan koko metsäsektorin arvoketju metsästä valmiisiin tuotteisiin asti. Lisäksi on varmistettava, että metsien käytön merkitys huomioidaan myös tulevan rahoituskehyksen valmistelussa.

Energia- ja ilmastopolitiikka

Suuren valiokunnan saaman selvityksen (E 49/2017 vp) mukaan komissio aikoo esitellä vuonna 2018 EU:n tulevaa energia- ja ilmastopolitiikkaa koskevan tiedonannon, jossa käsitellään politiikan uudistamistarpeita pidemmällä perspektiivillä (2025).

Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta pitää tärkeänä, että komissio alkaa valmistella Pariisin ilmastosopimusten osapuolilta vuoteen 2020 mennessä pyydettyä pitkän aikavälin strategiaa vähäpäästöisestä kehityksestä (E 29/2017 vp). Valiokunta arvioi, että nykyiset EU-tasolla linjatut tavoitteet ja toimet eivät välttämättä riitä Pariisin ilmastosopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi, joten päästövähennysten tasoa tullaan vielä todennäköisesti tarkastelemaan uudelleen EU-tasolla. Yhdysvaltain uuden hallinnon kyseenalaistettua sitoumuksensa Pariisin ilmastosopimukseen on entistä tärkeämpää, että EU osoittaa johtajuutta ja edelläkävijyyttä kunnianhimoisen ilmastopolitiikan toimeenpanossa.

Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston E-kirjeessä (E 29/2017 vp) esitettyyn näkemykseen siitä, että EU:n tulevaisuuden kannalta uudistamisen kautta kilpailukykyyn tähtäävä ilmasto- ja energiapolitiikka on keskeistä. Valiokunta painottaa, että myös energia- ja ilmastopolitiikassa korostuu pitkäjänteisen ennakoivan ja proaktiivisen EU-vaikuttamisen merkitys muun muassa biotalouden toimintaedellytysten ja kilpailukyvyn varmistamiseksi. EU-tasoa koskeva kantojen valmistelu on kytkettävä kiinteästi yhteen kansallisen tavoitteenasettelun kanssa (ks. VNS 7/2016 vp kansallisesta energia- ja ilmastostrategiasta vuoteen 2030). Kansallisen energia- ja ilmastopolitii-

kan liikkumavara riippuu pitkälti siitä, millä tavoin Suomi onnistuu vaikuttamaan kansainväliseen ja EU-tason sääntelykehikkoon.

Myös metsien merkitys tulisi tunnustaa nykyistä paremmin ilmastonmuutoksen hillinnässä. Suomen metsät ja maankäyttösektori ovat nettonielu, eli ne sitovat kasvihuonekaasuja, joten niitä ei tulisi luokitella päästölähteeksi. Suomen on voitava jatkossakin hyödyntää metsävarojaan kestävällä tavalla. Suuri valiokunta katsoo, että bioenergialla, ml. kehittyneet biopolttoaineet, tulee olla keskeinen merkitys EU:n uusiutuvan energian politiikassa ja sitä koskevien säännösten kehittämisessä. Valiokunta pitää välttämättömänä, että kestävästi tuotetun biomassan, kuten talousmetsistä korjattavan energiabiomassan ja teollisuuden sivutuotteiden, käyttö uusiutuvana energianlähteenä turvataan myös jatkossa.

Kestävä kehitys ja Agenda 2030

Tulevaisuusvaliokunta kiinnittää lausunnossaan (TuVL 5/2017 vp) huomiota YK:n kestävän kehityksen tavoiteohjelman (Agenda 2030) merkitykseen EU:n kasvupolitiikan kehittämisessä. Ohjelma tähtää äärimmäisen köyhyyden poistamiseen sekä kestävään kehitykseen ympäristö, talous ja ihminen tasavertaisesti huomioiden. Tulevaisuusvaliokunta pitää valitettavana, että Agenda 2030 -ohjelma ei näy EU27-päämiesten tulevaisuuspohdinnoissa, eikä se myöskään sisälly Suomen virallisiin EU-tavoitteisiin, vaikka toimintaohjelman hyväksyminen syyskuussa 2015 oli globaali merkkipaalu. Tulevaisuusvaliokunta katsoo, että Agenda 2030 -ohjelman tulee jatkossa ohjata EU:n päätöksentekoa kaikilla politiikan aloilla ja myös Suomen EU-tavoitteet on linjattava suhteessa Agenda 2030 -ohjelman tavoitteisiin. Sosiaali- ja terveysvaliokunta puolestaan kiinnittää huomiota tarpeeseen nivoa Agenda 2030 -ohjelman köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisemisen tavoitteet Euroopan sosiaalisen ulottuvuuden vahvistamista koskeviin toimiin (StVL 1/2017 vp).

Myös suuri valiokunta pitää tärkeänä, että EU jatkaa Agenda 2030 -ohjelman neuvottelujen aikana osoittamaansa johtajuutta globaalina kestävän kehityksen edistäjänä.

III Muuttoliikkeeseen vastaaminen

Valiokunta yhtyy valioneuvoston arvioon (E 49/2017 vp, E 85/2017 vp, E 103/2017 vp) siitä, että valtaosa muuttoliikkeen hallinnan parantamiseksi tähtäävistä esityksistä (Common European Asylum System (CEAS) -lainsäädäntöpaketti) on tehty ja huomio täytyy nyt siirtää siihen, että ehdotuksista päästään EU-tasolla sopuun ja nämä ja jo sovitut toimet (kuten EU:n meri- ja rajavartiojärjestelmä) pannaan tehokkaasti täytäntöön, jotta uudistusten keskeinen tavoite paremmasta kriisinkestävyydestä toteutuu.

Valtioneuvoston mukaan konkreettisia tuloksia tarvitaan edelleen yhteisen turvapaikkalainsäädännön uudistamisen loppuunsaattamisessa, tuloksellisen palautuspolitiikan edistämisessä, takaisinottoa koskevien sitoumusten tehokkaassa täytäntöönpanossa ja takaisinottoneuvottelujen loppuunsaattamisessa. Keskeistä on myös EU:n rajaturvallisuuden edelleen kehittäminen ja sen varmistaminen, että se toimii myös kriisitilanteissa. Lisäksi on varmistettava kaikkien jäsenmaiden oikeasuhtainen osallistuminen vastuunkantoon muuttoliikettä koskevissa kysymyksissä. E-selvityksessä 103/2017 vp valtioneuvosto katsoo, että uudelleensijoittamisen tulee olla laajem-

min käytetty EU:n politiikan väline. On Suomen etujen mukaista, että kiintiöpakolaisten uudelleensijoittaminen EU:ssa laajenee ja vakiintuu siten, että yhä useampi jäsenmaa osallistuu uudelleensijoittamiseen. EU:n sisäisten siirtojen osalta valtioneuvosto puolestaan viittaa hallitusohjelman kirjaukseen siitä, että turvapaikanhakijoiden sisäiset siirrot perustuvat jäsenvaltioiden vapaaehtoisuuteen. Valtioneuvoston mukaan Suomi kantaa oman vastuunsa edellyttäen, että kaikki jäsenvaltiot osallistuvat vastuunkantoon ottamalla vastaan turvapaikanhakijoita muista jäsenvaltioista.

Suuri valiokunta yhtyy hallintovaliokunnan lausunnossaan esittämiin näkemyksiin niistä toimista, jotka ovat välttämättömiä yhteisen turvapaikkajärjestelmän tosiasiallisen toimivuuden varmistamiseksi (HaVL 38/2017 vp, s. 11—12). Hallintovaliokunta painottaa lisäksi tiukkojen, yhtenäisten ja selkeiden standardien ja sääntöjen luomista EU:n ulkorajavalvonnan kehittämistyössä. Perusteettomasti turvapaikkaa hakevien määrän vähentäminen on olennaisen tärkeää. Ihmissalakuljettajien toimintaan on puututtava tarpeellisella yhteistyöllä EU:n ulkopuolella. Hallintovaliokunta pitää välttämättömänä, että kansallisella ja EU-tasolla ryhdytään päättäväisiin toimiin palautusten toteuttamiseksi nykyistä tuloksellisemmin ja tehokkaammin. Hallintovaliokunta painottaa lisäksi, että EU-tasolla on löydettävä ratkaisut sääntöjen vastaisten ja hallitsemattomien muuttovirtojen korvaamiseksi turvallisilla ja hallituilla maahantuloväylillä. Suuri valiokunta pitää näkemyksiä perusteltuina.

Valtioneuvoston (E 49/2017 vp, E 85/2017 vp, E 103/2017 vp) ja hallintovaliokunnan (HaVL 38/2017 vp) tavoin suuri valiokunta pitää pitkän tähtäimen tavoitteenasettelun kannalta tärkeänä varmistaa kokonaisvaltainen lähestymistapa muuttoliikkeen hallintaan ja muuttoliikkeen perimmäisiin syihin puuttumiseen tavoitteellisen ja johdonmukaisen ulkosuhde- ja kehitysyhteistyöpolitiikan keinon. Tämä tarkoittaa yhteisiä toimenpiteitä, joilla puututaan väkivaltaisiin ja pitkittyneisiin konflikteihin, pakkomuuttoon, elintasoeroihin, taloudellisten mahdollisuuksien vähäisyyteen sekä peruspalvelujen puutteeseen. Kuten hallintovaliokunta toteaa, rauha, demokratia, yhteiskunnan vakaus, oikeusturva, hyvä hallinto, riittävät koulutusmahdollisuudet, terveydenhuolto, luottamus viranomaisiin, tasa-arvo sekä perus- ja ihmisoikeudet ovat tärkeitä perimmäisiin syihin vaikuttamisen tavoitteita. Väestönkasvun hillitsemiseen voidaan vaikuttaa ainakin osaksi naisten opiskelumahdollisuuksia parantamalla ja lisäämällä heidän panostaan työelämässä. Rajat ylittävää yhteistyötä niin lähtö- ja kauttakulkumaiden kuin myös kansainvälisten kumppaneiden kanssa on tehostettava. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen (E 103/2017 vp) siitä, että seuraavalla EU:n rahoituskehyskaudella muuttoliikkeen perimmäisiin syihin vastaaminen on huomioitava paremmin EU:n kehitysyhteistyöpolitiikassa. Myös rahoituksen tuloksellisuuteen ja vaikuttavuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Yhtenäisempää lähestymistapaa ja globaalia, alueellista ja kahdenvälistä yhteistyötä tarvitaan myös lasten ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden suojelemiseksi. Tässä ja muussa muuttoliikkeen hallintaa koskevassa työssä EU:n perusoikeuskirjan ja lapsen oikeuksia ja muita ihmisoikeuksia koskevien kansainvälisen oikeuden periaatteiden turvaamisen on oltava keskiössä.

Suuri valiokunta toteaa, että muuttoliikkeen hallintaa koskevalla päätöksenteolla on vaikutusta EU:n tulevaisuuskeskustelun suuntaan, sillä muuttoliikepolitiikassa tehtävät ratkaisut tulevat varmasti osaltaan määrittämään sitä, miten yhtenäisesti tai epäyhtenäisesti EU:ta jatkossa voidaan

kehittää. Kyvyttömyys löytää yhteistä säveltä muuttoliikepolitiikan saralla saattaa viitoittaa tietä kohti eriytyvää integraatiota tai jopa jo tapahtuneen integraation purkamista. Näitä kehityskulkuja on vältettävä. Valiokunta muistuttaa, että muuttoliikkeen hallintaan liittyvien päätösten merkitystä EU:n tulevaisuudelle korostaa myös se, että EU:n hyväksyttävyys kansalaisten silmissä riippuu suuresti niiden tuloksellisuudesta.

IV Turvallisuus ja vakaus

Sisäinen turvallisuus

Suuri valiokunta katsoo, että EU:n ja sen jäsenmaiden on parannettava ja kehitettävä yhteistyötään sisäisen turvallisuuden edistämiseksi. Sisäisen turvallisuuden rajat ylittävien uhkien torjumiseksi tarvitaan yhteisiä keinoja mm. yhteisen tilannekuvan muodostamiseksi ja tietojen vaihdon parantamiseksi. EU:n sisäisen turvallisuuden painopisteet, joita ovat vakava ja järjestäytynyt rikollisuus, terrorismi ja väkivaltainen radikalisoituminen, kyberturvallisuus, rajaturvallisuus sekä kriisi- ja katastrofivalmius, ovat jatkossakin sisäisen turvallisuuden keskiössä.

Suuri valiokunta uudistaa lausunnossaan SuVL 2/2017 vp esittämänsä näkemyksen siitä, että EU muodostaa perussopimuksien mukaan vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen. On muistettava, että näiden elementtien on tärkeää olla tasapainossa eikä yhtä saa painottaa toisten kustannuksella. Varsinkin haastavamman sisäisen turvallisuuden oloissa ihmis- ja perusoikeuksien toteutumiseen EU:n sisällä on kiinnitettävä vahvistetusti huomiota.

Ulkoinen turvallisuus

Valtioneuvosto pitää EU:n yhteistyön vahvistamista ulkoisen turvallisuuden ja puolustuksen alalla tärkeänä. Valtioneuvosto arvioi, että EU voi työkaluillaan vahvistaa Suomen ja Euroopan turvallisuutta sekä tuoda lisäarvoa puolustusyhteistyöhön ja eurooppalaisen puolustusteollisuuden kilpailukyvylle (U 50/2017 vp, E 6/2017 vp).

Suuri valiokunta toteaa, että kansallinen kannanmuodostus EU:n ulkoisen turvallisuuden vahvistamisen osalta on pitkälti valiokunnan toimivallan ulkopuolella. Perustuslain 96 §:n mukaan EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (YUTP) kysymyksissä ulkoasiainvaliokunta ilmaisee eduskunnan kannan. Tällaisiin kysymyksiin kuuluu mm. Suomen tekemä päätös osallistua pysyvään rakenteelliseen yhteistyöhön (PRY, PESCO), jolla tiivistetään puolustusalan yhteistyötä jäsenvaltioiden kesken Lissabonin sopimuksessa vahvistetuin mekanismein. Suuri valiokunta keskittyykin tässä lausunnossa ottamaan kantaa vain niihin puolustusyhteistyön syventämistä koskeviin kysymyksiin, joissa EU-tason päätökset tehdään YUTP-rakenteiden ulkopuolella.

Valtioneuvoston (E 6/2017 vp, U 50/2017 vp) ja puolustusvaliokunnan (PuVL 8/2017 vp) tavoin suuri valiokunta katsoo, että puolustusyhteistyön syventämiselle on selkeä tarve. Suuri valiokunta tukee Euroopan puolustusalan toimintasuunnitelman ripeää toimeenpanoa, EU:n puolustusrahaston ja EU:n rahoitusinstrumenttien kehittämistä, riittävän rahoitustason varmistamista ja puolustusteollisuuden kehittämisohjelman perustamista. Tavoitteeksi on asetettava, että puolustusrahasto tosiasiallisesti vahvistaa Euroopan puolustuksen teollista ja teknologista perustaa. Puolustusrahaston tavoitteena tulee olla EU:n ja sen jäsenvaltioiden puolustusresurssien tehokkaampi

käyttö. Toimiva ja kilpailukykyinen Euroopan puolustuksen teollinen ja teknologinen perusta on edellytys eurooppalaisten suorituskykyjen tehokkaalle kehittämiselle.

Puolustusteollisuuden kehittämisohjelman osalta suuri valiokunta katsoo, että ohjelman valintakriteereissä on asetettava erityistä painoa kykyyn innovoida sekä synnyttää sellaista osaamista ja teknologisia ratkaisuja, joita voidaan soveltaa mahdollisimman laajasti koko EU:n alueella. Kuten puolustusvaliokunta (PuVL 8/2017 vp) korostaa, jäsenmaiden keskinäistä puolustusteollista yhteistyötä kehitettäessä on varmistettava, että yhteistyön syventäminen todella avaa kansalliselle puolustusteollisuudelle yhtäläiset kilpailuolosuhteet ja todelliset mahdollisuudet osallistua tasavertaisena kumppanina EU:n alueella tehtävään puolustusteolliseen yhteistyöhön. Monet Suomen vahvuusalueista, joita tulevissa hankkeissa on tärkeätä päästä hyödyntämään, liittyvät erityisesti digitalisaatioon ja kyberturvallisuuteen (TaVL 42/2017 vp).

Suuri valiokunta tukee talousvaliokunnan tavoin (TaVL 42/2017 vp) pk-yritysten markkinoillepääsyä edistäviä toimia. Eurooppalaisen puolustusalan tuotantoketjujen avaaminen on yksi avainkysymyksistä pyrkimyksessä luoda avoimet ja tasapuoliseen kohteluun perustuvat puolustusalan sisämarkkinat Eurooppaan. Saamaansa selvitykseen perustuen suuri valiokunta arvioi, että parhaimmillaan uusi puolustusteollinen kehittämisohjelma voi lisätä eri jäsenvaltioiden ja yritysten välistä rajat ylittävää yhteistyötä nykysääntelyä (mm. puolustushankintadirektiivi) paremmin ja parantaa eurooppalaisten yritysten kilpailukykyä.

Kuten puolustusvaliokunta painottaa, edellä kuvattuihin päämääriin pääseminen edellyttää, että Suomella on selkeästi asetetut kansalliset tavoitteet sekä saumattomasti toimiva yhteistyö valtioneuvoston, puolustusvoimien ja suomalaisten puolustusteollisuusyritysten kesken. Yhteistyön tulee sisältää sellaisia osa-alueita, jotka tukevat kansallisen suorituskyvyn kehittämistä ja Suomessa toimivaa teollisuutta. Kilpailukykyinen ja vientiä harjoittava puolustusteollisuus Suomessa on keskeinen osa sotilaallista huoltovarmuutta: pelkästään puolustusvoimien tekemin hankinnoin puolustusteollisuus ei säily elinkelpoisena. (PuVL 8/2017 vp)

EU-TULEVAISUUSKESKUSTELUN JATKOKÄSITTELY

Suuri valiokunta katsoo, että pienenä jäsenvaltiona Suomen tulee osallistua rakentavasti EU:n kehittämistä koskevaan keskusteluun ja olla aloitteellinen ratkaisujen löytymisessä. Tämä vaatii ennakoivaa kansallisen, strategisen tason edun tunnistamista ja sitä edistävien politiikkatoimien muotoilua sekä EU-politiikkaa koskevan kansallisen valmistelukoneiston riittävien resurssien varmistamista. Valiokunta pitää välttämättömänä, että eduskunnan oikeudet vaikuttaa ennakolta Suomen kannanmuodostukseen turvataan myös jatkossa tässä prosessissa.

Suuri valiokunta uudistaa lausunnossaan SuVL 1/2017 vp esittämänsä näkemyksen siitä, että kansallisessa EU:n kehittämistä koskevassa kannanmuodostuksessa on tärkeätä varautua vaihtoehtoisiin kehityskulkuihin. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan komission ja EU27-päämiesten avausten lisäksi omia esityksiään EU:n kehittämiseksi ovat tehneet eri jäsenvaltioiden päämiehet ja Euroopan parlamentti. Esitysten kirjo on jo nyt varsin mittava, ja niiden tarkastelukulma vaihtelee maltillisista askelmerkeistä varsin pitkälle menevän integraatiokehityksen edistämiseen. Neuvottelutulos voi jäädä kansallisia tavoitteita vaatimattomammaksi, tai tukea saavat esitykset voivat olla varsin pitkällekin meneviä. Tarvittavat toimenpiteet Suomen etujen ajami-

sessa voivat olla siten varsin erilaisia riippuen siitä, mihin suuntaan EU kehittyy. Valiokunta pitää tärkeänä, että kaikkien esitysten punninnassa arvion pohjana on Suomen kansallinen etu, Suomen vaikutusmahdollisuuksien täysimääräinen turvaaminen ja kansallisten kauppapoliittisten ja turvallisuuspoliittisten intressien edistäminen.

Suuri valiokunta katsoo, että kansallisessa valmistelussa on syytä varautua UK:n eroneuvottelujen tuomaan epävarmuuteen. Neuvottelut UK:n tulevasta EU-suhteesta EU:n ulkopuolisena valtiona eivät ole edenneet toivotulla tavalla ja aikataulussa. Tämä vaikeuttaa myös EU27:n uudistustyötä tilanteissa, joissa EU:n toimintakyvyn varmistamiseksi on kyettävä etenemään varsin nopealla aikataululla, kuten uusien rahoituskehysten valmistelussa.

Tulevaisuusvaliokunnan lausuntoon yhtyen suuri valiokunta painottaa tarvetta laaja-alaiseen analyysiin moninapaistuvasta globaalista toimintaympäristöstä. EU:n kehittämistä ei voi suunnitella vain sisäisten tarpeiden ja integraation perusteella. Tulevaisuusvaliokunnan mukaan Suomelle keskeisiä kysymyksiä ovat mm. Pohjoismaiden yhteistyö sekä Venäjän aseman kehitys (TuVL 5/2017 vp). Suuri valiokunta kiinnittää huomiota myös transatlanttisten suhteiden merkitykseen.

Lopuksi suuri valiokunta painottaa, että ennakoivan strategisen suunnittelun merkitys korostuu Suomen EU-neuvoston puheenjohtajakauden (vuoden 2019 jälkimmäinen puolisko) lähestyessä. Kuten tulevaisuusvaliokunta katsoo, Suomella on mahdollisuus puheenjohtajakauteen valmistautuessaan ja myös puheenjohtajakauden aikana olla aktiivinen toimija ja huolehtia siitä, että myös pohjoiseurooppalainen ja pienempien maiden näkökulma huomioidaan (TuVL 5/2017 vp). Suuri valiokunta katsoo, että puheenjohtajakautta tulee valmistella parlamentaarisesti jatkuvuuden varmistamiseksi tavoitteena rakentaa laaja ja kansalliset edut varmistava poliittinen yhteisymmärrys.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Suuri valiokunta esittää,

että valtioneuvosto ottaa edellä esitetyn huomioon.

Helsingissä 8.12.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anne-Mari Virolainen kok
varapuheenjohtaja Simon Elo sin
2. varapuheenjohtaja Tytti Tuppurainen sd
jäsen Touko Aalto vihr
jäsen Olavi Ala-Nissilä kesk
jäsen Sirkka-Liisa Anttila kesk
jäsen Paavo Arhinmäki vas
jäsen Eva Biaudet r
jäsen Sari Essayah kd

jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Hanna Halmeenpää vihr
jäsen Timo Harakka sd (os)
jäsen Elsi Katainen kesk
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Kimmo Kivelä sin
jäsen Susanna Koski kok
jäsen Katri Kulmuni kesk
jäsen Anne Louhelainen sin
jäsen Jani Mäkelä ps
jäsen Mika Niikko ps (os)
jäsen Sari Raassina kok
jäsen Martti Talja kesk
jäsen Sinuhe Wallinheimo kok
varajäsen Maarit Feldt-Ranta sd
varajäsen Pekka Haavisto vihr
varajäsen Riitta Myller sd (os)
varajäsen Juha Pylväs kesk
varajäsen Juha Rehula kesk
varajäsen Eero Suutari kok
varajäsen Ben Zyskowicz kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Anna Sorto

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut

EU:n tulevaisuus

Euroopan unioni ja sen edeltäjäyhteisöt ovat olleet syntymästään asti rauhanprojektin ohella vahvasti taloudellisia projekteja. Alueen taloudet ovat syvästi integroituneita toisiinsa. Suomi on vahvasti sitoutunut EU-jäsenyyteen ja sen kehittämiseen. Euroopan integraatio luo vaurautta, joka on jaettava oikeudenmukaisella tavalla. EU nauttii kansalaisten luottamusta vain, kun se lisää hyvinvointia ja turvallisuutta ja luo uskoa tulevaan. Suomen on tavoiteltava taloudellisesti toimivaa unionia, jonka kehitys on myös sosiaalisesti kestävällä pohjalla.

EU:n sosiaalisen ulottuvuuden vahvistaminen voi toteutua vain unionissa, jonka perusarvoihin kaikki jäsenvaltiot ovat sitoutuneet. EU on ennen kaikkea arvoyhteisö — tärkeä demokratian, oikeusvaltioperiaatteen ja ihmisoikeuksien edistäjä ja puolestapuhuja. Näiden oikeuksien tulee toteutua jokaisessa jäsenmaassa.

Eduskunnan osallistuminen EU:n tulevaisuuskeskusteluun

Eduskunta on osallistunut EU:n tulevaisuutta käsittelevään keskusteluun pitkälti eri sektoripolitiikkojen yksittäisten hankkeiden puitteissa. Suuren valiokunnan sosialidemokraatit uusivat valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategian 2017 eriävässä mielipiteessä 1 (SuVL 2/2017 vp) esitetyn vaatimuksen, jonka mukaan kerran vaalikaudessa eduskunnan käsittelyyn on tuotava perusteellinen EU-selonteko, josta käyvät ilmi hallituksen EU-politiikan strategiset tavoitteet ja painopisteet.

Hallituksen on myös varmistettava, että eduskunta osallistuu säännöllisesti Suomen kannan muokkaukseen ja että Suomen EU-politiikan parlamentaarinen valvonta toteutuu. Tämä edellyttää, että EU-asioita käsitellään säännöllisesti myös eduskunnan täysistunnossa. Suomen EU-puheenjohtajuus on edessä loppuvuodesta 2019. Puheenjohtajuuskauden lähestyessä on entistä tärkeämpää kytkeä eduskunta ja valiokunnat tiiviisti yhteisen näkemyksen ja EU-linjan määrittelyyn.

Suuren valiokunnan sosiaalidemokraatit muistuttavat perustuslain Eurooppa-politiikan ohjausta koskevista säännöksistä: "perustuslain säännöksillä Euroopan unionin asioiden käsittelystä eduskunnassa pyritään turvaamaan Suomen perustuslaillinen järjestelmä ja Suomen valtioelinten toimivallan jako muuttumattomana tilanteessa, jossa unionin päätöksentekosäännöt voisivat aiheuttaa eduskunnan valtaoikeuksien tosiasiallista siirtymistä valtioneuvostolle ja virkamieskunnalle. (…) Säännöksellä halutaan turvata eduskunnan vaikutusmahdollisuudet valtioelimenä niissä aiemmin eduskunnan lainsäädäntö-, sopimuksenteko- ja budjettivaltaan liittyneissä asioissa, jotka ovat siirtyneet unionin päätöksenteossa ratkaistaviksi. Näissä kysymyksissä on välttämätöntä, että eduskunta voi lausua kantansa ehdotuksiin, ennen kuin ne tulevat asiallisesti ratkaistuiksi ja Suomea sitoviksi. (…) Suuren valiokunnan sosiaalidemokraatit korostavat perustuslain 96 §:n säännöksen tarkan noudattamisen tärkeyttä: säännöksen tarkoittamissa asioissa Suomen edusta-

jien ei tule ilmaista Suomen puolesta kannanottoa EU:ssa päätettävään ehdotukseen ennen kuin eduskunta on ollut tilaisuudessa lausua siitä kantansa — sitä ennen Suomen kantaa ei ole" (SuVL 2/2008 vp, SuVL 3/2016 vp).

Sosiaalisen ulottuvuuden vahvistaminen

Jotta EU:n oikeutus kansalaisten keskuudessa vahvistuisi, tarvitaan EU:lta enemmän konkreettisia tuloksia ihmisten arkeen. Ihmisten hyvinvoinnin ja tasa-arvon parantaminen on nostettava kehittyvän EU-yhteistyön keskiöön.

EU:n sosiaalisessa ulottuvuudessa on kyse kansalaisten oikeuksien ja perusturvan toteutumisesta. Sen kehittämisen tulee tarkoittaa työntekijöiden aseman vahvistamista, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden lisääntymistä, kansalaisten oikeutta perusturvaan, koulutukseen, työhön ja toimeentuloon kaikkialla Euroopassa sekä demokratian vahvistamista niin jäsenmaissa kuin unionissakin. Sosiaalisen ulottuvuuden tavoitteiden tulee olla linjassa Eurooppa 2020 -strategian ja YK:n Agenda 2030 -ohjelman köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentämisen tavoitteiden kanssa.

EU:n komissio on tehnyt tähän liittyen oikeansuuntaisia aloitteita esityksessään Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilariksi. Pilari sisältää kattavan listan oikeuksia, jotka olisi taattava kaikille unionin kansalaisille ja työntekijöille.

Sosiaalisemman Euroopan toteuttaminen edellyttää nykyistä vahvempaa EU-tason koordinaatiota ja jäsenmaiden kannustamista ottamaan käyttöön hyviä käytänteitä. Keväällä 2017 käyttöön otetulla sosiaali-indikaattoreiden seurantavälineellä voidaan seurata muun muassa köyhyysriskiä, koulupudokkaiden määrää ja sukupuolten tasa-arvon toteutumista työmarkkinoilla kaikkialla EU-maissa. On oleellista, että näitä indikaattoreita aidosti seurataan ja varmistetaan, että niillä on myös vaikutuksia poliittisessa päätöksenteossa ja että ne näkyvät myös talouspolitiikan ohjausjaksossa. Sosiaalisten indikaattoreiden on oltava samalla viivalla taloudellisten tavoitteiden kanssa, ja niiden rikkomisesta tulee seurata sanktiomenettely. Indikaattoreihin tulee lisätä muun muassa vähimmäisturvan riittävyys, palvelujen saatavuus, lapsiköyhyys, asunnottomuus ja sukupuolten tasa-arvo. Jotta sosiaali-indikaattorien data saadaan kerättyä samassa tahdissa työllisyyttä koskevien indikaattoreiden kanssa, on työlle turvattava riittävä resursointi.

Työmarkkinoita, työntekijöiden sosiaalietuuksia sekä palkka- ja työehtoja säädellään edelleen lähinnä kansallisesti. Tämä on johtanut osin epäterveeseen kansainväliseen kilpailuun laskevilla sosiaalisilla standardeilla. Tarvitaan nopeita ja tehokkaita EU-tason toimenpiteitä ja vähimmäissääntelyä sosiaalisen polkumyynnin torjumiseksi ja sosiaalisen eriarvoisuuden kitkemiseksi niin jäsenmaiden sisällä kuin niiden välillä. Työsuojelulainsäädännössä tavoitteeksi tulee asettaa kunnianhimoiset ja korkeatasoiset työsuojelun standardit koko unionin alueella, psykososiaalisten riskien torjunta mukaan lukien.

Tehokas tapa työelämärikkomusten ehkäisemiseen olisi järjestöjen kanneoikeus, jossa ammattiliitot ja muut edustavat järjestöt voisivat puuttua väärinkäytöksiin. Kanneoikeutta tarvitsevat sekä vakavien rikkomusten, kuten ihmiskaupan, uhrit, että esimerkiksi leimaantumista pelkäävät asiantuntija-ammateissa työskentelevät.

Valiokunnan lausunto SuVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 1

Suomi toimi esimerkkimaana EU:n nuorisotakuulle, joka turvaa nuorten mahdollisuuksia työ-, koulutus- tai harjoittelupaikkaan. Eurooppalaista nuorisotakuuta tulee yhä kehittää. Myös ikääntyville työntekijöille on turvattava oikeus työhön ja elinikäiseen oppimiseen. EU:n sisämarkkinoiden neljän perusvapauden, tavaroiden, ihmisten, palveluiden ja pääoman vapaan liikkuvuuden ohella EU:n viidenneksi vapaaksi liikkuvuudeksi tulisi nostaa tiedon vapaa liikkuvuus. Tiedon hyödyntämiselle ja rajoittamiselle on saatava selkeät ehdot.

EMUn kehittäminen

Suomi on vahvasti sitoutunut Euroopan talous- ja rahaliittoon ja sen kehittämiseen. Eurokriisi osoitti talous- ja rahaliiton heikkoudet, ja niiden korjaaminen on koko alueen ja Suomen etu. Talous- ja rahaliittoa on kehitettävä vastaamaan paremmin ja uskottavammin mahdollisiin tuleviin kriiseihin. Samalla kasvun edellytyksiä ja EMUn sosiaalista ulottuvuutta on vahvistettava tukemaan työllisyyttä ja hyvinvointia jäsenmaissa. Talous- ja rahaliiton kehittäminen ei ole muusta EU:n kehittämisestä irrallinen prosessi erityisesti sosiaalisen ulottuvuuden kehittämisen osalta.

Eurooppalainen ohjausjakso on ensisijainen väline koordinoida ja ohjata maiden talouspolitiikkaa. Sosiaalisen ulottuvuuden vahvistamiseksi ohjausjaksossa tulisi antaa nykyistä merkittävämpi ja aidompi rooli sosiaalisille ja työllisyyttä koskeville tarkasteluille. Ohjausjakson kehittäminen on tehtävä huolellisesti niin, että toimivaltasuhteet pysyvät selkeinä ja että ohjausjaksoprosessiin syntyy aito kansallinen omistajuus.

EU:n finanssipolitiikan sääntelystä tulisi poistaa myötäsyklisyyttä vahvistavia elementtejä. Jäsenvaltiot ovat huonoon taloudelliseen tilanteeseen jouduttuaan joutuneet usein sopeuttamaan menojaan leikkaamalla koulutuksesta, sosiaaliturvasta ja investoinneista. Se paitsi syventää taantumia, myös heikentää tulevan kasvun edellytyksiä. Hyvinä aikoina sen sijaan sääntökehikon aiheuttama paine on vähäisempää. Tällaiseen suuntaan ohjaava kehikko ei ole erityisen tarkoituksenmukainen finanssipolitiikan oikean mitoituksen ja ajoituksen kannalta.

Jäsenmaiden julkisissa talouksissa on oltava väljyyttä, joka mahdollistaa automaattisten vakauttajien tarkoituksenmukaisen toiminnan ja myös tarpeellisen päätösperäisen reagoinnin. Vakaus- ja kasvusopimuksen alijäämäsääntöjen toteutumista tarkasteltaessa on huomioitava perusoikeuksien toteutuminen. Pitkällä aikavälillä vakaus- ja kasvusopimuksen sääntöjen noudattaminen on joka tapauksessa tärkeää.

Jokaisella jäsenvaltiolla on vastuu omasta talouspolitiikastaan sekä tarvittavien uudistusten tekemisestä. Jokaisella jäsenmaalla on myös vastuu omista veloistaan. Äärimmäisiä kriisitilanteita varten on luotava hallittu valtioiden velkajärjestelymenettely. Velkajärjestelymenettely on välttämätön edellytys no-bail-out-periaatteen uskottavuudelle. Samalla se selkeyttää äärimmäisten kriisien hoitoa ja vähentää niihin liittyviä sosiaalisia kustannuksia.

Euroalueen vakautta tulee vahvistaa myös kehittämällä olemassa olevan Euroopan vakausmekanismin EVM:n ympärille Euroopan valuuttarahasto EVR. EVR:ää kehitettäessä on tärkeätä turvata rahaston lainojen ensisijainen asema lainoja takaisin maksettaessa, kuten tällä hetkellä on Kansainvälisellä valuuttarahastolla IMF:llä.

Valiokunnan lausunto SuVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 1

Suomen tulee toimia aktiivisesti pankkiunionin loppuunsaattamiseksi, jotta pankkien ja valtioiden välinen kohtalonyhteys saadaan katkaistua ja jotta pääomamarkkinaunioni etenisi. Edellytykset tälle ovat euroalueella parantuneet, kun esimerkiksi pankkien vakavaraisuus on parantunut. Maiden väliset erot ovat kuitenkin yhä paikoin suuria. Kriisinratkaisumekanismin loppuunsaattaminen ja yhteinen talletussuojajärjestelmä ovat perusteltuja ratkaisuja sen jälkeen, kun pankkijärjestelmän riskejä on yhä supistettu. Valmistelussa on huomioitava erityisesti nykyiset rahastointitasojen erot ja pankkien taseissa olevat valtioiden velkakirjoihin liittyvät riskit.

Jos jäsenvaltioiden talouspolitiikkojen parempi koordinaatio ja pankkiunionin viimeistely eivät riitä ylläpitämään vakautta euroalueella, voidaan kannattaa erillisen suhdannetasausmekanismin perustamista. Mahdollisen tasausrahaston ei tule olla pysyvä tulonsiirtojärjestelmä, vaan rahaston käytön ehtona tulee olla pitävät indikaattorit siitä, milloin on perusteltua tarjota apua jäsenvaltion suhdannetilanteeseen. Sopimusperustaisen ja vakuutuksen kaltaisen suhdannetasausrahaston tulisi olla komission alainen EU:n elin. Tällä voidaan varmistaa, että rahaston toiminta on riippumaton esimerkiksi poliittisten voimasuhteiden muutoksista.

EU:n budjetti

EU:n budjetin monivuotiset rahoituskehykset ovat neuvottelun kohteena, ja Suomen on otettava niihin jo pian kantaa. EU:n kautta kiertävien julkisten varojen taso on murto-osa kansallisten budjettien koosta, noin prosentti EU:n bruttokansantuotteesta, ja tämä taso on entisestään pienenemässä Ison-Britannian jättäessä unionin. EU:lla on oltava tarkoituksenmukainen budjetti, jonka suhteellisesta tasosta voidaan pitää kiinni, kun menojen painotukset määritellään vastaisuudessa tarkemmin politiikkatoimien vaikuttavuuden ja tehokkuuden kautta.

EU:n talousarviosta on toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteiden mukaisesti rahoitettava EU:n julkisia hyödykkeitä ja toimia, joita jäsenvaltiot ja alueet eivät itse pysty rahoittamaan ja joissa EU:n rahoituksella voidaan varmistaa paremmat tulokset. Budjetin sisällä Suomen linjan tulee olla priorisoida toimia, joilla on todennettua eurooppalaista lisäarvoa, kuten tutkimus- ja tuotekehitys. Linjassa sosiaalisen ulottuvuuden kanssa tulee painottaa sosiaalisten standardien nostamista ja sosiaalisten erojen kaventamista. Osin budjettia on perusteltua käyttää myös euroalueen erityistarpeisiin, joskin tällaisiin tarkoituksiin varattu rahoitus jää väistämättä merkitykseltään vähäiseksi.

Sosiaalisemman Euroopan rakentamisessa tulee hyödyntää tehokkaasti jo olemassa olevia rahastoja. Esimerkiksi Euroopan sosiaalirahaston tuella on Suomessakin toteutettu muun muassa nuorisotakuun Ohjaamo-keskukset nuorille ja tuettu omaehtoisen työllistymisen alueellisia hankkeita. Euroopan globalisaatiorahastosta Suomi on saanut tukea etenkin it-alan suuryritysten irtisanomisten yhteydessä työntekijöiden uudelleenkouluttautumiseen ja uuden yritystoiminnan tukemiseen. Rahastoja ja varojen myöntämistä tulee kehittää entistä läpinäkyvämmäksi ja tehokkaammaksi. Rahastoja tulee voida käyttää nykyistä joustavammin jäsenmaiden kohdatessa yllättäviä talous- ja työllisyyssokkeja.

Valiokunnan lausunto SuVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 1

Ympäristö, kuluttajansuoja, kansanterveys

EU:n perussopimukseen sisältyvän vaatimuksen ympäristö-, kuluttajansuoja- ja kansanterveyslainsäädännön mahdollisimman korkeasta tasosta tulee olla yksi Suomen prioriteeteista. Ilmastopolitiikassa Suomen on edistettävä politiikkaa, jolla varmistetaan, että Pariisin sopimuksen tavoite ilmaston lämpenemisen rajaamisesta korkeintaan 1,5 asteeseen voidaan saavuttaa.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että yhtyen muilta osin valiokunnan kantaan katsomme, että edellä olevat näkökohdat olisi tullut ottaa lausunnon perustaksi

Helsingissä 8.12.2017

Tytti Tuppurainen sd
Jukka Gustafsson sd
Timo Harakka sd
Maarit Feldt-Ranta sd
Riitta Myller sd

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

EU:n tulevaisuuskeskustelun merkitys Suomelle

Katsomme, että Suomen EU-linjan tulee olla johdonmukaisesti EU-kriittinen ja kansallisen intressin etusijalle laittava. Tällä hetkellä Suomen EU- ja EMU-jäsenyys ovat vallitsevia tosiasioita. Suomi voi kannattaa yksittäisiä käytännön toimia ja linjauksia valtioneuvoston toimintalinjassa.

Valtioneuvosto linjaa EU-politiikkaansa perustavanluontoisen virhearvion pohjalta. On väärin luottaa Suomen tulevaisuus liiaksi EU:n varaan ja olettaa se pysyväksi rakenteeksi. Valtioneuvosto unohtaa, että suomalaiset äänestivät vuonna 1994 kauppaliittoon kuulumisesta, eikä integraation syventämisellä ole kansanäänestyksen mandaattia. Liittovaltiokehityksestä on pysyttävä ulkopuolella.

Korostamme, että EU:n tulee olla ensisijaisesti kauppaliitto, joka hyödyttää jäsenvaltioita, mutta jättää päätöksenteon suvereeneille kansallisvaltioille. Suomen tulee edistää kansallista etua liittovaltiokehityksen sijaan. Kehityksen kuitenkin edetessä Suomen on valmistauduttava EU:n ainakin osittaiseen hajoamiseen sekä eroon EU:sta.

KANSALLISEN TAVOITTEENASETTELUN LÄHTÖKOHDAT

Esitämme, että keskeiseksi EU-politiikan tavoitteeksi asetetaan Suomen intressien turvaamisen.

Euroopan unionin integraation tulee perustua vain yhteisiä kansakuntien intressejä tukevaan kauppapolitiikkaan ja tällöinkin vain valtioiden hyväksynnän kautta. Muilla aloilla integraatio on syytä pysäyttää epäonnistuneena. Emme pidä EU:n liittovaltiokehitystä kansallisen edun mukaisena. EU:n on kunnioitettava toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatetta sekä kyettävä uudistuksiin.

Vapaa kaupankäynti on tärkeää Suomen kaltaiselle pienelle viennistä riippuvaiselle maalle, ja yhteismarkkinat ovat tarpeen. Tämä edellyttää tiettyä sääntelyn yhdenmukaisuutta, mutta ei taloudellista yhteisvastuuta tai ylikansallista vallankäyttöä muilla yhteiskunnan osa-alueilla. Suomen tulee edellyttää itsenäisten ja vahvojen kansallisvaltioiden Eurooppaa. Tätä valtioneuvosto ei tunnusta riittävästi.

Kansalliset arvot

EU:n jäsenmaiden arvot perustuvat lähtökohtaisesti kansalliseen tahtoon, eikä EU:n tehtäviin kuulu arvojen muokkaaminen sikäli, kun ihmisoikeuksia ei loukata EU:n alueella. Korostamme oikeusvaltioperiaatteen edistämistä ja sen kunnioittamista. Korruption vastainen toiminta, avoimuus ja hyvä hallintomalli eivät toteudu EU:n kaikissa jäsenmaissa EU:n pyrkimyksistä huolimatta. Tällöin muu unionin syventäminen käy mahdottomaksi.

Pidämme EU:n perusarvoja, kuten ihmisoikeudet, vapaus ja kansanvalta, hyvinä. Jokaisen jäsenvaltion on hyvä edistää näitä arvoja sekä edistää näin rauhaa ja kansalaisten hyvinvointia. Sananvapauden pitää olla koko EU:n alueella loukkaamaton perusoikeus.

Euroopan talous- ja rahaliiton (EMU) kehittäminen

Siinäkin tulevaisuuden skenaariossa, että EU:n integraatio pysähtyisi tai purkautuisi siten, että unioniin kuuluminen vastaisi Suomen kansallista intressiä, on maallamme oltava strategia EMUn jäsenyydestä ja eurovaluutasta pois lähtömme varalle. Euron kriisit eivät ole ohi, vaikka tilanteen väitetäänkin rauhoittuneen. Markkinakuri ei ole toiminut aiemminkaan, vaan säännöt ovat joustaneet.

Huomautamme, että perustamisestaan alkaen EMU on ollut ongelmallinen, koska se koostuu hyvin erilaisista maista ja kansantalouksista. Yhteisten sääntöjen rikkominen on osaltaan johtanut kasvaviin vaikeuksiin. Jäsenmaiden hankalimmat erot liittyvät siten julkisen ja yksityisen sektorin velkaantumisvauhtiin sekä toisaalta epätahtiseen talouskehitykseen. Vuonna 2008 reunamaiden riskit paljastuivat. Useat reunamaat ajautuivat syvään kriisiin. Euron pelastamiseksi luotiin yhteisvastuumenetelmiä, joilla mittavia vastuita siirrettiin pankeilta koko alueen valtioille ja veronmaksajille. Synnytetyt järjestelmät eivät korjanneet kansantalouksien rakenteellisia ongelmia. Niiden perusongelma eli tuottavuuden ja kilpailukykyjen eriytyminen jatkui, mikä näkyy valtioiden velkaantumisessa.

Euroopan Keskuspankin pääjohtaja ilmoitti heinäkuussa 2012, että "EKP tekee kaikkensa euron säilymiseksi". EKP:n roskalainojen osto-ohjelma on ollut massiivinen, ja se jatkuu yhä. Esimerkiksi Suomen Pankin TARGET2-järjestelmään liittyvät saamiset olivat 66,5 miljardia euroa 27.10.2017. Kuukaudessa TARGET2-järjestelmän saamiset ovat nousseet 80,3 miljardiin (24.11.2017).

Rahapoliittisiin operaatioihin liittyvät pidempiaikaiset saamiset euroalueen pankkilaitoksilta olivat puolestaan 10,1 miljardia euroa. Julkisen sektorin eli valtion velkapapereiden osto-ohjelma on kasvanut 24,6 miljardiin. Käytännössä tämä tarkoittaa setelirahoitusta. Julkisen sektorin monikansallisten laitosten velkapapereiden osto-ohjelma on kasvanut vuodessa 2,9 miljardiin ja yrityssektorin osto-ohjelma 4,4 miljardiin. Näiden riskien lisäksi Suomen valtiolla on Kreikka-, ERVV- ja EVM-riskejä noin 20 miljardia euroa. EKP on ilmoittanut ajavansa osto-ohjelman alas lähiaikoina. Toteamme, että näin on syytä tehdä, vaikka seuraukset tästäkin saattavat olla kriittiset.

Ostoohjelma on pitänyt korot epäterveen alhaisella tasolla, mikä on johtanut velkaantumisen jatkumiseen. Korot ovat historioitsijoiden mukaan laskeneet alimmalle tasolle 5 000 vuoteen. Tämä kehitys on ongelmallista. Ohjelman lopettamisesta seuraa korkojen nousu asteittain markkinoiden määrittelemälle terveelle tasolle. Suomessakin tämä aiheuttaa mittavia menojen kasvupaineita sekä valtiolla ja kunnissa että yrityksissä ja kotitalouksissa. Heikon talouden maissa se uhkaa puhkaista syvän kriisin.

EMUn kehittämiseksi ja sen pelastamiseksi asiantuntijat ovat esittäneet vain kaksi mallia. Keskitetty malli merkitsisi yhä syvempää yhteisvastuuta, muun muassa euroalueen valtiovarainministeriä, tulonsiirtoja ja yhteisiä velkakirjoja. Edellytämme, että valtioneuvosto pitää kiinni kieltei-

sestä kannasta EMUn kehittämiseen ns. keskitetyn mallin mukaisena, joka tarkoittaa, että yhteisvastuuta ei kasvateta. Arvionamme on, että eräät muutkaan euromaat eivät tätä ole valmiita hyväksymään, joten se ei etene. Toinen malli, markkinakurimalli, edellyttää ongelmamailta erittäin tiukkaa talouspolitiikkaa, rajuja rakenneuudistuksia ja menosopeutuksia, julkisten menojen leikkauksia sekä verojen ja maksujen kiristyksiä. Näistä seuraisi työttömyyden ja sosiaalisten ongelmien kasvu. Yhteiskunnallisten levottomuuksien uhka lisääntyisi. Asiantuntijoiden mukaan tämä ei ole poliittisesti mahdollinen malli ongelmamaissa.

Toteamme, ettei valtioneuvosto ole esittänyt käyttökelpoista mallia EMUn kehittämiseksi eikä ole varautunut siihen, että EMU joko hajoaa tai siitä eroaa tai on erotettava jäsenmaita lähivuosina. Näin ollen EMUn kohtalo on sama kuin on aiemmin ollut kaikilla valuutta-alueilla, jotka on muodostettu hyvin erilaisista maista ja kansantalouksista.

Edellytämme, että hallitus valmistelee toimenpideohjelman EMUn hajoamisen ja Suomen siitä eroamisen varalle. On myös varauduttava siihen, että heikoimpien euromaiden kautta Suomen Pankille aiheutuvat TARGET2-riskit realisoituvat. Lisäksi toteamme, että vakuuksien arvoa on laskettava, jotta velasta tulee sensitiivistä. Toisin sanoen velkapapereiden arvon on oltava herkkiä (l. muututtava) lisäinformaation tullessa. Tämä johtaa siihen päätelmään, että valtioiden velkajärjestelysäännöstö on kehitettävä.

Huomautamme, että ymmärtämys EKP:n, keskuspankkien, kotivaltioiden ja kotivaltioiden pankkien taseista on puutteellista. Etenkin EKP:n ja keskuspankkien riskien analysoinnissa on puutteita. Esitämme näiden riskien kartoittamista ja ennen kaikkea EKP:n roskapaperien osto-ohjelman alasajosta syntyvien riskien analysointia. Pankkien taseet ja ongelmaluottojen määrät tiedetään suhteellisen hyvin. Kotivaltioiden velasta aiheutuvat riskikeskittymät ovat ongelma. EKP:n jakama edullinen rahoitus on vaihdettu ilman pääomavaatimusta kotivaltion velkakirjoihin. Esitämme, että lähdetään kasvattamaan pankkien taseissa pääomavaatimusta valtionvelkakirjoille pienin askelin. Toisaalta samalla on luotava pääomavaatimukset pankkien taseissa oleville kotivaltion aiheuttamille riskikeskittymille. Vain tällä tavalla voidaan järkevästi purkaa riskejä.

Valtioiden velkajärjestelyt ovat vaikeita prosesseja. Nyt euroalueen maille suunnitellaan velkajärjestelymekanismia, joka on säännöstö, jossa määrätään siitä, miten valtion velkoja leikataan. Valtionlainoihin sijoituksen tehneellä sijoittajalla tulee olla riski pääomansa menettämisestä. Markkinapaniikin riski ja moraalikato-ongelmat vältetään vain, jos velkajärjestelysäännöstö suunnitellaan täydellisesti oikein ja kansainvälisen viimekätisen lainoittajan (ILOLR) kapasiteetti on riittävän suuri (Coordination Failures and Lender of Last Resort, Rochet & Vives, 2004, s.1143). Nämä analyysit ovat yksinkertaistettuja. Jos velkajärjestelysäännöstö on huonosti rakennettu, moraalikato-ongelma ei poistu. Viimekätisen lainoittajan koko tai päätöksentekosääntöihin liittyvät ongelmat voivat aiheuttaa vakavan markkinapaniikin riskin. Näiden esitettyjen pohdintojen ja saatujen tietojen perusteella emme kannata EVM:n muuntamista velkajärjestelyviranomaiseksi. Päätöksentekomenettely yksimielisyysvaateineen sekä EVM:n kapasiteetin riittämättömyys tai edes epäily siitä aiheuttaisi entistä suurempia ongelmia.

Yhteisvastuuta on kolmea eri tyyppiä. Jäsenvaltioiden välinen yhteisvastuu, instituutioiden kautta tuleva yhteisvastuu ja vakuutustyyppinen yhteisvastuu. Tällä hetkellä yhteisvastuu toteutuu lähinnä EKP:n aiheuttamien velkakirjojen oston kautta. Katsomme, että vakuutustyyppinen yhteis-

vastuu olisi paras malli niissä tapauksissa, joissa yhteisvastuuta täytyy olla. Tällöin voidaan yhteisvastuun hinta hinnoitella erikseen erilaisille maille ja instituutioille. Suomen kaltaisille asiansa hyvin hoitaneille maille vakuutustyyppinen yhteisvastuu olisi edullisin tapa.

Huomautamme, että pankkien kotivaltioriskit ovat edelleen suuria eivätkä ongelmaluotot ole juurikaan vähentyneet. Pankkien ja valtioiden välinen kohtalonyhteys on katkaistava. Keskeisinä havaintoina toteamme, että valtionlainojen luottoriskittömyyden olettamus on epärealistinen. Näin ollen valtionlainojen pääomavaadetta tulee kehittää, etenkin niissä tapauksissa joissa on havaittavissa riskikeskittymää. Harkittavaksi on otettava sääntelymekanismit, jotka asteittain kasvattavat valtionlainojen riskikeskittymien pääomavaatimuksia.

Muuttoliikkeeseen vastaaminen

Maahanmuuton ja pakolaispolitiikan suhteen turvapaikkakriisi vuonna 2015 on johtanut moniin tiukennuksiin EU-tasolla. Toteamme, että korjauksista huolimatta EU ja Suomi eivät edelleenkään tunnusta sitä tosiasiaa, että on kestämätöntä ottaa vastaan enemmän elintason vuoksi Eurooppaan muuttajia. Myös ratkaisut aitoon pakolaisuuteen on löydettävä kriisien lähialueilta.

Valtioneuvoston mukaan konkreettisia tuloksia tarvitaan edelleen yhteisen turvapaikkalainsäädännön uudistamisen loppuunsaattamisessa, tuloksellisen palautuspolitiikan edistämisessä, takaisinottoa koskevien sitoumusten tehokkaassa täytäntöönpanossa ja takaisinottoneuvottelujen loppuunsaattamisessa. Keskeistä on myös EU:n rajaturvallisuuden edelleen kehittäminen ja sen varmistaminen, että se toimii myös kriisitilanteissa. Katsomme, että myös sisäisten siirtojen jatkamista Suomeen on tarkasteltava kriittisesti, sillä muut EU-maat eivät toteuta taakanjakoa. Yleisen linjan tulee olla, ettei humanitäärinen siirtolaisuus Eurooppaan ole ratkaisu ongelmiin.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtioneuvosto ottaa perusteluteksteissä esitetyn huomioon.

Helsingissä 8.12.2017

Jani Mäkelä ps
Mika Niikko ps

ERIÄVÄ MIELIPIDE 3

Perustelut

Yleistä

EU kohtaa poikkeuksellisia haasteita monelta suunnalta. Unionin yhtenäisyyttä koettelee Brexit, äärioikeiston ja populismin nousu ja näidenkin ilmiöiden taustalla oleva eriarvoisuus ja syrjäytyminen. On myös suuri huoli vakavasta humanitäärisestä kriisistä unionin rajoilla, ilmastonmuutoksesta sekä eräiden EU-jäsenvaltioiden, erityisesti Puolan ja Unkarin oikeusvaltiota ja ihmisoikeuksia rapauttavasta kehityksestä. Myös unionin lähialueilla Turkissa, Venäjällä ja Libyassa kuljetaan EU:n arvojen kannalta erittäin huolestuttavaan suuntaan. Ukrainan kriisi on edelleen ratkaisematta ja Trumpin "Amerikka ensin" -politiikka näkyy maan ulkopolitiikassa.

Kriisien keskellä on muistettava yhteistyön unionin merkittävät saavutukset: EU on 60-vuotisen historiansa aikana osoittanut olevansa suuri rauhan ja yhteistyön projekti, joka on edesauttanut koko maanosamme vaurauden syntyä. EU on myös selvinnyt akuuteista kriiseistä, taloudessa menee paremmin, ja EU:n tulevaisuudesta ja suunnasta käydään nyt vilkkaampaa keskustelua aikoihin. Tilanne tulee nähdä ja käyttää mahdollisuutena uudistua ja kehittää EU:ta paremmaksi.

Suomi ei ole saari, vaan tulevaisuutemme riippuu monin tavoin siitä, kuinka voimme rakentaa Euroopasta nykyistä paremman. EU:ta on puolustettava määrätietoisesti kansallisvaltioiden perään haikailijoilta. Myös EU:n ulkoisiin hajotusyrityksiin on vastattava. Suomen on oltava määrätietoinen, aktiivinen ja aloitteellinen jäsen: meidän on oltava EU:ta eteenpäin vievä voima. Pragmaattisuuden ohella on uskallettava olla visionäärinen.

Suomen EU-puheenjohtajuuteen on aikaa alle kaksi vuotta. Juuri kauttamme ennen on ollut europarlamentti- ja eduskuntavaalit, komissio on vaihtumassa ja EU:ssa on valtatyhjiö. Tarvitsemme kirkkaan vision siitä, mitä omalta kaudeltamme haluamme ja mihin haluamme EU:n keskittävän tarmonsa ja voimavaransa. Tätä työtä varten hallituksen tulisi viivyttelemättä koota kaikki puolueet osallistava parlamentaarinen työryhmä, jossa olisi myös laajan kansalaisyhteiskunnan edustus.

Eurooppalaista yhteiskunta- ja talousmallia olisi rakennettava kokonaisvaltaisesti kestävämmälle pohjalle. Emme saa jättää tuleville sukupolville taakkaa pilaantuneesta ympäristöstä, rapautuneista julkisista talouksista tai sosiaalisen eriarvoisuuden aiheuttamista moninaisista ongelmista. Aito hyvinvointi perustuu ihmisten tasa-arvolle ja luonnonvarojen käytön kestävyydelle. Siksi ihmisarvon, kansalaisten sosiaalisen hyvinvoinnin ja kestävän ympäristön turvaamisen tulee olla EU:n ytimessä. Agenda 2030:n kestävän kehityksen tavoitteiden tulisi ohjata selkeämmin koko EU-politiikkaamme. Kunnianhimoisten ja tärkeiden tavoitteiden täyttäminen vaatii niiden huomioimista osana EU:n budjettipolitiikkaa. Agenda 2030:n tavoitteet tulee ottaa läpileikkaavasti huomioon EU:n yhteisestä rahoituskehyksestä päätettäessä. Unionin arvoja on aktiivisesti puolustettava, ja politiikan on myös rakennuttava niille.

Valiokunnan lausunto SuVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 3

Jäsenvaltioiden kansallisten etujen muodostama kompromissi on ollut unionin toiminnan ydin. Kriisitilanteissakaan valta ei saa jäädä suljettujen ovien takana tehdyiksi pikaratkaisuiksi. Unionin tulee toimia demokraattisten ihanteidensa arvoisesti ja kyetä perustelemaan kansalaisille oikeutuksensa omalla toiminnallaan. Vain sen kautta myös kansalaisten luottamus ja kiinnostus unionia kohtaan voi kasvaa. Unionista on määrätietoisesti rakennettava kansalaislähtöinen ja aidosti kansalaistensa näköinen demokraattinen yhteisö. Institutionaalisia kysymyksiä arvioitaessa on tärkeä lähteä liikkeelle aina siitä, millainen muoto palvelee asetettua tavoitetta parhaiten.

Talous

Sisämarkkinoiden kehittäminen

Sisämarkkinoiden syventämisessä tulee edetä suuren valiokunnan kannan mukaisesti ja komission sisämarkkinoista antamia strategioita tukea.

Sisämarkkinoiden toimintaa tulee tehostaa niin, että ympäristön ja ihmisten hyvinvointi lisääntyy ja koko unionin alueelle taataan tasapuoliset kilpailuolosuhteet. EU:n perusperiaatteesta eli ihmisten, tuotteiden, palvelujen ja pääomien vapaasta liikkuvuudesta tulee pitää kiinni. Samalla sisämarkkinoiden tulee perustua laadukkaalle sääntelylle, joka takaa ympäristön- ja ilmastonsuojelun, kansalaisten hyvinvoinnin ja työehtojen korkean tason, eikä näistä tule esimerkiksi kansainvälisen kilpailukyvyn varjolla tinkiä.

Lisäksi tulee huolehtia tiedon vapaasta liikkuvuudesta, jota komissio on edistänyt antamalla strategian digitaalisista sisämarkkinoista. Digitaalisten sisämarkkinoiden sääntelyssä erityistä huomiota tulee kiinnittää veronkierron ja aggressiivisen verosuunnittelun ehkäisemiseen. Yhdymme suuren valiokunnan kantaan, jonka mukaan sääntely on luotava siten, että se ei lisää jäsenmaiden välisiä veroriitoja tai vaikuta haitallisesti verotuksen ennustettavuuteen.

EU:n viime vuosien suurimpia hankkeita on ollut energian sisämarkkinoiden kehittäminen. Energiaunionille on suuri tarve, kun kaikkien jäsenmaiden on siirryttävä hiilineutraaliin yhteiskuntaan. Yhteisten ilmasto- ja energiatavoitteiden lisäksi on tärkeää luoda yhteistä sääntelyä, jotta energia-alan yritykset voivat toimia syrjimättömin perustein koko unionin alueella. Eurooppalaisen älysähköverkon ja jäsenmaiden rajat ylittävien siirtoyhteyksien kehittämistä tarvitaan, kun sääoloista riippuvaisen sähköntuotannon osuus verkoissa lisääntyy.

Jäsenmaiden verojärjestelmien harmonisointi, verokilpailu ja aggressiivinen verosuunnittelu

Verojärjestelmien harmonisointiin tietyiltä osin on syytä suhtautua positiivisesti, sillä se edistää jäsenmaiden rajat ylittävien yritysten mahdollisuuksia menestyä. Harmonisoinnin toisena tärkeänä tavoitteena on aggressiivisen verovälttelyn ja jäsenmaiden välisen verokilpailun suitsiminen. EU:n yhteinen yhteisöveron minimiverokanta sekä yhteiset yhteisöveron laskentasäännöt ehkäisisivät yritysvoittojen siirtoa unionin sisäisiin matalan verotuksen maihin sekä pysäyttäisivät "race to the bottom" -tyyppisen kilpailun, jossa maat asteittain laskevat yritysverokantojaan parantaakseen kilpailukykyään muihin jäsenmaihin nähden.

Suomi on verovälttelyn ja verokilpailun ehkäisemisessä kuulunut jäsenmaiden keskikastiin. Suomen tulisi kuitenkin olla edelläkävijämaiden joukossa ja vaatia kunnianhimoisempia toimia verovälttelyn ja verokilpailun ehkäisemiseksi. Suomen tulisi edistää esimerkiksi veronmaksun avoimuutta velvoittamalla yritykset maakohtaiseen veroraportointiin sekä jatkaa automaattisen verotietojen vaihdon edistämistä. Verotusta koskevat päätökset neuvostossa pitäisi voida tehdä määräenemmistöllä. Tällä hetkellä yksi jäsenmaa tai pieni joukko maita voi halutessaan estää välttämättömien päätösten tekemisen.

Brexitin vaikutus EU:n budjettiin

Suuren valiokunnan kannan mukaan Ison-Britannian ero unionista ei saa haitata lainsäädäntötyötä ja päätösten toimeenpanoa. Valtiovarainministeri Orpo on julkisuudessa esittänyt, ettei UK:n eron aiheuttamaa lovea EU:n budjetissa tulisi paikata lainkaan, vaan menoja pienentää vastaavalla summalla. Nämä kannat ovat keskenään ristiriidassa, sillä näin valtava rahoitusvaje väistämättä vaikuttaa lainsäädäntötyöhön ja päätösten toimeenpanoon.

Budjettikomissaari Günther Oettingerin mukaan brexitin aiheuttama vajaus on 10-11 miljardia euroa, kun budjetin loppusumma oli viime vuonna noin 150 miljardia euroa. Vaje tulisi täyttää kokonaan tai osittain, jotta se ei vaikuttaisi nykyisten sekä EU:lle suunniteltujen tulevien tehtävien hoitamiseen. Tämän voi toteuttaa osittain menoleikkauksilla ja jäsenmaksujen nostolla, mutta EU:lle tulisi luoda myös omia rahoituslähteitä, kuten lentovero, hiilidioksidivero tai päästökauppatulojen kanavointi osittain unionin budjettiin.

Talous- ja rahaliiton kehittäminen

Valtioneuvosto antoi 13.10.2017 oman kantansa EMUn kehittämisestä, ja suuren valiokunnan kannat myötäilevät tätä ulostuloa suurelta osin. Valtioneuvoston näkemys on monilta osin liian ehdoton, eikä kaikkia EMUa koskevia kehitysehdotuksia ole otettu kokonaisvaltaiseen harkintaan. Tämä ei ole järkevää tässä vaiheessa, kun komissio vasta antoi 6.12.2017 ehdotuksensa EMUn kehittämisestä joulukuun 2017 alussa ja keskustelu konkreettisista muutoksista on vasta alkanut.

Talous- ja rahaliittoon liittyy kiistattomia ongelmia ja valuvikoja, jotka johtivat eurokriisiin. Niitä on viime vuosina korjattu esimerkiksi pankkiunionin ja pääomamarkkinaunionin sekä Euroopan vakausmekanismin ja erilaisten tilapäisten kriisinratkaisuvälineiden avulla. EMU kestää nyt taloussokkeja kriisiä edeltänyttä aikaa paremmin. Paljon korjaamisen varaa kuitenkin vielä on.

Euron ongelmat palautuvat neljään kokonaisuuteen. Erot jäsenmaiden kilpailukyvyssä tarkoittavat, että jäsenmaiden taloudet ovat kehittyneet eri tahdissa. Se, että talousalueella on samaan aikaan suuria ylijäämiä ja suuria alijäämiä, on osaltaan kriisiyttänyt taloutta. Erot suhdannetilanteissa tarkoittavat, että euroalueella voi samaan aikaan olla maita sekä taantumassa että vakaassa kasvussa. Kuitenkin alueella on yksi yhteinen rahapolitiikka ja peruskorko, eikä välineitä tasoittaa suhdanne-eroja. Keskinäinen kilpailu ja oman edun maksimointi ajaa maita huonoon keskinäiseen kilpailuun. Esimerkiksi keskinäinen kilpailu siitä, minne yritykset sijoittuvat, näkyy aggressiivisena verokilpailuna, mikä rapauttaa veropohjaa ja yhteistä hyvinvointia. Joidenkin jäsen-

maiden liiallinen velkaantuminen on taas johtanut siihen, että maat on jouduttu pelastamaan EKP:n ja veronmaksajien rahoilla.

Näiden ongelmien korjaamiseksi tarvitaan laajaa pohdintaa ja merkittäviä uudistuksia. Suomi on kuitenkin ollut valmis vain hyvin pieniin askeliin ja muutoksiin nykyjärjestelmään nähden. Pidemmällä aikavälillä pienet muutokset eivät riitä eivätkä riittävästi valmista euroaluetta kestämään seuraavaa globaalia talouskriisiä.

Yhteisvastuun eri muodot

Yhteisvastuuta on monenlaista, ja sitä voidaan toteuttaa pankkien tai jäsenvaltioiden välillä erilaisin mekanismein tai esimerkiksi EU:n budjetin kautta. Suuren valiokunnan kanta on liian ehdoton yhteisvastuun laajentamisen suhteen, sillä jäsenmaiden välinen yhteisvastuu suljetaan käytännössä kokonaan pois.

Yhteisvastuun kaikkia muotoja on voitava harkita ja niiden hyvistä ja huonoista puolista keskustella. Joidenkin politiikkatoimien kategorinen poissulkeminen keskustelusta ei edistä parhaaseen lopputulokseen pääsemistä.

Jäsenmaiden väliseen yhteisvastuuseen veloista on taloutensa hyvin hoitaneissa jäsenmaissa suhtauduttu hyvin kriittisesti. Kriisien hoitamiseksi on perustettu erilaisia väliaikaisia rahoitusvälineitä, joiden avulla on onnistuttu välttämään pahimman kriisin leviäminen rahoituksen kohdemaista laajemmin euroalueelle. Väliaikaisten välineiden tilalle tarvitaan pysyvä, poliittisesti riippumaton ja selkein ehdoin rajattu mekanismi kriisiin ajautuneiden maiden auttamiseksi.

Eurooppalaisen valuuttarahaston (EVR) perustaminen olisi hyvä ratkaisu tähän. Yhteisvastuuseen liittyviä ongelmia, kuten moraalikadon vaaraa, voidaan lieventää, kun tuki koskee vain kriisitilanteita ja pysyy ehdollisena. Kansainvälisen valuuttarahaston tapaan EVR voisi tarvittaessa myöntää hätälainoja jäsenmaille ja siten lieventää kriisien vaikutusta ja estää laajenemista koko euroalueelle.

Yhteisvastuullisen rahoituksen ehtona tulee olla sitoutuminen paitsi sovittuun taloudenpitoon niin myös hyvään hallintoon, korruption vastaisiin toimiin ja perusoikeuksien noudattamiseen. Markkinakannustimen tulee jäädä edelleen osittain voimaan. Tämä voi toteutua esimerkiksi niin, että yhteisvastuullisuus rajataan vain tiettyyn osaan lainasta.

Valuuttarahaston rinnalle on luotava mekanismi valtioiden hallittuun velkajärjestelyyn. Velkajärjestely loisi uskottavan mahdollisuuden siihen, etteivät kaikki velkojat aina selviä ilman tappioita, ja voimistaisi siten sijoittajavastuun toteutumista.

Velkajärjestely vahvistaisi markkinakuria ja loisi jäsenmaille kannustimen myös toteuttaa yhdessä päätettyjä finanssipoliittisia sääntöjä. Ilman velkajärjestelyn mahdollisuutta on lähes mahdotonta pakottaa suvereeneja valtioita kurinalaiseen finanssipolitiikkaan.

Samalla on varmistettava, että pankkijärjestelmä kestää valtionvelkapapereiden arvonalennuksen. Tämän varmistamiseksi tulisi pohtia myös pankkien valtionpaperisijoitusten rajoittamista

jollakin tavalla. Monilla pankeilla on salkuissaan runsaasti kotivaltioidensa suhteellisen hyvätuottoisia velkapapereita, joihin kuitenkin liittyy maiden korkean velkaantumisen takia tavanomaista suurempi riski. Yleisenä periaatteena jaamme suuren valiokunnan kannan siitä, että pankkien vakavaraisuussääntelyä tulisi muuttaa valtioriskien osalta paremmin todellisia riskejä vastaaviksi.

Euroalueen vakauden turvaamiseksi paras etenemistapa olisi siis yhdistelmäratkaisu, jossa otettaisiin käyttöön sekä jäsenmaiden hallittu velkajärjestelymekanismi että rajattuja yhteisvastuun elementtejä. On hyvä, että myös suuri valiokunta suhtautuu alustavan myönteisesti velkajärjestelymekanismin luomiseen sekä Euroopan vakausmekanismin kehittämiseen kohti Euroopan valuuttarahastoa.

Talletussuoja

Hallituksen EMU-kannan mukaan yhteisen talletussuojan luomisessa ei voida edetä niin kauan kuin jäsenmaiden pankkijärjestelmien riskejä ei ole saatu riittävän hyväksyttävälle tasolle. Suomen kannassa ei kuitenkaan määritellä, mikä tämä taso olisi ja miten se määriteltäisiin. Tuemme valtioneuvoston aikomusta laatia EU-vaikuttamisen ja kansallisen kannanmuodostuksen tueksi konkreettinen tiekartta siitä, miten pankkiunionin viimeistelyssä tulisi riskienhallinnan osalta edetä.

On myös hyvä, että eduskunnan valiokunnat, suuri valiokunta mukaan lukien, ovat ottaneet valtioneuvostoa myönteisemmän kannan yhteisen talletussuojan edistämiseen. Suomen tuleekin etsiä aktiivisesti ratkaisuja, jotka mahdollistavat talletussuojan käyttöönoton.

On pienen, pankkisektoriltaan keskittyneen maan etu, että talletussuojan luomisessa edetään ripeästi. Komission mukaan sen tähän asti tekemät esitykset tarkoittavat niin merkittävää riskien vähentämistä, että jäsenvaltioiden tulisi nyt edetä myös riskien jakamista tarkoittavissa toimissa, erityisesti yhteisen talletussuojajärjestelmän perustamisessa.

Komission näkemys on oikeansuuntainen, ja talletussuojan valmistelussa voidaan edetä heti. Komission kompromissiesitystä, jonka mukaan luovutaan toistaiseksi "täystakuusta" ja kansalliset rahastot ja yhteinen rahasto rahoittaisivat talletussuojakorvaukset rinnakkain, on syytä tukea.

Makrotaloudelliset vakauttajat

On olemassa automaattisten vakauttajien muotoja, jotka voisivat ratkaista ongelmia. Siksi näitäkään toimia ei ole järkevää kategorisesti sulkea pois. Yhteinen työttömyysvakuutusjärjestelmä on harkinnanarvoinen mekanismi, jossa moraalikadon ongelmaa ei ole. Vakuutusjärjestelmä voi pienentää kaikkien vakuutuksenottajien riskejä merkittävästi aiheuttamatta pitkällä aikavälillä juuri tulonsiirtoja vakuutettujen kesken.

Työttömyysetuudet ovat tärkeä osa yhteiskunnan tarjoamaa turvaverkkoa, ja niiden käyttö yleensä lisääntyy taantumassa, jolloin resursseja rajoittaa tarve pitää julkisen talouden alijäämä kurissa. Yhteinen järjestelmä täydentäisi jäsenvaltioiden omia budjettivakauttajia sellaisten talouden häiriöiden yhteydessä, jotka koskettavat eri jäsenmaita eri tavoin. Järjestelmä tarjoaisi jäsenval-

tioiden julkiselle taloudelle enemmän liikkumavaraa, jolloin kriiseistä voitaisiin selvitä nopeammin ja vahvemmin. Moraalikadon vaara on pieni, sillä jäsenmaat tuskin tietoisesti nostaisivat työttömyysastettaan vain saadakseen työttömyyskustannusten hoitoon varoja EU:lta.

Kauppapolitiikka

Kauppapolitiikan tulee rakentua ympäristöllisesti ja sosiaalisesti kestäville ratkaisuille ja nojata ihmisoikeuksien kunnioittamiseen. Suomen tulee vaikuttaa siihen, että kauppasopimukset neuvotellaan avoimesti ja niiden ympäristö- ja sosiaaliset vaikutukset arvioidaan perusteellisesti. Vapaakaupan edistämisen ei tule vahvistaa monopoliasemia vaan edistää erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten toimintamahdollisuuksia.

On esitetty vakavaa kritiikkiä siitä, että ylikansallisen investointituomioistuimen perustaminen komission esittämän mukaisesti johtaisi demokraattisten kansallisten tuomioistuimien sivuuttamiseen ja kansallisen toimivallan kaventumiseen ennakoimattomalla tavalla. Onkin pystyttävä varmistamaan jo etukäteen, että kauppasopimukset, ml. niihin mahdollisesti sisällytettävä investointisuoja ja riitojenratkaisu, eivät estä edes välillisesti EU:ta kehittämästä lainsäädäntöään. CETA-sopimukseen oikoluvun yhteydessä sisällytetyn investointiriitojenratkaisujärjestelmän kohdalla on huomioitava eduskunnan kanta, koskien vastaavaa järjestelyä TTIP-sopimuksessa.

Sosiaalinen Eurooppa ja kestävä hyvinvointi

Unionin kehittämisen yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi tulee ottaa eurooppalaisten yhteiskuntien uudistaminen sosiaalista hyvinvointia ja tasa-arvoa tukeviksi. Unionin sosiaalinen ulottuvuus on nähtävä laajana tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden projektina. Laajemmista ja koko yhteiskuntaa läpileikkaavista tavoitteista huolimatta kiireellisimmin tulee aina tukea kaikkein heikoimmassa asemassa olevia ihmisiä — köyhiä, työttömiä ja syrjäytettyjä. Erityishuomio EU:ssa tulee kiinnittää nuoriin, jotta jokaiselle nuorelle voidaan turvata koulutus ja itsenäinen toimeentulo.

EU-kansalaisten sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet on turvattava takaamalla Euroopan laajuiset perusturvan ja työelämän sääntelyn vähimmäisstandardit. Vähimmäistasojen määrittely on tärkeää, jotta EU:n sosiaalinen ulottuvuus saisi kansalaisten keskuudessa uskottavuutta, sekä myös siksi, että yhteisillä markkinoilla ei kilpailla epäinhimillisillä työehdoilla. Ensimmäinen askel sosiaaliturvan minimistandardien asettamisessa on yhtenäinen eurooppalainen vähimmäistoimeentulo, joka on sidottu kunkin maan mediaanituloon.

EU:n tulee lisäksi osoittaa suuntaa työn ja sosiaaliturvan yhteensovittamisessa tavalla, joka luo tilaa uusille työnteon muodoille, yrittäjyydelle ja sukupuolten väliselle tasa-arvolle. Yksi keino työnteon joustavuuden ja hyvinvoinnin lisäämisessä, jossa Suomi voisi olla eurooppalainen edelläkävijä, on eurooppalainen perustulokokeilu. Perustulossa voi eri jäsenmaissa olla erilaisia malleja, mutta ollakseen perustulo etuuden tulisi olla universaali ja vastikkeeton kaikille jäsenmaassa oleskeleville ja etuuden saamiseen pitäisi voida yhdistää työnteko.

Myös peruskoulutuksessa, tasa-arvossa ja työsuojelussa yleiseurooppalaista tasoa on pyrittävä nostamaan lähemmäs pohjoismaista tasoa. Tasa-arvoa lisääviä, yhteiskunnan rakenteita uudistavia elementtejä tulisi sisällyttää esimerkiksi EU:n rahastojen kautta tuettaviin hankkeisiin. Perus-

koulutuksessa ensimmäinen askel on kussakin jäsenmaassa toteutettava, kyseisen maan peruskoulutuksen yhtenäinen osaamistason määrittely.

Tasa-arvoa tukee merkittävästi vanhempainvapaiden jakaminen jäsenmaissa tasaisemmin isien ja äitien kesken sekä maksuttoman tai edullisen päivähoidon tai varhaiskasvatuksen saaminen kaikkiin jäsenmaihin. Merkittäviä tasa-arvovaikutuksia on maksuttoman kouluruoan toteuttamisella jäsenmaissa, koska se lisää erityisesti äitien mahdollisuutta kokopäivätyöhön. Tavoitteeksi on asetettava, että koko unioni saavuttaa pohjoismaisen työntekijöiden päätöksentekoon osallistumisen sekä työsuojelulainsäädännön ja työsuojeluvalvonnan tason.

Vaikka jokaisen jäsenmaan tulee kantaa päävastuu omasta talouspolitiikastaan, poikkeuksellisten taloudellisten kriisien varalle tulee luoda mekanismi, jolla jäsenmaiden kriiseihin voidaan reagoida yhteisillä sosiaalipoliittisilla toimenpiteillä. Esimerkiksi yhteinen työttömyysvakuutusjärjestelmä on mahdollista rakentaa tavalla, joka tasoittaa suhdanteita mutta ei kannusta valtiota kasvattamaan menojaan.

Metsätalous, energia ja ilmastopolitiikka

EU:lla on iso vastuu ilmastonmuutoksen torjunnassa. EU on ollut ilmastopolitiikan suunnannäyttäjän asemassa. Ilmastonmuutos on yksi aikamme merkittävimmistä haasteista, ja sen ratkaisemiseksi tulee käyttää kaikki keinot. EU-maat ovat sitoutuneet Pariisin kunnianhimoiseen ilmastosopimukseen, jonka tavoitteet alle 2 asteen ilmastonlämpenemisestä Suomenkin tulee täyttää. Emme katso hyvällä Suomen ajamia metsienkäyttötavoitteiden voimakkaita lisäyksiä, jotka uhkaavat muodostua meille kohtalon kysymyksiksi ilmastotavoitteidemme saavuttamisessa.

Suomi on ajanut EU:ssa metsienkäytön todellisten, tieteeseen perustuvien ilmastovaikutusten piilottamista. Bioenergian ja metsienkäytön ilmastovaikutusten laskennan tulee perustua tieteeseen ja kuvastaa sitä tosiseikkaa, että metsähakkuiden lisääminen biopolttoaineiden ja muiden lyhytikäisten tuotteiden valmistamiseksi pienentää hiilinielua lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä. Tämän puolesta ovat vedonneet muun muassa eurooppalaisten tiedeakatemioiden tutkimuskatsaus, 68:n suomalaisen johtavan metsä- ja ympäristötutkijan julkilausuma ja lähes 200 tutkijan kirje EU:n päättäjille. EU-politiikan tulee ohjata ja kannustaa hiilinielujen kasvattamiseen välittömästi, jotta Pariisin sopimuksen tavoitteisiin voidaan päästä ja välttää katastrofaalinen ilmastonmuutos.

Tavoitteena tulisi olla ensisijaisesti vähentää päästöjä, ei korvata fossiilisia polttoaineita hinnalla millä hyvänsä. Metsien hakkuut alentavat sekä hiilinielua että hiilivarastoa useiksi vuosikymmeniksi. Tutkijoiden mukaan puunkorjuun lisääminen pienentää metsien hiilivarastoa verrattuna tilanteeseen, jossa puuta korjataan vähemmän. Lyhyellä aikavälillä metsäbioenergian käyttö voi olla ilmastovaikutukseltaan jopa haitallisempaa kuin kivihiili. Suurin osa metsästä korjatusta hiilestä vapautuu muutaman vuoden kuluessa ilmakehään, eivätkä uusiutumattomien materiaalien ja fossiilienergian käytön korvaamisesta saatavat päästövähennykset ole nykytiedon valossa riittävän suuria tätä korvaamaan. Metsätuotteet on käytettävä aina korkeimman jalostusarvon ja pisimmän käyttöiän kohteisiin, ja EU:n uusiutuvan energian politiikan tulee kuvastaa tätä.

Valiokunnan lausunto SuVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 3

EU:n päästökauppa on yhä rikki, monista korjausyrityksistä huolimatta. Hiilidioksiditonnin hinta on liian halpa, eikä se kannusta vähentämään päästöjä tai kuvasta saastuttamisen oikeaa hintaa. Järjestelmä on korjattava poistamalla päästöoikeuksien määrää ja teollisuuden ilmaisjakoa. Tarvitaan myös selvä päätös siitä, että päästökaupasta saatavat tulot kuuluvat kehitysmaiden ilmastotoimien rahoittamiseen ja puhtaan energian innovaatioiden edistämiseen — eivät saastuttavan teollisuuden päästökauppakompensaatioihin. Ilmastonmuutoksen torjunta edellyttää nykyisen energiajärjestelmän murrosta, ja tämän murroksen ja siihen liittyvien innovaatioiden tukeminen auttaa myös taloutta ja teollisuutta siirtymään kohti vähähiilistä tulevaisuutta.

Muuttoliikkeeseen vastaaminen

Muuttoliikkeen sääntelyn lähtökohtana on oltava EU:n perusoikeuskirjan ja kansainvälisten ihmisoikeusperiaatteiden turvaaminen. Erityistä huomiota ja toimenpiteitä tulee kohdistaa lasten ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden suojelemiseen.

Ulkorajojen valvonnan tehostaminen ei saa johtaa siihen, että kansainvälistä suojelua tarvitsevilta henkilöiltä evätään tosiasiallinen mahdollisuus sitä hakea. EU:n palautuspolitiikan edistäminen ja takaisinottositoumusten täytäntöönpano eivät saa vaarantaa jäsenvaltioita sitovien perus- ja ihmisoikeusvelvoitteiden toteutumista. Ehdotonta palautuskieltoa (non-refoulement) on noudatettava kaikissa muuttoliikkeen sääntelytoimenpiteissä.

Kannatamme jäsenvaltioiden välisen solidaarisen ja sitovan vastuunjaon vahvistamista. Kaikkien jäsenvaltioiden on osallistuttava turvapaikanhakijoiden vastaanottamiseen. Jos jäsenvaltio kieltäytyy kiintiöistä tai hakijoiden vastaanottamisesta, sille on asetettava sanktioita. Korostamme, että kiintiöpakolaisten uudelleensijoittamisessa on huomioitava ihmisten olemassa olevat siteet, kuten yhteisö ja sukulaiset, ja edistettävä täten kotoutumista.

Perus- ja ihmisoikeuksien turvaaminen on pidettävä erillään maahanmuuttokontrollista. Katsomme, että kehitysyhteistyövaroja ei tule käyttää EU:n ja lähtömaiden välisten palautussopimusten kannustimina. Kehitysyhteistyön tavoitteena on puuttua syihin, jotka ajavat ihmisiä pakolaisiksi, eikä estää kansainvälisen suojelun tarpeessa olevia henkilöitä tätä saamasta.

Muuttoliikkeen sääntelyä koskevalla päätöksenteolla on vaikutusta myös EU:n sisäisen integraation onnistumiseen ja kehittymiseen. EU:n hyväksyttävyys kansalaisten silmissä riippuu suuresti jäsenvaltioita sitovien perustavanlaatuisten ihmisoikeusperiaatteiden kunnioittamisesta sekä onnistuneesta ja oikeudenmukaisesta vastuunjaosta jäsenvaltioiden välillä.

Ulkoinen turvallisuus

Jos EU haluaa nousta maailmanpolitiikan todelliseksi geopoliittiseksi voimaksi kokonsa ja asemansa edellyttämällä tavalla, tarvitaan vahvempaa yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Sen tulee yhdistää johdonmukaisesti ulkopolitiikan eri keinot, joilla puolustetaan ihmisoikeuksia ja kansainvälistä humanitaarista oikeutta, puututaan enemmän köyhyyden, sotien ja terrorismin perimmäisiin syihin, osallistutaan konfliktien sovitteluun diplomatian keinoin, mutta myös yhdistetään sotilasvoimia.

Valiokunnan lausunto SuVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 3

Pakolaiskriisi sekä Pariisin ja Brysselin terrori-iskut loivat kaikessa kauheudessaan uutta pohjaa EU:n yhteiselle ulko- ja turvallisuuspolitiikalle, keskinäiselle solidaarisuudelle sekä avunannolle. Yhteisen turvallisuuspolitiikan kehittäminen on Suomen edun mukaista, ja siihen tulee EU:ssa panostaa. Yhteistyön pitkän aikavälin tavoitteena tulee olla EU:n ja sen jäsenvaltioiden puolustusmenojen hillitseminen.

Myös ympäristön suojelun tulee olla EU:n ulkopolitiikan keskiössä. Esimerkiksi Arktiselle alueelle on saatava öljyn- ja kaasunporauskielto ja herkät luontoalueet kansainvälisen suojelun piiriin.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

> *että valtioneuvosto ottaa edellä perusteluosassa esitetyn huomioon Suomen EU:n kehittämistä koskevina tavoitteinaan.*

Helsingissä 8.12.2017

Hanna Halmeenpää vihr
Touko Aalto vihr

ERIÄVÄ MIELIPIDE 4

Perustelut

Yleistä

Kuten suuri valiokunta lausunnossaan toteaa, on tarpeellista koota ja järjestää eduskunnan kannat myös suomalaisen julkisen EU-keskustelun tukemiseksi ja edistämiseksi. EU:n päätöksenteon avoimuus ja vuorovaikutteisuus on tärkeää.

Eduskunnan tulisikin saada kattavammin ja avoimemmin tietoa EU:n päätöksistä. Esimerkiksi Suomen osallistuminen EU:n pysyvään rakenteelliseen yhteistyöhön valmisteltiin salassa: asiakirjat eivät olleet julkisia ennen kuin päätös oli tehty, eikä asiaa ole käsitelty eduskunnassa avoimesti.

I Yhtenäisyyden ja vakauden takaaminen

Kasvupolitiikan, turvallisuuden ja toimintakyvyn edistäminen

Valtioneuvoston mukaan EU:n kehittämistä on jatkettava tavalla, joka varmistaa EU:n yhtenäisyyden. Tämä kuitenkin edellyttää, että EU pystyy vastaamaan kansalaistensa odotuksiin hyvinvoinnin parantamisesta. Suomen tulee ajaa sellaista linjaa, jossa sosiaalinen oikeudenmukaisuus, kansalaisten hyvinvointi ja demokraattinen päätöksenteko on nostettava EU:n ytimeen.

EU:ssa tulee keskittyä ratkaisemaan veroparatiisitalouden, vero- ja palkkakilpailun sekä ilmastonmuutoksen kaltaiset kansainväliset ongelmat, jotka nakertavat hyvinvointipalveluiden rahoituspohjaa ja lisäävät kansalaisten eriarvoisuutta. EU-yhteistyöllä tulee parantaa ihmisten hyvinvointia ja arjen turvallisuutta.

Päätöksentekomenettelyjen kehittäminen, ml. institutionaaliset kysymykset

On myönteistä, että valtioneuvosto pitää määräenemmistöpäätösten lisäämistä tarpeellisena (nykyisten perussopimusten rajoissa). Samaan aikaan valtioneuvosto vaikuttaisi kuitenkin kannattavan myös pitkälti yksimielisyyteen perustuvaa päätöksentekomallia esimerkiksi rahapolitiikassa. Näiltä osin valtioneuvoston linjaa ei voi pitää täysin johdonmukaisena.

Talouskriisin myötä valtavasti lisääntynyt talouskoordinaatio on toteutettu lähes kokonaan EU:n oikeudellisen ja institutionaalisen rakenteen ulkopuolella erilaisten poikkeusjärjestelyiden kautta. Tämä on ollut omiaan vahvistamaan suurten jäsenmaiden vaikutusvaltaa ja yhteisen päätöksenteon riippuvuutta yksittäisten vahvojen maiden sisäpoliittisista tilanteista. Samalla koko järjestelmän avoimuus, tilivelvollisuus ja ennakoitavuus ovat heikentyneet.

Tästä näkökulmasta on kummallista, että valtioneuvosto ei (suuresta valiokunnasta poiketen) ole kannattanut esimerkiksi Euroopan vakausmekanismin (EVM) tuomista yhteisölainsäädännön

piiriin. Eurojärjestelmän institutionaalisen aseman selkeyttäminen ja läpinäkyvyyden lisääminen palvelisivat juuri niitä tavoitteita, joita valtioneuvosto on toisaalla korostanut.

Toisaalta tämäkin linjaus on ymmärrettävä osana valtioneuvoston laajempaa uudistusvastaisuutta. Suhtautuminen lähes kaikkiin avauksiin EU:n "institutionaalisen kehyksen" uudistamisesta on lähtökohtaisesti kielteistä. Olisi toivottavaa, että valtioneuvosto avaisi ja erittelisi selkeämmin asennoitumistaan sekä kuhunkin erilliseen ehdotukseen että EU:n institutionaaliseen kehitykseen yleisemmin. Yhtäältä valtioneuvosto haluaa tehostaa EU:n päätöksentekoa ja toimivuutta, mutta toisaalta se vastustaa uusia avauksia tarjoamatta omia vaihtoehtojaan. Avoimuutta ja sääntöperusteisuutta korostetaan, mutta niitä mahdollisesti lisääviäkään esityksiä ei kannateta.

Sääntelyn toimivuus ja purku

Valiokunnan lausunnon sääntelyä koskevat muotoilut ovat sinänsä hyviä. Tässä yhteydessä on kuitenkin syytä painottaa, että koko ns. paremman sääntelyn agenda on ollut pitkälle sääntelyn purkua.

Suomen hallituksella on tässä ollut vahvasti ideologinen kanta, jossa deregulaatio on nähty päämääränä sinänsä ilman, että sääntelyä olisi uudistettu substanssilähtökohdista käsin. Valtioneuvosto vaikuttaa arvottaneen säännösvalmistelun menestyksekkyyttä määräperusteisesti niin, että "mitä enemmän sääntelyä puretaan, sitä parempi".

Valtaosa säännöistä on kuitenkin olemassa jonkin demokraattisesti asetetun yhteiskunnallisen tavoitteen edistämistä varten. Näitä, esimerkiksi sosiaaliseen hyvinvointiin, ympäristönsuojeluun, työntekijöiden oikeuksiin tai laite- ja elintarviketurvallisuuteen liittyviä näkökulmia ei tule unohtaa.

Suhtautuminen eritahtiseen integraatioon

Valtioneuvoston ja suuren valiokunnan lähtökohtana on, että EU:n toiminnan tulee perustua jäsenmaiden mahdollisimman suureen yhtenäisyyteen ja samantahtiseen etenemiseen. Kuitenkin todetaan myös, että mahdollisuus eritahtiseen integraatioon on "parempi vaihtoehto kuin hallitustenvälisyyden lisääntyminen tai muu EU-rakenteiden ulkopuolella tapahtuva toiminta".

Käytännössä Suomen linja talouskriisin jälkeisessä uudessa talousyhteistyössä on ollut nimenomaan hyväksyä kasvanut hallitustenvälisyys ja nimenomaan EU:n rakenteiden ja lainsäädännön ulkopuolella.

II Kasvupolitiikka: tavoite kestävästä kasvusta ja työllisyydestä

Sisämarkkinoita, kasvua ja työllisyyttä koskevissa huomioissa on valitettavasti sivuutettu esimerkiksi verotuksen ja finanssipolitiikan mahdollisuudet. Suomen tulisi ottaa nykyistä aktiivisempi rooli, jotta esimerkiksi yhteiskunnallisesti haitalliseen EU:n sisäiseen verokilpailuun puututtaisiin päättäväisemmin. Tämä edellyttäisi käytäntöjen harmonisointia "korkeimman yhteisen nimittäjän" mukaan.

Verotuksellisen yhteistyön kehittäminen mahdollistaisi myös EU-budjetin kasvattamisen, jos esimerkiksi otettaisiin käyttöön EU:n rahoitusmarkkinavero tai hiilitullit, joiden tuloista osa allokoitaisiin unionin yhteisiin kestävää rakennemuutosta ja työllisyyttä edistäviin investointihankkeisiin.

Sosiaalinen Eurooppa ja kestävä hyvinvointi

Suomen tulee sitoutua EU:n sosiaalisen ulottuvuuden kehittämiseen ja edistää konkreettisia toimenpiteitä kansalaisten sosiaalisten oikeuksien vahvistamiseksi EU-tasolla. Euroopan unionin sosiaalinen pilari on merkittävä avaus, jonka periaatteita tulee edistää laaja-alaisesti sulkematta pois myöskään nykyistä sitovampia normeja sekä kattavampia työelämän ja tasa-arvon minimistandardeja.

Valtioneuvoston kanta EU:n perusoikeuskirjan tavoitteiden toimeenpanon edistämisestä on kannatettava, mutta tämän varjolla ei tule jarruttaa uusia sosiaalisten oikeuksien toteutumista tukevia aloitteita. Perusoikeuskirjan tavoitteiden lisäksi Suomen tulee edistää sosiaalisen pilarin puitteissa aktiivisesti aloitteita, jotka vahvistavat tasa-arvoa, työntekijöiden oikeuksia ja kansalaisten hyvinvointia. Uusia toimenpiteitä tarvitaan kaventamaan talouskurin kärjistämiä hyvinvointieroja sekä vastaamaan työelämän muutoksiin, kuten turvattomien työsuhteiden yleistymiseen.

Kysymykset sosiaalisista oikeuksista ja kestävästä hyvinvoinnista kytkeytyvät väistämättä myös Euroopan talous- ja rahaliiton kehittämiseen. Sosiaalisten oikeuksien turvaaminen unionin alueella edellyttääkin rahaliiton puitteissa luotujen finanssipoliittisten sääntöjen uudistamista sekä rahaliiton rakenteisiin tehtäviä merkittäviä muutoksia.

Euroopan talous- ja rahaliiton (EMU) kehittäminen

Eurokriisin puhkeaminen osoitti todeksi ne pelot ja sen arvostelun, joita Euroopan talous- ja rahaliittoon EMUun on sen alusta alkaen kohdistettu. Järjestelmää on viime vuosina yritetty paikata muun muassa tiivistämällä talouskoordinaatiota ja -ohjausta, luomalla rahoitusjärjestelyitä (ml. Euroopan vakausmekanismi) sekä uudistamalla rahoitussektorin regulaatiota. Mutta kuten valtiovarainvaliokuntakin lausunnossaan toteaa, tehdyt uudistukset eivät ole poistaneet EMUn perustavanlaatuisia ongelmia (VaVL 5/2017 vp).

Yhteisen valuutan kautta yhteen sidotut jäsenmaat ovat elinkeinorakenteiltaan, väestörakenteiltaan, palkkatasoiltaan ja yhteiskuntarakenteiltaan hyvin erilaisia. Silti niiden pitäisi kaikkien istua saman rahapolitiikan muottiin, mutta ilman yhteistä finanssipolitiikkaa.

Tämä epäsymmetria yhdistettynä eurosäännöistä johtuviin kansallisen talouspolitiikan rajoitteisiin on jarruttanut euroalueen talouskehitystä ja aiheuttanut rahaliiton sisäisiä vaihtotaseiden epätasapainoja. Epätasapainoja paikatakseen monet jäsenmaat velkaantuivat 2000-luvulla voimakkaasti sekä julkisella että yksityisellä sektorilla, mikä loi pohjaa eurokriisille. Euron säännöt ja rahapoliittisen liikkumavaran puute kansallisella tasolla myös vaikeuttivat ja hidastivat suhdannepoliittisten työkalujen käyttöä, mikä osaltaan pitkitti ja vaikeutti eurokriisiä. Vaikka pahin vaihe on nyt ohitettu, epätasapainot eivät ole poistuneet, ja kun myös rahapolitiikka on edelleen "poikkeustilassa", on euroalueen kyky vastata seuraavaan kriisiin kyseenalainen.

Valiokunnan lausunto SuVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 4

Valtioneuvoston E-kirje (E 80/2017 vp), kuten myös laajempi suomalainen EU-keskustelu, osoittaa, ettei Suomen hallituksella ole halua sellaisiin uudistuksiin, jotka aidosti poistaisivat EMUn ongelmia ja tekisivät rahaliitosta toimivamman. Suomen linjana on "keskitie", mikä näyttää tarkoittavan, että nykytilanteeseen ollaan valmiita tekemään vain pieniä muutoksia ja niitäkin vain silloin, kun hallitus arvioi niiden edistävän Suomen kansallista lyhyen tähtäimen etua. Laajempi, koko valuuttaunionin tasoinen ja pidemmälle ulottuva näkemys puuttuu, tai vähintäänkin se on epäselvä.

Suomi peräänkuuluttaa "sääntöperusteisuutta" ja "markkinakuria", mutta kuitenkin EMUn sääntöjä on useasti rikottu ilman Suomen voimakasta vastustusta. Esimerkiksi kasvu- ja vakaussopimuksen säännöt ovat yleisemminkin osoittautuneet varsin tulkinnanvaraisiksi ja joustaviksi. Toisaalta, mikäli Euroopan keskuspankki olisi noudattanut markkinaperusteisuutta ja noudattanut omia sääntöjään tiukasti, olisi eurokriisi ollut huomattavasti vakavampi ja pitkäkestoisempi.

Mikäli EKP peruisi lupauksensa tehdä "kaikki tarvittava" talouden vakauttamiseksi, lopettaisi niin sanotut poikkeukselliset rahapoliittiset toimet ja antaisi markkinakurin toteutua, taloudellisissa ongelmissa olevien euromaiden valtionlainojen korot nousisivat rajusti. Euroopan vakausmekanismin (EVM) varat eivät riittäisi suurempien jäsenmaiden pelastamiseen, vaan sen kokoa pitäisi kasvattaa. Tämä tarkoittaisi finanssipoliittisen yhteisvastuun merkittävää lisääntymistä.

Suomen hallitus ilmoittaa kuitenkin kannattavansa markkinakuria ja vastustavansa yhteisvastuun kasvattamista. Kanta on ristiriitainen. Käytännössä Suomi hyväksyy markkinakurista ja sääntöperustaisuudesta joustamisen, jotta "yhteisvastuuta" ei tarvitse lisätä. Toisaalta harjoitetun rahapolitiikan ja EKP:n osto-ohjelmien voi katsoa toteuttaneen nimenomaan yhteisvastuuta. Rahapoliittinen yhteisvastuu on siis Suomen hallitukselle hyväksyttävää, mutta finanssipoliittinen ei. "Markkinakuri" valtioneuvoston terminologiassa puolestaan vaikuttaa viittavan enemmän "rakenteellisten uudistusten" ja leikkauspolitiikan pakottamiseen ja jäsenmaiden talouspoliittisen liikkumavaran kaventamiseen kuin varsinaisen markkinaehtoisuuden lisäämiseen. Käsitteiden selkeämpi määrittely olisi paikallaan.

Koska kaikkia Suomen hallituksen tavoitteita ei ole mahdollista saavuttaa, olisi hallituksen linjattava selkeästi, mitä tavoitteita ja ehtoja se priorisoi. Esimerkiksi sääntöperustaisuutta, kansallisen itsemääräämisoikeuden kunnioittamista, pankkiunionin loppuunsaattamista ja markkinakurin noudattamista ei voida saada samaan aikaan.

Sitoutuminen pankkiunionin loppuunsaattamiseen on yksi harvoista valtioneuvoston konkreettisista ja kannatettavista tavoitteista talous- ja rahapolitiikan kehittämisessä (E 95/2017 vp). Pankkien taseissa olevien riskien vähentäminen, sijoittajavastuun toteuttaminen sekä pankkisektorin ja valtion "kohtalonyhteyden" heikentäminen ovat ehdottomasti tarpeen.

Jos pankkiunionin loppuunsaattaminen ja esimerkiksi yhteisen talletussuojan käyttöönotto kuitenkin tehdään ehdolliseksi sille, että kaikkien jäsenmaiden rahoitussektoreiden luottoriskit on kansallisin toimin saatu "riittävän" pieniksi, tulisi rehellisyyden nimissä myöntää, että pankkiunionireformia ollaan valmiita lykkäämään pitkälle tulevaisuuteen. Valtioneuvoston kuvaama tilanne, jossa "pankkisektori on hyvin pääomitettu, eikä pankkisektorilla ole ylisuuria altistumia kotivaltiolleen", on varsin kaukana esimerkiksi Italiassa ja Espanjassa. On myös syytä huomata,

että Suomessa rahoitussektori on kansainvälisesti suuri suhteessa kansantalouteen ja luottolaitosmarkkinat varsin keskittyneet, jolloin esimerkiksi yhteisen talletussuojan kiirehtimisen voisi katsoa olevan myös Suomen edun mukaista.

Toteutuessaankaan pankkiunionin piirissä suunnitellut toimenpiteet eivät yksin riitä vähentämään finanssisektorin kansantalouksille ja valtion talouksille aiheuttamia riskejä. Rahoitussektorin lobbauksen seurauksena esimerkiksi uudet pääomavaatimukset on euroalueella määritelty tasolle, joka useiden asiantuntijoiden mukaan olisi täysin riittämätön mittavamman kriisin oloissa. Jos "too big to fail" -ongelmasta haluttaisiin aidosti eroon — mikä mahdollistaisi valtioneuvostonkin peräänkuuluttaman markkinaehtoisuuden toteutumisen sekä rahoituslaitosten ja valtioiden kohtalonyhteyden heikentämisen — tulisi pankkisääntelyn työkalujen olla nykyistä kunnianhimoisempia. Tarvittaisiin selkeitä toimia esimerkiksi liikepankki- ja investointipankkitoimintojen erottamiseksi ja mahdollisesti muitakin mekanismeja pankkien koon rajoittamiseksi. Vastaavasti pieniä luottolaitoksia ei tulisi kohtuuttomasti rasittaa, vaan sääntelyn ja vaatimusten tulisi nykyistä paremmin heijastella toiminnan taloudellisia ja yhteiskunnallisia riskitasoja.

Valtioneuvoston periaatteellinen kanta suhteessa valtioiden velkajärjestelyihin vaikuttaisi muuttuneen aiemmasta, mitä voi pitää myönteisenä. Nyt valtioneuvosto ja myös suuri valiokunta suhtautuvat myönteisesti siihen, että luotaisiin ennakoitavat ja sääntöperusteiset menettelytavat velkojen uudelleenjärjestelemiseksi. Vasemmistoliitto on pitkään painottanut, että esimerkiksi Kreikan tapauksessa Suomenkin hallituksen itsepintaisesti ajama velkavankeus on ollut taloudellisesti, poliittisesti ja inhimillisesti kestämätön ja että kaikkien osapuolten kannalta järkevin ja vähiten huono vaihtoehto olisi ollut velkojen huomattavasti tehtyä suurempi mitätöinti.

Keskeistä uudessa velkajärjestelymekanismissa — oli se sitten EVM:n alainen tai jokin muu järjestely — on se, millaisia ehtoja ja sääntöjä siihen luodaan. On kaikin keinoin vältettävä tilannetta, jossa "velkajärjestelyn" nimissä jäsenmaiden talouspoliittista autonomiaa ja demokraattisen päätöksenteon alaa edelleen kavennetaan, EMUn pakottavia talouskurielementtejä vahvistetaan ja uusliberaaleja "rakenteellisia uudistuksia" sanellaan entistä enemmän ulkoapäin.

Vaihtotaseiden epätasapaino, joka oli eurokriisin taustalla ja joka on yksi euroalueen suurimmista yleisesti tunnustetuista ongelmista, ei vaikuta olevan valtioneuvostolle tai suuren valiokunnan enemmistölle kovinkaan keskeinen huolenaihe. Valtioneuvosto suhtautuu yleisemminkin hyvin kriittisesti kaikkiin sellaisiin avauksiin, joilla euroalueelle luotaisiin uusia makrotaloudellisia vakausjärjestelyjä (muun muassa Euroopan työttömyysvakuutusrahasto, erillinen euroalueen yhteisbudjetti, valtiovarainministerin toimi tai oma valtiovarainministeriö). Myös valtiovarainvaliokunta jakaa hallituksen kannan ja katsoo, että "finanssipoliittisten tasausmekanismien luomiseen liittyy vaara, että tasaus vähentää jäsenmaiden omaa halua välttää suhdannevaihteluita" (VaVL 5/2017 vp).

Suomen on tunnustettava, että euroalueen vaihtotaseiden epätasapainojen hillitseminen edellyttää menettelyitä, jotka kohdistuvat myös liian suuriin ylijäämiin. Nykytilanne, jossa alijäämät ovat rangaistavia, mutta suuret ylijäämät nähdään jopa tavoiteltavina, on kestämätön ja euroalueen talous- ja työllisyyskehitykselle haitallinen.

Jotta euroalueen talous voisi kokonaisuutena kehittyä kestävästi, tulisi järjestelmään sisältyä sellaista yhteistä finanssipoliittista kapasiteettia, jolla olisi mahdollista tasata suhdanteita ja elvyttää taloutta kriisitilanteissa.

Yhteisen finanssipolitiikan vahvistamisen lisäksi myös jäsenmaiden finanssipoliittista liikkumavaraa tulisi lisätä. Jäsenmaiden finanssipolitiikkaa rajoittavien velka- ja alijäämäsääntöjen uudistaminen mahdollistaisi järkevän ja kulloisenkin taloustilanteen tarpeisiin soveltuvan politiikan harjoittamisen. Lisäksi se mahdollistaisi Suomen hallituksenkin peräänkuuluttaman "kansallisen vastuun" ja sääntöperusteisuuden noudattamisen nykyistä paremmin.

Pidemmällä tähtäimellä perussopimuksia tulisi muuttaa ja esimerkiksi Euroopan keskuspankille antaa mahdollisuus lainoittaa jäsenmaita suoraan. Viimekätisen lainoittajan ongelmaa voitaisiin ratkoa myös esimerkiksi siten, että Euroopan vakausmekanismi — tai mahdollinen tuleva Euroopan "valtiovarainministeriö" — voisi lainata EKP:sta.

Euro ei saa olla pakkoavioliitto. Jos poliittista tahtoa euron rakenteellisten ongelmien lievittämiseen ei löydy, tulisi järjestelmään luoda hallitun purkamisen tai eroamisen mahdollisuus. Jäsenmaiden pitäisi pystyä eroamaan valuuttaunionista ilman eroa koko unionista, mikäli niiden kansalaisten hyvinvointi sellaista ratkaisua edellyttää.

Globalisaation hallinta ja kauppapolitiikka

On merkillepantavaa, että "globalisaation hallinta" on valtioneuvoston terminologiassa lähes synonyymi markkinafundamentalistisen kauppa- ja investointiregiimin laajentamiselle, jota EU toteuttaa etupäässä kahdenvälisin järjestelyin. Monenkeskiseen järjestelmään viitataan suuren valiokunnan lausunnossa pikaisesti WTO:n kautta, ja myös muiden sektoreiden tärkeys mainitaan ohimennen, mutta käytännössä painopiste on nimenomaan bilateraaleissa sopimuksissa ja uusien markkinoiden avaamisessa EU:n vientihyödykkeille.

Olisi suotavaa, että valtioneuvosto ja suuri valiokunta laajentaisivat tarkasteluaan niin, että globaalihallinnan keskeisiä instituutiota ja rakenteita käsiteltäisiin kokonaisvaltaisemmin ja useammista lähtökohdista.

Hedelmällisempi lähestymistapa olisi esimerkiksi käsitellä rinnakkain globaalia järjestelmää, kauppa- ja investointiregiimiä sekä yleismaailmallisia kestävän kehityksen tavoitteita. Agenda2030-kommentit ovat valiokunnan lausunnossa sinänsä pääosin hyviä, mutta ne käsitellään ikään kuin globalisaatiosta ja kauppakysymyksistä erillisinä. Kyse on kuitenkin läpileikkaavista universaaleista tavoitteista, jotka koskevat niin kauppaa ja ilmastoa kuin globaalihallinnan instituutioita ja sosiaalisia rakenteita. Vastaavasti myös esimerkiksi kysymykset yritysvastuusta ja kansainvälisestä verojärjestelmästä ansaitsisivat tulle käsitellyksi saman globalisaatio-otsikon alla ja suhteessa muihin tavoitteisiin.

"Vapaakaupan" ja "protektionismin" käsitteiden selkeämpi määrittely olisi myös suotavaa hedelmällisemmän keskustelun kannalta. Markkinoiden alan laajentamisen vähintään implisiittinen samaistaminen "kasvun" kanssa ja vastaavasti "protektionismin" esittäminen kategorisen huonona ei vastaa historiallista kokemustamme — ainakaan, jos protektionismilla viitataan esimerkiksi

rajat ylittävien pääomaliikkeiden kontrolliin, tiettyjen kasvualojen tukemiseen ja aktiiviseen julkiseen elinkeinopolitiikkaan.

Rahoituskehykset

Valtioneuvoston yleislinja suhteessa EU:n budjettiin ja rahoituskehyksiin on ollut kamreerimainen. Viimeaikainen keskustelu ja kannanotot jatkavat tätä perinnettä. Suomen hallitus haluaa pitää "kulut kurissa", ja esimerkiksi Brexitin seurauksena rahoituskehyksiä tulisi valtioneuvoston mielestä supistaa Ison-Britannin nettomaksuosuuden mukaisesti.

Suuren valiokunnan lausunnossa rahoituskehysten uudistamisen lähtökohdaksi tulisi ottaa hyvinvoinnin, kestävän talouskasvun, työllisyyden, osaamisen ja innovaatioiden tukeminen. Samaan aikaan suuri valiokunta kuitenkin yhtyy tiukan budjettikurin vaateeseen. Kantaa voi pitää epäjohdonmukaisena. Puolustusteollisuuteen ollaan valmiita panostamaan, mutta muualle ei juurikaan.

Nähdäksemme edellä mainittujen tavoitteiden edistäminen edellyttäisi EU:n budjetin huomattavaa kasvattamista. Jotta EU voisi edistää hyvinvointia ja kestävää rakennemuutosta, tukea innovaatiota ja vakauttaa EU:n talouskehitystä, tulisi sillä olla selvästi nykyistä suurempi yhteisöbudjetti, joka mahdollistaisi myös finanssipoliittisten elementtien käytön.

Maa- ja metsätalous

Valtioneuvoston keskeiset tavoitteet EU:n maatalouspolitiikkaa kohtaan ovat kannatettavia.

Metsätalouden osalta Suomen tulee kuitenkin korostaa, että metsäpolitiikka on jatkossakin jäsenvaltioiden vastuulla. EU:n ilmasto-, ympäristö- ja energiapolitiikan toimet eivät kavenna tätä liikkumavaraa, vaan ainoastaan luovat selkeät ja yhteismitalliset mittarit ilmasto- ja ympäristövaikutusten arviointiin.

Suomen tulee edistää tieteenmukaista ja avointa laskentatapaa esimerkiksi metsien hiilinielujen arvioinnissa. Tällaiset mittarit eivät estä Suomen metsien käyttöä mahdollisimman korkean arvonlisän tuotteisiin.

Energia- ja ilmastopolitiikka

Valtioneuvoston näkemykset energia- ja ilmastopolitiikan suhteen ovat monelta osin kannatettavia. Suomen tulee kuitenkin ajaa EU:ssa sellaista linjaa, että metsien käytön ilmastovaikutukset on huomioitava tieteenmukaisesti. Esimerkiksi hiilinielun koon muutos on huomioitava nettopäästöjä arvioitaessa, ja biomassan kestävyyskriteereissä on huomioitava sekä ilmasto- että luonnon monimuotoisuusvaikutukset.

Lisäksi Suomen tulee edistää sitä, että EU asettaisi hiilitullit Pariisin ilmastosopimuksen ulkopuolisille maille. Hiilitullin myötä tuontitavaroita verotettaisiin EU:n rajalla niiden päästöjen perusteella. Hiilitullit loisivat tasavertaiset kilpailuolosuhteet tilanteessa, jossa Yhdysvallat on irtautumassa yksipuolisesti Pariisin ilmastosopimuksesta. Hiilitullit myös ehkäisisivät muiden maiden halukkuutta irtautua ilmastosopimuksesta USA:n perässä.

Valiokunnan lausunto SuVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 4

III Muutoliikkeeseen vastaaminen

Historiallisen moni ihminen on joutunut jättämään kotinsa paetakseen sotaa, vainoa ja ihmisoikeusloukkauksia. Ylivoimainen enemmistö pakolaisista oleskelee köyhissä ja kehittyvissä maissa konfliktien lähialueilla. Euroopan unionin ja Suomen on osaltaan osallistuttava oikeudenmukaiseen kansainväliseen vastuunjakoon pakolaisten auttamiseksi.

Turvallisten reittien puuttuessa sotaa ja vainoa pakenevat tai paremman elämän edellytysten toivossa liikkeelle lähteneet ihmiset ovat Eurooppaan pyrkiessään turvautuneet uhkarohkeisiin ja vaarallisiin reitteihin. Epäinhimillisen ihmissalakuljetusbisneksen myötä Välimerestä on tullut viime vuosina hauta tuhansille. Ihmissalakuljetuksen vastustaminen edellyttää paitsi määrätietoisia toimia hädänalaisia ihmisiä hyväksikäyttävää rikollisuutta vastaan, myös sitä, että pakenevilla ihmisillä on parempia näkymiä kotimaassaan tai turvallisempia reittejä turvaan. Myös oikean tiedon välittäminen esimerkiksi turvapaikkajärjestelmästä on tärkeää.

On myönteistä, että valtioneuvosto toteaa tarpeen muuttoliikkeen perimmäisiin syihin vastaamiseen muun muassa kehitysyhteistyöpolitiikan, konflikteihin puuttumisen sekä tasa-arvon ja ihmisoikeuksien edistämisen keinoin. Näiden tavoitteiden tulee konkreettisesti näkyä unionin ulkosuhteissa, kansallisessa ulkopolitiikassa ja taloudellisina panostuksina muun muassa kehitysyhteistyöhön. Rajat ylittävän yhteistyön lisääminen lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa ei saa tarkoittaa silmien sulkemista kolmansien maiden omilta ihmisoikeusongelmilta, vastuun ulkoistamista pakolaisten auttamisesta tai turvapaikanhaun estämistä unionin alueelta esimerkiksi EU-Turkki-julkilausuman tavoin. Sen sijaan kehitysyhteistyötä ja muita keinoja tarvitaan niin pakolaisuuden kuin moninaisen muun siirtolaisuuden taustasyihin puuttumiseksi esimerkiksi Pohjois-Afrikassa.

Niin ikään on myönteistä, että valtioneuvosto painottaa tarvetta lisätä pakolaisten uudelleensijoittamista eli kiintiöpakolaisten vastaanottoa. Kiintiöpakolaisjärjestelmä on keino auttaa hallitusti kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia pakolaisia tarjoamalla turvallinen reitti suojeluun. YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n mukaan uudelleensijoittamisen tarpeessa on tällä hetkellä ainakin 1,2 miljoonaa pakolaista, mutta pakolaiskiintiöpaikkoja on vuosittain tarjolla murto-osalle tästä. Uudelleensijoittamista ja muita turvallisia reittejä, kuten unionin viisumisäännöstön mahdollistamaa humanitaaristen viisumien myöntämistä, tulee merkittävästi lisätä niin kansallisesti kuin unionin laajuisesti. Valtioneuvoston julkilausumat myönteiset tavoitteet eivät toistaiseksi näy Suomen omankaan pakolaiskiintiön mitoituksessa. Humanitaarisen maahanmuuton keinojen lisäksi turvallisia ja laillisia reittejä tulee lisätä myös muuta laillista maahanmuuttoa edistämällä.

Taustasyihin vaikuttamisen ja turvallisten reittien edistämisen ohella Suomen ja muiden unionin jäsenmaiden on kunnioitettava täysimääräisesti oikeutta hakea turvapaikkaa oikeudenmukaisessa turvapaikkamenettelyssä ja nauttia tarvittaessa kansainvälistä suojelua. Kieltoa palauttaa ihmistä vakavien ihmisoikeusloukkausten vaaraan on kunnioitettava kaikissa oloissa.

Käynnissä oleva unionin yhteisen turvapaikkajärjestelmän laaja uudistaminen on tärkeää. Nykyinen Dublin-järjestelmä on osoittautunut toimimattomaksi ja jättänyt yksittäiset ulkorajavaltiot kantamaan kohtuutonta vastuuta turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. Jäsenvaltioiden turvapaikka- ja vastaanottojärjestelmien harmonisoimattomuus ja erot turvapaikanhakijoiden kohtelussa

ovat kannustaneet turvapaikanhakijoita liikkumaan jäsenvaltiosta toiseen. Maahanmuuttopolitiikan kiristyminen jäsenmaissa on johtanut unionin laajuiseen kilpajuoksuun pohjalle, jossa turvapaikkalainsäädännön kiristykset, aiempaa tiukemmat ja heikosti perustellut viranomaislinjaukset ja samanaikainen pyrkimys maastapoistamisten tehostamiseen ovat tehneet kansainvälisen suojelun saamisesta aiempaa vaikeampaa. Myös Suomi ja muut Pohjoismaat ovat pyrkineet viemään lainsäädäntöään kohti kansainvälisten ihmisoikeussopimusten asettamaa absoluuttista vähimmäistasoa.

Jäsenmaiden turvapaikkajärjestelmien ja suojelun tason yhtenäistäminen ja keskinäisen vastuunjaon edistäminen ovat kannatettavia tavoitteita. Oikeudenmukainen, tehokas ja sitova vastuunjako on myös ulkorajavaltiona olevan Suomen etu. Meneillään olevan turvapaikkalainsäädännön harmonisoinnin tavoitteena tulee olla turvapaikkamenettelyn ja vastaanotto-olosuhteiden korkea laatu kaikissa jäsenmaissa. Sen sijaan harmonisointi ei saa tarkoittaa alimman yhteisen nimittäjän hakemista, jossa turvapaikanhakijoiden oikeuksia rajoitetaan niin paljon kuin mahdollista, edelleen liikkumista pyritään estämään rankaisevuudella, turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa vaarannetaan ja palautuksia konfliktialueille lisätään. Unionin ja Suomen pyrkimyksestä turvapaikanhakijoiden palautusten tehostamisesta konfliktimaihin, kuten Irakiin, Afganistaniin ja Somaliaan, tulee luopua. Rajavalvonnan tehostaminen ei saa tosiasiallisesti merkitä turvapaikanhaun estämistä ja turvapaikanhakijoiden ajamista entistä vaarallisemmille reiteille.

Maahanmuutto on monisyinen ilmiö. Vainon ja sotien lisäksi ihmiset lähtevät eri puolilla maailmaa oikeutetusti liikkeelle köyhyyden, eriarvoisuuden, erilaisten ihmisoikeusloukkausten ja muiden syiden vuoksi. Nykyisen, toisen maailmansodan jälkeen solmitun YK:n pakolaisyleissopimuksen varaan rakentuvan kapean pakolaisoikeudellisen järjestelmän kyky vastata laajenevaan muuttoliikkeeseen on heikko. Akuuttiin pakolaisuuteen vastaamisen lisäksi Suomen ja Euroopan unionin on kyettävä tulevaisuudessa vastaamaan muun muassa lisääntyvään ympäristöpakolaisuuteen, joka uhkaa muodostua jopa nyt nähtävää pakolaisuutta laajemmaksi ongelmaksi.

IV Turvallisuus ja vakaus

Ulkoinen turvallisuus

Ratkaisu EU:n yhtenäisyyteen ei ole puolustusyhteistyön syventämisessä. EU:n militarisoinnilla ei ratkaista EU:n legitimiteettikriisiä ja Euroopan todellisia ongelmia. Näin ei myöskään lisätä rauhaa ja turvallisuutta Euroopassa, vaan lisätään aseteollisuuden voittoja ja kiihdytetään varustelukilpailua.

Sotilasvarustelun kiihdyttäminen ei myöskään vastaa Euroopan keskeisiin turvallisuusuhkiin ja epävakauttaviin tekijöihin, kuten ilmastonmuutokseen, väestön eriarvoisuuteen, työttömyyteen, köyhyyteen, terrorismiin sekä paljolti näistä syistä kasvaviin hallitsemattomiin pakolais- ja siirtolaisvirtoihin.

Puolustusyhteistyön syventämisen sijaan Suomen tulee edistää jäsenmaiden välisen turvallisuusyhteistyön kehittämistä niin kansainväliseen terrorismiin, ihmiskauppaan kuin järjestäytyneeseen rikollisuuteen puuttumiseksi.

Valiokunnan lausunto SuVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 4

EU:n puolustusyhteistyön tulee perustua lähinnä kustannussäästöjen hakemiseen hankinnoissa. Materiaaliyhteistyö tai muut yhteistyömuodot eivät saa johtaa puolustusmenojen kokonaistason nousuun eivätkä kansallisen harkintavallan kaventumiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Hankintayhteistyön ja muun kehitystoiminnan rahoituksen pitää tulla niihin osallistuvilta jäsenmailta, ei EU:n yhteisestä budjetista. EU:n yhteisiä varoja ei tule suunnata sotateollisuuden pönkittämiseen ja asevarusteluun.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtioneuvosto ottaa edellä esitetyn huomioon.

Helsingissä 8.12.2017

Paavo Arhinmäki vas

ERIÄVÄ MIELIPIDE 5

Perustelut

YLEISTÄ

Suomen tulisi ottaa aktiivisempi ote EU:n kehittämisessä. Tämän iskulauseen olemme kuulleet useita kertoja. Myös pääministeri, jolla on päävastuu Suomen EU-politiikasta, on ilmoituksessaan eduskunnalle (22.11.2017) todennut, että Suomella tulee olla aktiivinen rooli.

Viime aikojen tapahtumat ovat tehneet tästä keskustelusta vieläkin tärkeämmän. Näemme Brexitin, mutta myös poliittisen tilanteen epävakauden Saksassa, jossa Angela Merkelin tulevaisuus on vaakalaudalla. On syntymässä poliittinen tyhjiö täytettäväksi — ja oikealla politiikalla Pohjoismaiden roolia voitaisiin vahvistaa. Perusnäkemystämme EU:sta leimaa liiaksi kapea-alainen kannattavuusajattelu. Populisteilta ei jää ainoakaan tilaisuus käyttämättä sen korostamiseen, miten kalliiksi tämä yhteistyö tulee Suomelle, mutta myös vakavammin otettavissa arvioissa tämän yhteistyön arvo mitataan liian usein pelkästään käytännössä rahassa. Laajemmin tarkasteltuna euro on kiistatta ollut hyödyksi Suomen taloudelle — mutta on välttämätöntä, että Suomi laajentaa näkemyksiään Euroopan unionista.

Unionin tärkein tehtävä on rauhan, turvallisuuden, vaurauden ja oikeusvaltion turvaaminen maanosassamme. EU:n perussopimuksiin kirjattujen yhteisten arvojen toteutumista tulee edistää yhteisin toimin. Suomi toimii aktiivisesti oikeusvaltioperiaatteen vahvistamiseksi. Suomen paikka on eturintamassa eurooppalaisten arvojen puolustamisessa. Meidän osaltamme kyse pitäisi olla johtajuuden ottamisesta sosiaalisen ja tasa-arvoisen Euroopan puolesta. Meidän pitäisi puhua koulutuksesta, maahanmuutosta ja Euroopan asemasta maailmassa. Meidän tulisi toimia ristiriitojen ratkaisemisen puolesta ja painottaa ilmastopolitiikkaa. EU:n yhteisen ulko-ja turvallisuuspolitiikan vahvistamiseksi unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan roolia pitäisi vahvistaa.

Tämän päivän Euroopassa oikeusvaltio on kovan paineen alla, kuten Puolassa ja Unkarissa, mutta ei pelkästään siellä. Meidän Eurooppa-politiikkamme pitäisi olla vaihtoehtona tunkkaisille nationalistisille suuntauksille, jotka nykyisin turruttavat monia eurooppalaisia yhteiskuntia.

Vajaan kahden vuoden kuluttua Suomi tarttuu EU:n puheenjohtajan nuijaa. Valtioneuvoston pitäisi mahdollisimman pian saada aikaan kunnianhimoinen ohjelma, jossa valmistellaan aloitteitamme puheenjohtajakaudelle.

Myös Suomen taholta odotetaan proaktiivisia ja positiivisia avauksia. Makroekonominen ulottuvuus ei saa olla ainoa, vaan myös terveys, koulutus ja köyhyys ovat yhteisiä asioita, jotka pitää ratkaista.

Ei ole kannatettavaa, että Suomi omaksuu liian ahtaan näkemyksen siitä, miten EU:n budjettia pitäisi karsia Brexitin seurauksena. Vaarana on, että ammumme omaan jalkaamme vaatimalla ko-

heesiotuen vähentämistä — kysehän on projektituesta, joka on merkittävä resurssi esim. Itä- ja Pohjois-Suomen korkeakouluille ja muille Euroopan reuna-alueille.

Suomen on toimittava aktiivisesti sellaisten tulevaisuuden arvojen puolesta, jotka mahdollistavat lasten, nuorten, naisten ja miesten turvallisen elämän sosiaalisesti oikeudenmukaisessa ja tasa-arvoisessa Euroopassa. Ei myöskään pidä unohtaa EU:n merkitystä alun pitäen tärkeänä rakennelmana Euroopan rauhan puolesta. Sen vuoksi on tervetullutta, että Suomi on rakentavasti mukana EU:n puolustusyhteistyön kehittämisessä.

Tilanteessa, jossa Merkelin Saksa horjuu, ajat käyvät mahdollisesti epävakaammiksi kuin aikoihin EU:lle. Suomen intressissä on vahva, eikä heikko EU. Kansainvälisellä näyttämöllä meillä on Pohjoismaana suuremmat vaikutusmahdollisuudet yhdessä kuin kullakin yksinään.

YHTENÄISYYDEN JA VAKAUDEN TAKAAMINEN

Valtioneuvosto asettaa keskeiseksi ylätason kansalliseksi EU-politiikan tavoitteeksi EU:n yhtenäisyyden, vakauden, toimintakyvyn ja tuloksellisuuden edistämisen ja kehittämisen.

Yhdyn valtioneuvoston näkemykseen yhteisten arvojen turvaamisen tärkeydestä, ja tässä työssä on keskeistä oikeusvaltioperiaatteen edistäminen ja sen kunnioittaminen kaikissa jäsenvaltioissa.

Välttämättömät uudistukset unionissa eivät saa horjuttaa EU:n toimielimien välistä tasapainoa, jäsenvaltioiden voimasuhteita tai heikentää komission tai muiden toimielinten hyväksyttävyyttä sekä kansalaisten että jäsenvaltioiden hallitusten ja parlamenttien silmissä.

KASVUPOLITIIKKA

Valtioneuvoston tavoin katson, että sisämarkkinoiden syventämisessä pitää edetä (E 49/2017 vp ja E 21/2015 vp — EJ 21/2017 vp). Totean, että hyvin toimivat sisämarkkinat, ml. digitaaliset sisämarkkinat, energiaunioni ja pääomamarkkinaunioni, ovat välttämätön edellytys kestävän kasvun aikaansaamiseksi.

EU:n sosiaalisen ulottuvuuden kehittämistä pidän tärkeänä ottaen huomioon talouskriisin aiheuttamat sosiaaliset haasteet ja työelämän muutokset. Valtioneuvosto pitää EU:n sosiaalisen ulottuvuuden kehittämistä tärkeänä keskusteluaiheena ottaen huomioon talouskriisin aiheuttamat sosiaaliset haasteet ja työelämän muutokset. Valtioneuvoston mukaan sosiaalisen ulottuvuuden tulee perustua osallistavaan kasvuun, sisämarkkinoiden oikeudenmukaisuuteen ja EU:n perusoikeuskirjan toimeenpanon vahvistamiseen. Pohjoismaiden kokemus osoittaa, että taloudellisen hyvän ja kestävän kehityksen edellytyksinä ovat myös sosiaalinen eheys ja sosiaalipolitiikan turvaverkostot. Talouskehitystä arvioitaessa myös hyvinvoinnin edellytyksiä on arvioitava.

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti Euroopan vakausmekanismin kehittämiseen ja eurooppalaisen valuuttarahaston muodostamiseen valtioneuvoston kirjelmässä E 80/2017 vp ilmenevin reunaehdoin. Nykyinen EVM-rakennelma, joka muistuttaa miten IMF on rakennettu, on hyvä. Tämä on hyvä pohja, kun muutetaan EVM eurooppalaiseksi valuuttarahastoksi, mikä on välttämätön ja hyvä kehityssuunta.

Painotan, että on pystyttävä keskustelemaan, miten Ison-Britannian erosta aiheutuvaa vajetta paikataan. Tämä merkinnee 7,6 — 17 %:n vuotuista vähennystä rahoituskehysten kokonaistasoon. Aina on pyrittävä vastuulliseen talouslinjaan, mutta liian nopeat leikkaustoimet vaarantaisivat muun muassa koheesiorahastojen toimivuutta. Näitten rahastojen merkitys on suuri esim. Itä- ja Pohjois-Suomen korkeakouluille ja muille Euroopan reuna-alueille. Kauppapolitiikan tulee myös edistää ympäristölle ja sosiaalisesti kestäviä ratkaisuja sekä ihmisoikeuksia. Ylikansallisen investointituomioistuimen perustaminen komission esittämän mukaisesti, esimerkiksi TTIP-neuvotteluissa, ei saa johtaa kansallisten tuomioistuinten täydelliseen sivuuttamiseen.

MUUTTOLIIKKEESEEN VASTAAMINEN

Maailmaa on kohdannut ennennäkemättömän laaja humanitäärinen kriisi, kun yli 65 miljoonaa ihmistä on joutunut lähtemään pakolaiseksi ja etsimään turvaa sodalta tai muulta vainolta. Pieni osa näistä ihmisistä on pyrkinyt Eurooppaan turvaan. Nykyinen EU:n Dublin-järjestelmä ei toimi, sillä vastuuta ihmisten hädästä ei voi jättää vain EU:n ulkorajavaltioiden harteille.

Nykyistä pakolaistilannetta kärjistää se, että Eurooppaan on kovin vaikea päästä laillisesti kriisimaista. Tämä pakottaa ihmiset turvautumaan ihmissalakuljettajiin ja vaarallisiin reitteihin. Tämä on kestämätön tilanne, josta on päästävä eroon. Euroopalla on kansainvälinen vastuu ottaa vastaan turvapaikanhakijoita, eikä se saa estää laillisia keinoja saapua alueelleen. IOMin mukaan, vuonna 2016 5 082 turvapaikanhakijaa menehtyi Välimerellä matkalla Eurooppaan, vastaava luku oli vuonna 2015 3 777. On luotava laillisia reittejä muun muassa kasvattamalla yhteisesti pakolaiskiintiöitä ja helpottamalla perheenyhdistämistä sekä ottamalla käyttöön humanitäärisiä viisumeja. Uudelleensijoittaminen on tärkeä tapa luoda turvallisia ja laillisia reittejä. Kannatamme pakolaisille tarjottavien uudelleensijoituspaikkojen lisäämistä Euroopan unionin alueella. Jäsenmaiden tulee sopia pysyvät kiintiöt ja jakomekanismi, jolla pakolaiset sijoitetaan eri puolille Eurooppaa. Nyt maailman pakolaisista 86 % on kehitysmaissa. Tilanne on kestämätön. Kiintiöiden tulee olla niin suuria, että EU kantaa reilun osansa pakolaisista ja niillä pystytään vastaamaan turvapaikanhakijoiden määrään. Kiintiöiden suuruutta voidaan aina tarpeen mukaan vaihdella tarpeesta riippuen, mutta itse kiintiöjärjestelmän tulee olla pysyvä. Se auttaa kaikkein haavoittuvimpia, kuten naisia, lapsia ja vammaisia, pääsemään turvaan.

Euroopan unionin turvapaikkasääntely tulee yhtenäistää. Nyt jäsenmaiden käytännöt ovat hyvin kirjavia ja meneillä on turvapaikanhakijoiden oikeuksien polkemiseen monin paikoin johtanut kehitys, jossa kilpaillaan sillä, mikä jäsenmaa on kaikkein vähiten vetovoimainen. Turvapaikanhakijoiden sijoittamisessa eri maihin tulisi lähtökohtaisesti huomioida ihmisten olemassa olevat siteet, kuten yhteisö tai sukulaiset jossain maassa. Turvapaikanhakijoille tarvitaan nopea, yksilöllinen ja oikeudenmukainen turvapaikanhakuprosessi menettelyllisine takeineen, jossa on mahdollisuus perheenyhdistämiseen. Samojen periaatteiden on koskettava kaikkia hakijoita eikä vain niitä, joilla on ilmeinen suojelun tarve.

Kaikkien kansainvälistä suojelua hakevien oikeuksien täyttyminen ja ihmisarvoinen kohtelu on taattava asianmukaisesti ja kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti. Yhdenmukaistaminen ei siten saa tarkoittaa alimman mahdollisen yhteisen nimittäjän järjestelmää, jossa turvapaikanhakijoiden perusoikeuksia rajoitetaan niin paljon kuin on mahdollista. Erityisesti palauttamiskiellon (non-refoulement) periaatteen noudattaminen tulee varmistaa. Pakolaisaseman perusteet täyttä-

ville henkilöille tulee kaikissa tilanteissa tunnustaa täysimääräinen pakolaisasema siihen liitettyine oikeuksineen, kuten oikeus perheenyhdistämiseen.

Totean tärkeänä asiana, että perheenjäsenyyden ulottuvuutta laajennetaan koskemaan lähisukulaiset sekä lähtömaasta lähtemisen ja jäsenmaahan saapumisen välillä muodostetut perheet. Valtioneuvoston kannasta poiketen tuen vahvasti laajennusta, jossa myös sisarukset sekä lähtömaasta lähtemisen ja jäsenmaahan saapumisen välillä muodostetut perheet laskettaisiin ydinperheeksi.

On Suomen etujen mukaista, että kiintiöpakolaisten uudelleensijoittaminen EU:ssa laajenee ja vakiintuu siten, että yhä useampi jäsenmaa osallistuu uudelleensijoittamiseen. Valtioneuvoston mukaan Suomi kantaa oman vastuunsa edellyttäen, että kaikki jäsenvaltiot osallistuvat taakanjakoon ottamalla vastaan turvapaikanhakijoita muista jäsenvaltioista.

Kehitysyhteistyövaroja ei tule käyttää EU:n ja lähtömaiden välisten palautussopimusten kannustimina. Kehitysyhteistyön tavoitteena ei ole estää kansainvälisen suojelun tarpeessa olevia henkilöitä saamasta tätä suojaa. On suhtauduttava kielteisesti kehitysyhteistyön varojen ohjaamiseen muuhun kuin varsinaiseen kehitysyhteistyöhön, kuten sisäiseen turvallisuuteen tai pakolaisten vastaanottoon liittyviin kustannuksiin.

Pidän tärkeänä, että Suomi ns. Kanadan mallin mukaan tiivistää yhteistyötä YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n kanssa ja valmistautuu maan virallisen pakolaiskiintiön merkittävään korottamiseen.

TURVALLISUUS JA VAKAUS

Ei pidä unohtaa EU:n merkitystä alun pitäen tärkeänä rakennelmana Euroopan rauhan puolesta. Sen vuoksi on perusteltua, että Suomi on rakentavasti mukana EU:n puolustusyhteistyön kehittämisessä.

On syytä korostaa EU:n arvojen olevan globaaleja arvoja, kuten kansalaisten tasa-arvoiset mahdollisuudet, demokraattinen poliittinen järjestelmä ja toimiva oikeusvaltio. Kestävää rauhaa on mahdotonta saavuttaa ja ylläpitää ilman näiden arvojen ja periaatteiden mukaista politiikkaa. Yhteisten globaalien arvojen puolustaminen on edellytys rauhan ja vakauden säilyttämiselle sekä Euroopassa että sen rajojen ulkopuolella.

EU:n sisäistä turvallisuutta uhkaavat lisäksi äärioikeistolaiset liikkeet, jotka toiminnallaan haluavat murentaa eurooppalaisia arvoja yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta sekä kohdistavat uhkailua, vihapuhetta ja jopa väkivaltaa vähemmistöjä kohtaan.

Myös naisiin kohdistuva väkivalta on vakava ihmisoikeusongelma ja horjuttaa naisten turvallisuutta sekä haittaa EU:n hyvinvoinnin ja talouden kehitystä. Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa on myös seurattava ja edistettävä EU-tasolla.

Toimenpiteitä syrjäytymisen torjumiseksi tulee kehittää. Lisääntyvä syrjäytyminen voi pahimmillaan johtaa epävakaiseen yhteiskuntaan, jossa luottamus päättäjiin, oikeudenmukaiseen yhteiskuntaan ja demokratiaan nakertuu.

Valiokunnan lausunto SuVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 5

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtioneuvosto vaikuttaa EU-kehittämistä koskevaan keskusteluun edellä perusteluissa kuvatulla tavalla.

Helsingissä 8.12.2017

Eva Biaudet r

ERIÄVÄ MIELIPIDE 6

Perustelut

Euroopan talous- ja rahaliiton (EMU) kehittäminen

Talous- ja rahaliitto EMU:n kehittämishankkeella on poliittinen taustansa. On ilmeistä, että koska EU:n perussopimuksia ei kyetä muuttamaan, EMU on otettu siksi välineeksi, jolla pyritään lisäämään yhteisvastuuta ja yhteistä budjettirahoitusta. Esitykset kahden nopeuden Euroopasta tarkoittavat EMU:n asettamista EU:n syventymiskehityksen tienraivaajaksi. Kaikkien unionin jäsenmaiden pitäisi kuitenkin päästä osalliseksi yhteisestä kehityksestä, eikä unionia pidä jakaa kahden kerroksen väkeen.

Uutta tietoa, joka olisi pitänyt ottaa huomioon Suuren valiokunnan lausunnossa, saatiin komission 6.12.2017 julkaisemissa esityksissä Euroopan valuuttarahaston perustamisesta, talous- ja rahaliiton vakaudesta, yhteensovittamisesta sekä ohjauksesta ja hallinnasta tehdyn sopimuksen liittämisestä osaksi unionin oikeutta, vakaan euroalueen talousarviovälineistä, vuosia 2018-2020 koskevista kohdennetuista muutoksista jotta kansallisten uudistusten toteuttamiseen voidaan käyttää EU:n määrärahoja, ja ehdotuksesta rakenneuudistusten tukiohjelman vahvistamisesta sekä tiedonannosta Euroopan talous- ja finanssiministeristä. On valitettavaa, että kannanmuodostus ei näiltä osin ole ajantasainen.

Suhtautuminen EKP:n rooliin jää lausunnossa epäselväksi, vaikka korostetaankin tarvetta arvioida EKP:n rahoituksen kokonaisvaikutukset. EKP on elvytyksellä pitänyt euroalueen taloutta käynnissä ja ottanut valtioiden velkakirjoja omaan taseeseensa. Yhteisvastuu on lisääntynyt sitä kautta määrällisesti eniten. Suomen tavoitteena tulee olla, että nämä saamiset vedetään vähitellen pois markkinoilta, varsinkin valtioiden velkakirjat on myytävä taseesta pois, ja palattava poikkeustoimista normaaliin EKP:n toimintaan.

Suhtautuminen monivuotiseen rahoituskehykseen ja EU-budjetin kehittämiseen on lausunnossa epäselvä. Lausunnossa ollaan tukemassa hallituksen ja valtiovarainvaliokunnan kantaa, että "euroalueen mahdolliset erityistarpeet otetaan nykyistä paremmin huomioon". Tällaisina erityistarpeina on tuotu esille mm. kilpailukyvyn ja rakenneuudistusten edistämistä, nuorisotyöttömyyden vähentämistä tai pankkiunionin varautumisjärjestelyä. On selvää, että mitään jäsenmaiden poliittisiin linjauksiin puuttumista välttävää mekanismia ei tällaiseen erityistarpeiden huomioimiseen ole luotavissa. Siksi on sanottava selkeästi, että Suomi ei kannata erillistä euroalueen budjettilinjaa EU:n budjetin sisälle. Sellainen uhkaa joka tapauksessa merkitä EU:n budjetin kasvattamista, ja sitä kautta Suomen nettomaksuosuuden kasvamista. On selkeästi ilmaistava, että budjetin kokonaisosuus jäsenmaiden yhteenlasketusta bkt:sta on pidettävä nykyisen tasoisena. Tavoitteena komission tiekartassa on euro-alueen oma budjetti, ja Suomen osalta pitäisi ilmaista selvästi, ettei nyt pidä edetä sitä valmistelevia askelmerkkejä pitkin.

On myös selkeästi todettava, että Suomi ei kannata myöskään eurooppalaisia valtionvelkakirjavakuudellisia arvopapereita, joita komissio esittää tiekartassa EMU:n syventämiseksi, ja joista komissio tuo esityksen pian keväällä 2018.

Valiokunnan lausunto SuVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 6

On torjuttava komission suunnitelmat, että uusin toimin voitaisiin tukea rakenneuudistuksia, perustaa lähentymisväline euroalueeseen liittymistä valmisteleville jäsenvaltioille, ja perustettaisiin vakautusjärjestely. Siksi Suomen ei pidä kannattaa myöskään vuosille 2018-2020 valmisteltavaa uutta budjettituen välinettä. Rakenneuudistusten tukiohjelman kaksinkertaistaminen olisi vain esimakua tulevasta. Rahoitus on tarkoitus ottaa osin nykykehyksistä budjettisiirtoina 300 miljoonan euron edestä sekä koheesiorahastosta 140 miljoonaa euroa. Tämä voi vaarantaa lausumassa kohdassa Rahoituskehykset ilmaistun kannan, että "Samalla on huolehdittava, että kansalliset alueelliset erityispiirteet eivät menetä merkitystään koheesiopolitiikan osana. Suomen syrjäinen ja pohjoinen sijainti, harva asutus sekä pitkät etäisyydet on otettava jatkossakin huomioon. Tämä edellyttää pohjoisen harvan asutuksen tuen jatkamista." Samoin tavoite parantaa suhteellista saantoa Verkkojen Eurooppa-välineestä voi vaarantua.

Myös kanta yhteiseen talletussuojaan jää epäselväksi, koska ei ole asetettu kriteerejä sille, milloin jäsenmaiden pankkisektori ja niiden yksittäiset pankit ovat riittävän riskittömiä. Komissio kuitenkin esittää eurooppalaisen talletussuojajärjestelmän hyväksymistä 2018 loppuun mennessä. Dynaamisessa kilpailutilanteessa on vaikea arvioida pankkien selviytymisen mahdollisuuksia. Vaikuttaa hyvin epätodennäköiseltä, että pankkisektori, jonka antamista lainoista 17% on hoitamattomia, voisi kovin hyvin pärjätä kilpailussa. Siksi pankkeja tulee kaatumaan lähivuosina. Vie vuosikymmeniä, ennen kuin päästään riittäväksi katsottavaan riskittömyyteen, niin että talletussuojajärjestelmä voisi toimia tasapuolisesti. Siinä mielessä yhteisvastuu vakuutustyyppisenä riskien jakona pankkisektorilla ei myöskään välttämättä ole Suomen etujen mukaista, eikä EVM/EVR:sta pidä tehdä pankkien kriisinratkaisun viimesijaista takaajaa.

Kanta velkajärjestelymekanismiin jää lausunnossa epäselväksi. On torjuttava selkeästi se näkymä, jota komissio esittelee 6.12. esityksessään, että Euroopan valuuttarahasto EVR korvaisi Euroopan vakausmekanismin EVM. EVR tulisi unionin elimeksi, unionin lainsäädännön alaiseksi oikeushenkilöksi, joka tarjoaisi kriisinratkaisurahaston varautumisjärjestelyn, ja samalla varautumismenettelyn käyttöä koskevissa äänestyksissä siirryttäisiin vahvistettuun määräenemmistöön, EVR tulisi mukaan rahoitusohjelmien hallinnointiin ja EVR:n mahdollisilla uusilla rahoitusvälineillä voitaisiin täydentää tai tukea EU:n muita rahoitusvälineitä ja -ohjelmia. On selkeästi ilmaistava lausunnossa, että EVM tulee pitää yhteisömenettelyn ulkopuolisena rakenteena, jossa päätökset vaativat jäsenmaiden yksimielisyyttä. Yksimielinen päätöksenteko on keskeistä asioissa, jotka voivat vaikuttaa valtion vastuisiin. Kaavailtu menettely ei ole Suomen oman budjettisuvereniteetin mukainen.

Kriisitilanteisiin on varauduttava ensisijaisesti pitämällä kasvu- ja vakaussopimuksen säännöistä kiinni ja alentamalla hyvinä vuosina kansallisesti velkojen suhdetta kansantuotteeseen, jotta kriisivuosina on käytettävissä kansallisesti kerättyjä varastoja.

Yhteisvastuulliset rahastot tarkoittavat sitä, että yhdessä kerätään ne varat, joilla kriisin vaikutuksia lievennetään, sen sijaan, että jokainen jäsenmaa omin toimin kantaisi vastuun omasta taloudestaan. Yhteisvastuun kasvattaminen merkitsee sitä, että paine tehdä tarvittavat uudistukset heikkenisi merkittävästi, ennen kriisiä, kriisin aikana ja kriisin jälkeen. Markkinaehtoisuudesta ei pidä siirtyä yhä kauemmaksi, vaan tämä linja on pidettävä johdonmukaisesti.

Valiokunnan lausunto SuVL 9/2017 vp
Eriävä mielipide 6

Kuten komissio toteaa (COM(2017) 821 final) "kun otetaan ensiaskeleet, on tärkeää tietää, mihin suuntaan ollaan menossa". Komission esittämä paketti on osa laajempaa asialistaa. "On edettävä neljällä toisiaan täydentävällä osa-alueella, joita ovat 1) rahoitusunioni; 2) finanssivakausunioni; 3) talousunioni ja 4) demokraattinen vastuuvelvollisuus ja vahvistettu ohjausjärjestelmä." Tämä suunta merkitsee askelia kohti keskusjohtoista järjestelmää ja suurempaa yhteisvastuuta, mikä ei ole Suomen etujen mukaista. Komission mielestä on tärkeää, että kaikilla rintamilla edetään EMU:n syventämiseksi 2025 mennessä. Suomen tulisi siksi ottaa kantaa kaikkiin vuoteen 2025 ulottuviin ehdotuksiin.

EMU:a on kehitettävä harkiten ja vähitellen. Suomen kannan tulee olla selkeä, eikä tiukoilta vaikuttavien sanamuotojen oheen pidä rakentaa erilaisia takaportteja avaavia sanamuotoja, joilla kannasta voidaan antaa merkittävässä määrin periksi.

Muuttoliikkeeseen vastaaminen

Suomen tulee korostaa kunkin jäsenmaan ensisijaista vastuuta maahanmuutto- ja turvapaikkajärjestelmien toimintakyvystä myös lisääntyneiden maahanmuuttopaineiden alla, koska Dublin ja Schengen-säännöksiä ei kriisin aikana ole noudatettu. Tehokas EU:n ulkorajojen valvonta on keskeisin väline varmistaa vapaan liikkuvuuden alue, joten rajaturvallisuuden kehittämien ja varmistaminen kriisitilanteissa on keskeistä.

Pysyvä mekanismi turvapaikanhakijoiden jakamiseksi jäsenmaiden kesken ei ole oikea vastaus pakolaiskriisiin. Automaattisen jakomekanismin hyväksyminen olisi toimivallan siirto maahanmuuttopolitiikassa jäsenmailta komissiolle. Suomen tulee vastustaa automaattista jakomekanismia turvapaikanhakijoiden siirtämisestä EU-jäsenmaasta toiseen ja siitä johtuvaa Dublin-järjestelmään esitettävää muutosta. Automaattisen jakomekanismin toimenpiteiden oikeusperustaa ja oikeasuhtaisuutta sekä menettelyn synnyttämän mahdollisen riskin ihmissalakuljetuksen ja ihmiskaupan ja vakavan rikollisuuden lisääntymisen suhteen ei myöskään ole riittävästi selvitetty

Sen sijaan Suomi on valmis neuvottelemaan pakolaisleireillä olevien uudelleensijoittamisesta kiintiöpakolaisjärjestelmän kautta, jonka kautta vastattaisiin tehokkaimmin kansainvälisen suojelun tarpeen täyttävien hätään.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtioneuvosto ottaa edellä esitetyn huomioon

Helsingissä 08.12.2017

Sari Essayah kd